

Massearrestasjoner og drap i Etiopia

Begynner EPRDF-regjeringen å miste grepet om makten i Etiopia? Store demonstrasjoner, massearrestasjoner og drap har preget bybildet i Addis Abeba de siste par ukene. Nyhetsmeldinger går ut på at minst 26 mennesker er drept og nærmere 3000 mennesker er arrestert etter at regimets soldater fyrte løs mot folkemengden.

Side 11

FOTO: SCANPIX/EPA

Stillferdig kamp mot nye tsunamier

Side 24

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 5 · 2005

Kvinnene invaderer bistandsbransjen

Side 4-5

Nå selger vi ideen om Oljefondet

Side 12

Mannen som ergrer Kenyas mektige menn

Side 14-15

Nå tygger'em mat fra Mosambik

Side 28

Slik så det ut da en gresshoppesverm herjet Vest-Afrika i fjor høst, og spiste alt grønt som kom i deres vei. Nå er det tørken som har tatt kvelertaket på landbruket.

FOTO: SCANPIX/AP/SCHALK VAN ZUYDAM

Invadert av insekter – herjet av tørke

FN slår alarm: 3,5 millioner mennesker i Niger trues av sult

■ Først spiste gresshoppene opp store deler av den første avlingen, så kom tørken og ødela den neste. Dette er hva fortvilte småbønder i det vestafrikanske landet Niger har opplevd gjennom de siste månedene.

■ – Niger er kanskje verdens største, mest glemte og ignorerte katastrofe, sier FNs nødhjelpskordinator Jan Egeland til

Bistandsaktuelt. Men foreløpig er responsen fra verdens rikeste land lik null.

■ Leger Uten Grenser (MSF) har nylig mer enn tredoblet sitt apparat i landet, for å kunne behandle alvorlig underernærte barn og voksne.

Side 8-9

Økt bistand stiller nye krav

AV RICHARD MANNING, DAC

INTERNASJONAL BISTAND

2005 HAR VÆRT historisk for internasjonal bistand, selv før G8-møtet og FN-toppmøtet. Det har kommet en rekke rapporter som understreker nødvendigheten av framskritt på dette feltet, som FNs generalsekretærs «In Larger Freedom» og rapporten fra Tony Blairs Kommisjon for Afrika.

Det er kommet en rekke viktige politiske erklæringer. I april alene, lovet Japan og Canada å doble sin bistand til Afrika og USAs Millennium Challenge Account signerte sin første operasjonelle avtale. 24. mai gikk EU lenger, da de 15 EU-landene som er medlem av OECDs utviklingskomité (DAC) forpliktet seg til å gi 0,51 prosent av brutto nasjonalinntekten (BNI) i bistand innen 2010 og øke til 0,7 av BNI innen 2015.

Etter min mening kan man trygt konkludere med at internasjonal bistand, målt etter DACs kriterier, vil øke betydelig i det neste tiåret. Det gjelder særlig bistand til Afrika. Land som Norge, som har en lang tradisjon for å gi mye bistand, kan ta deler av æren for å ha vist vei.

DENNE UTVIKLINGEN reiser et viktig spørsmål: Hva godkjennes som internasjonal bistand av DAC og vil det forandre seg? Trolig vil det komme press fra to sider. Giverlandenes finansdepartementer vil jobbe hardt for å sikre at absolutt alle relevante offentlige utgifter kommer med. Trolig vil de også bli fristet til å argumentere for at DACs definisjoner av bistand utvides, slik at flere områder som det kan argumenteres for at er viktige for bærekraftig vekst og utvikling kommer med. Et slikt felt er sikkerhet.

Samtidig vil sannsynligvis utviklingsland og organisasjoner fra det sivile samfunnet stille stadig mer kritiske spørsmål om giverlandenes budsjettpraksiser i forhold til gjeld, teknisk bistand og bundet bistand. (Noe som et tema i en helt fersk rapport laget den av organisasjonen Action Aid.) Som formann for DAC er mitt ansvar å sørge for at troverdigheten til DACs offisielle bistandsstatistikker opprettholdes.

PÅ KORT SIKT vil vi nå se en kraftig økning i bistanden, etter hvert som nødhjelp som ble lovet etter Tsunami-katastrofen blir brukt, samtidig som de ulike gjeldsletteprosesser gir resultater, som HIPIC og Parisklubens avtale om Irak. Det man blir enige om på G8-møtet i Gleneagles vil også bidra. En statistikk det blir

Internasjonal bistand kommer til å øke de neste årene, noe som vil stille en rekke krav til både givere og samarbeidsland, mener artikkelforfatteren. Bildet er fra Afghanistan og viser givere og lokale representanter utenfor Salangtunnelen.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

debatt

avgjørende å holde øye med vil være statistikken som viser den faktiske overføringen av ressurser til fattige land. Det er åpenbart at denne bør øke, men tallene fra 2004 maner til edruelighet. Trekker man fra nødhjelp og gjeldslette økte ikke bistanden til Afrika i 2004, selv om den samlede bistanden i verden økte.

Om vi antar at den reelle ressursoverføringen vil øke, så vil spørsmålet om kapasitet få enda mer oppmerksomhet enn det har fått til nå. Jeg er svært fornøyd med at DAC gjør godt og seriøst arbeid på dette området gjennom vårt Governance Network. Det er tvingende nødvendig at giverne jobber mer effektivt sammen med samarbeidslandene for bidra til å bygge en bærekraftig institusjonell kapasitet, noe alle stater trenger.

KAPASITETSUTVIKLING står sentralt i arbeidet for å utvikle mer effektiv bistand, slik man ble enige om på Høynivå-forumet i Paris i februar/mars. Forumet var for øvrig nok en viktig begivenhet relatert til utvikling avholdt i 2005. Agendaen giverne og utviklingslandene ble enige om fokuserer på fem områder. De tre første er: *ierskap* hos samarbeidslandene, *koordinering* blant giverne og respekt for samarbeidslandenes egen prioriteringer og større

Etter min mening kan man trygt konkludere med at internasjonal bistand, målt etter DACs kriterier, vil øke betydelig i det neste tiåret.

bruk av disse landenes egne systemer og institusjoner etter hvert som disse utvikles, *harmonisering* av givernes rutiner og praksiser. Større vekt på disse tre områdene vil føre til bedre *resultater*. Framgang er avhengig av *gjensidig ansvarlighet* mellom givere og samarbeidsland. Parisforumet ble enige om 12 indikatorer som skal måle fremgangen i forhold til de overnevnte fem områdene og det jobbes nå med å sette spesifikke mål som skal oppnås innen 2010.

Økende bistand vil også kreve:

- Et sterkere fokus på resultatovervåking og evaluering. Dette vil også bidra til større ansvarlighet både i giverland og i mottagerland.
- Bedre statistikker som tydelig gjør resultater.
- Et kritisk blikk på i hvilken grad dagens bistand og bistandsinstitusjoner tilpasser seg mottagerlandenes ønsker etter hvert som bistanden øker
- Ikke bare prioritering av å forenkle overføring av ressurser til utviklingsland som har positiv utvikling, men også vektlegging av de spesielle problemene svake stater står ovenfor.

DAC arbeider med alle disse områdene og samarbeider også i økende grad med andre aktører.

VI KAN ALLEREDE SI at utviklingen i 2005 gir oss reelle muligheter til takle utfordringen som ligger i det faktum at så mange land ikke ligger an til å nå FNs Tusenårs mål, ikke minst gjennom økt og mer effektiv bistand.

Men samtidig må vi ikke glemme konklusjonen fra Monterrey-konferansen: bistand er bare én komponent for å skape utvikling. Utviklingslandenes egen innsats er avgjørende. Dette gjelder særlig å skape klima som er gunstig for private investeringer. Politikken som OECD fører på områder som handel, landbruk, miljø, sikkerhet vil som regel ha langt større effekt på utviklingsland enn bistand alene.

Derfor må DAC, og hele bistandsbransjen, ikke bare vise at vi blir dyktigere til å drive bistand, men også aktivt delta i diskusjoner om disse temaene. Forpliktelsene fra Norge og andre DAC-medlemmer til disse temaene gir grunn til optimisme.

Richard Manning er leder for OECDs utviklingskomité DAC.

Følg bistandsdebatten!

På våre nettsider www.bistandsaktuelt.no finner du denne gang bl.a.:

Replikk: Dårlige UD-forslag truer informasjon

AV DAVID HANSEN, POLITISK RÅDGIVER I UTENRIKSDEPARTEMENTET
Hansen svarer på kritikken fra flere organisasjoner om manglende dialog ved endringen av informasjonstøtteordningen.

Flodbølgen og gjenoppbygging

AV SVEN ERIK SVENDSEN, PROFESSOR NTNU
Svensen er kritisk til hvordan myndighetene og bistandsorganisasjonene organiserer hjelpearbeidet i Sri Lanka etter flodbølgekatastrofen.

Sletting av gjeld – et skritt i riktig retning

AV ALEXANDER K. GUDBRANDSEN, STAVANGER UNGE HØYRE
Forfatteren er glad for den ferske gjeldsletteplanen lansert av verdens mektigste ledere, men mener større innsats er nødvendig.

bistands
aktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 5/05 – 8. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Jon Bech

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv R. Bjergene (perm.)
Tone Bratteli
tbr@norad.no
Ellen Hofsvang
ellenhofsvang@online.no
Synnøve Aspelund
syas@norad.no
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Redaksjonsråd:
Dag Aarnes
Veslemøy Salvesen
Arnfinn Nygaard
Bente Herstad

Internett:
www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 – 22 24 05 72

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 – 22 24 05 72

E-post annonser:
gz@norad.no

Design / produksjon:
Odysse reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #6218

Trykk:
Nr1 Trykk as

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad,
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 59.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.no
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgifter:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 14. juni 2005

Opplag – denne utgaven:
14 500 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Jeg håper at han har vondt av det han har gjort, men tror det ikke.»

Generalsekretær Nils-Tore Andersen i Misjonsalliansen om den bedragerimistenkte misjonæren Trygve Bjørkås. Aftenposten, 14. juni 2005.

Utdanning og utvikling

LEDER

Retten til utdanning er fortsatt forbeholdt de heldige. Det er over 100 millioner barn i skolealder som ikke går på skole. 860 millioner mennesker kan ikke lese og skrive. Et flertall av disse er kvinner. Nesten alle lever i utviklingsland.

Utdanning for alle er et felles ansvar. Ett av FNs tusenårsmål forutsetter at innen 2015 skal alle barn få gå på skole. Et annet mål er å fremme full likestilling mellom jenter og gutter innen grunnutdanning og høyere utdanning. Også for å nå de andre tusenårsmålene kreves det at utdanningsnivået heves og at kvaliteten bedres. Dette krever at vi satser mer på utdanning og opplæring.

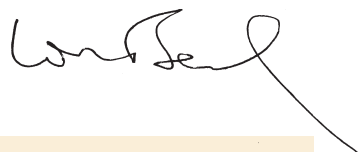
Ett av de kriterier som kjennetegner land med høy økonomisk vekst, er satsing på utdanning. Sannsynligheten for at et land utvikler et fungerende demokrati, øker også med utdanningsnivået. Demokratiske land med høyere utdanningsnivå har mindre sannsynlighet for å falle tilbake til å bli autoritære.

Veksten i norsk utdanningsbistand de siste ti år har vært innen grunnutdanning. Det er imidlertid viktig å ha en helhetlig tilnærming til sektoren, fordi de ulike nivåene i utdanningskjeden er avhengig av hverandre for å skape et godt nasjonalt system. Universiteter og høyskoler kan og bør spille en sentral rolle, både som leverandører av utdanningspersonell til de øvrige nivåene i systemet og som produsent av forskningsbasert kunnskap som er nødvendig for nasjonale utviklingsprosesser.

Blair-regjeringens «Commission for Africa» understreker betydningen av vitenskap og teknologi for et lands økonomiske vekst og deltakelse i en globalisert verden. Kommisjonen hevder også at det er viktig å styrke universitetene i Afrika som et ledd i å minske hjerneflukten fra kontinentet.

I en tale nylig framhevet Sør-Afrikas president, Thabo Mbeki, universitetenes rolle i arbeidet med å forankre Afrikas kunnskapsproduksjon i egen kultur og virkelighet. Å ivareta dette hensynet, samtidig som kontinentet må ruste seg til å delta i et globalisert konkurransesamfunn, er kanskje en av Afrikas største utfordringer.

Dette er også en utfordring for norsk utdanningsbistand.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

FNs utviklingsprogram i Danmark har satt i gang en kampanje med krav til de rike landenes statsledere. Dette postkortet er et ledd i denne kampanjen.
POSTKORT: UNDP/IBIS

Skjebnetid for de fattige

rett på sak

HVEM:
Veslemøy
Lothe
Salvesen.

HVA:
Informasjonsansvarlig i FNs utviklingsprogram UNDP.

HVORFOR:
Jobber med informasjon om Tusenårsmålene og FNs toppmøte i september.

– Det verden gjør nå og fram til FNs toppmøte i september vil avgjøre om fattigdommen blir halvert innen 2015, sier informasjonsansvarlig i FNs utviklingsprogram UNDP Veslemøy Salvesen.

• TOR AKSEL BOLLE

Ved UNDPs kontor i Oslo er det hektisk aktivitet om dagen. I forkant av FN-toppmøtet i september pågår det harde forhandlinger i organisasjonens hovedkvarter i New York. Rapporter og pressemeldinger strømmes over Atlanterhavet til informasjonsansvarlig Veslemøy Salvesen. Hun filtrerer informasjonen videre til Utenriksdepartementet og til norske organisasjoner. Samtidig jobber hun med å forberede en kampanje som i løpet av sommeren skal lære 500 000 nordmenn mer om FNs Tusenårsmaal.

– Hvorfor er det kommende FN-toppmøtet og forhandlingene som pågår nå så viktige?

– Akkurat nå forhandler landene om hva de skal forplikte seg til i kampen mot fattigdom i årene som kommer. Hva de blir enige om fram mot og på møtet i september vil avgjøre om vi lykkes med å halvere fattigdommen innen 2015. Nå dreier det seg om å holde de løftene som er gitt tidligere.

– Hva betyr gjeldssletteplanen som finansministrene i G8-landene nylig ble enige om for resultatet av toppmøtet?

– Det veldige gode signalet som kom fra G8-møtet betyr selvfølgelig at diskusjonen om gjeldsslette vil bli langt lettere under toppmøtet fordi det allerede er oppnådd en enighet og man kan gå videre derfra.

– Det ble nylig offentliggjort et utkast til sluttresolusjon til toppmøtet, det endelige resultatet i september vil trolig ikke være veldig annerledes. Hva sier dette forslaget om utviklingsprospersmaal?

– Det vi heldigvis ser er at utvikling får den oppmerksomheten generalsekretær Kofi Annan har bedt om. Mange fryktet at sikkerhetssporsmaal ville dominere forhandlingene, men det har ikke skjedd. Samtalene har til nå i stor grad dreid seg om utviklingsprospersmaal. Det er oppnådd enighet om å fylle gapet mellom de ressursene de fattige landene har i dag og det de trenger for å oppnå Tusenårsmaalene, det gjelder de landene som har ved-

tatt reformer for å få et bedre styresett. Det er også lagt stor vekt på handel. Blant annet er det enighet om at Doha-runden skal avsluttes i løpet av 2006 og om at det skal bygges kapasitet i utviklingslandene, slik at de kan delta på en likeverdig måte i internasjonale handelsforhandlinger. Det er også delvis enighet om at eksportsubsidiene i de rike landene skal fjernes.

– Hvilke saker har vært vanskeligst i forhandlingene til nå?

– Det vanskeligste punktet har vært og er å vedta en målsetting om at alle de rike landene skal gi 0,7 prosent av bruttonasjonalproduktet i bistand. Blant de store nasjonene har Frankrike, Tyskland og England gitt sin tilslutning til dette målet og kommet med en tidsplan. USA har signalisert at dette ikke er aktuelt for dem. Ellers har de nordiske landene bedt om at en indikator på reproduktiv helse blir tatt inn som en del av Tusenårsmaalene, men det er tvilsomt at USA vil gå med på det.

– Hva kan Norge bidra med i den prosessen som pågår fram mot toppmøtet?

– Det er viktig at myndighetene kjører en inkluderende prosess fram mot møtet, slik at sivilsamfunnet får være med å si sin mening om hvilke saker Norge skal fronte i forhandlingene. Jeg håper også at organisasjonene virkelig bruker de mulighetene de får til å påvirke. I september er det viktig at Norge er representert ved den høyeste politiske ledelsen, selv om det bare er tre-fire dager etter valget her i Norge.

– Det er ikke så mange utenfor bistandskretser som vet hva Tusenårsmaalene er. Har dere informert for dårlig?

– Vi skal i hvert fall gjøre en bedre jobb fremover. Vi gjør en storsatsning nå og satser på å nå ut til vanlige folk. Målet er å komme i kontakt med 500 000 nordmenn i løpet av sommeren. Vi skal blant annet være til stede og snakke med folk på Øyafestivalen Oslo, under Norway Cup, Notodden Bluesfestival pluss en rekke andre festivaler.

Veslemøy Salvesen, informasjonsansvarlig UNDP i Norge.

Kvinnene stormer fram

Bistandsbransjen feminiseres – flere vurderer tiltak for å rekruttere menn

Se opp, folkens! Unge, velutdannede kvinner er i ferd med å kuppe bistandsbransjen. Trenden er nå så påfallende at flere organisasjoner vurderer tiltak for å tiltrekke seg flere menn.

BISTANDSBRANSJEN

• TOR AKSEL BOLLE

I fjerde etasje i en sliten bygård i Oslo sentrum lukter det nytrukket kaffe. Syv av de ti ansatte i Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpefond (SAIH) har tatt fram matpakkene og spiser lunsj i sofa-kroken. Seks damer og én mann. Latteren sitter løst, særlig når kjønnsfordelingen i egen organisasjon diskuteres.

– Fordelingen mellom menn og kvinner er den samme her i sekretariatet som den er blant våre aktivister, det er 80 prosent kvinner, sier informasjonsansvarlig Line Hegna mellom munnfullene.

Hun forteller at SAIH har diskutert ulike tiltak, blant annet kvotering, for å rette opp den skjeve kjønnsfordelingen. Men foreløpig har de valgt å la være.

– En så tydelig dominans av ett kjønn som hos oss er ikke gunstig, verken for det sosiale eller det faglige, sier Hegna.

Klar trend. Over lunsjbordet kastes det fram flere mulige forklaringer på at SAIH og andre bistandsorganisasjoner etter hvert har klart flest kvinnelige ansatte: Lave lønninger og en utvikling i retning av færre utestillinger, mindre realfag og flere «myke temaer» er noen.

Men uansett hva som er årsaken – i viktige deler av bistandsbransjen er jentene på rask frammarsj. Det merkes særlig i de deler av bransjen som rekrutterer mest blant yngre grupper.

I Fredskorpset var for eksempel 70 prosent av deltagerne i 2004 jenter. Og den høye andelen jenter i fjor var ikke et unntak, men snarere en del av en klar trend.

– Vi ser en veldig klar kvinne-dominans, til tross for at vi ikke sender ut spesielt mange deltagere fra typiske kvinneyrker. Det er blitt så tydelig at vi har begynt å vurdere tiltak for å tiltrekke oss flere gutter, men har foreløpig ingen konkrete planer, sier Håkon Ødegaard som er kommunikasjonsansvarlig i Fredskorpset.

Munter lunsjstemning på SAIHs kontor. Fra venstre: Wivi Engen, Øygunn Brynildsen, Ingrid Høgset, Odd Kjetil Valen, Charlotte Norby, Line Hegna og Ragnhild

Da Fredskorpset nylig lyste ut fire nye stillinger var åtti prosent av søkerne kvinner.

Unge jenter ivrigst. I Kirkens Nødhjelps ungdomsorganisasjon, Changemaker, er én av 19 lokale kontakter gutt. I Redd Barnas ungdomsorganisasjon Press er det ni jenter og en gutt i landsstyret og det store flertallet av medlemmer er jenter.

Også på universiteter og høyskoler er jentene i klart flertall på bistandsrelevante fag, som for eksempel utviklingsstudier og antropologi. Utviklingsstudier ved Høyskolen i Oslo er typisk. På skolens treårige bachelor-utdannelse i utviklingsstu-

”

Det er jo nesten ikke menn som søker i det hele tatt.

Unni Hagen, førstekonsulent ved Globalavdelingen i Utenriksdepartementet.

dier er det 37 studenter, 30 av dem er kvinner. På skolens ettårige utviklingsstudium er 51 av 61 studenter jenter.

– Det er et «jentefag» og slik har det vært i flere år nå, sier rådgiver Hege Hovda ved Senter for flerkulturelt og internasjonalt arbeid ved Høyskolen i Oslo.

Ønsker seg menn. Jentedominansen i ungdomsorganisasjonene og på utdanningssiden begynner også å merkes i de store organisasjonene. I Kirkens Nødhjelp er foreløpig bare litt over halvparten av de ansatte kvinner. Men personlrådgiver Kjell Jaren opplyser at det er langt flere kvinner enn menn som søker på le-

dige jobber hos dem. Både i Norges Røde Kors og Flyktninghjelpen bekreftes den samme tendensen.

– Vi har ikke noen tall på dette, men vi ser jo at jentene dominerer. Jeg vil tippe at om lag to tredjedeler av søkerne på nye stillinger er jenter. Det er særlig blant de unge søkerne at jentene er klart i overtall, forteller Jan Olav Gjeltén som er rekrutteringsrådgiver i Flyktninghjelpen.

Lønn og prestisje? I Redd Barna er åtte av ti ansatte ved hovedkontoret i Oslo kvinner og det er også klart flere kvinner enn menn som søker på ledige stillinger.

Generalsekretær Gro Brækken synes ikke situasjonen er ideell.

Fem nye år med business-bistand via NHO

Norad og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) har undertegnet en avtale om fornyet samarbeid.

• ELLEN HOFVANG

– Jeg var nok av dem som i utgangspunktet var skeptisk til denne modellen, ettersom dette ligger utenfor NHOs kjernevirksomhet. Men den har vist seg å fungere godt, sa NHOs Finn Bergesen da han møtte Norad-direktøren for å undertegne avtalen om videre samarbeid i slutten av mai.

Norad finansierer et eget sekretariat hos NHO som arbeider med bistand til næringsutvikling i samar-

”

Modellen har vist seg å fungere godt.

Finn Bergesen, direktør i NHO.

beidsland. I første rekke dreier det seg om institusjonssamarbeid med NHOs søsterorganisasjoner, men også tilrettelegging for økt samarbeid mellom bedrifter i Norge og i mottakerlandene. NHO skal slik bidra til å gjennomføre strategien for næringsutvikling i sør (NIS).

Finn Bergesen.

Unik avtale. Avtalen er den eneste Norad har av denne typen, der man finansierer et eget sekretariat i en ekstern organi-

sjon som delvis skal stå for gjennomføringen av bistandsmålsettinger. Den nye avtalen har en årlig ramme på 10-12 millioner kroner, det er samme nivå som de siste årene.

Både fra NHOs og Norads side ble det understreket at å bidra til næringsutvikling er et langsiktig arbeid, der man ikke kan forvente å se resultater på kort sikt. Det har vist seg langt vanskeligere å få norske bedrifter interessert i de fattigste landene i Afrika, som Uganda, enn i de raskt voksende økonomiene i Øst- og Sørøst-Asia.

Begge parter uttrykte interesse for å satse mer på utvalgte felter der Norge har spesiell kompetanse. Fis-

keri, vannkraft og petroleum ble trukket fram som eksempler.

Eldre, erfarne fagfolk. Avtroppende Norad-direktør Tove Strand sa at man bør trekke på fagkompetanse og erfaring fra norsk næringsliv, gjerne i form av eldre medarbeidere som kunne være interessert i nye utfordringer.

– Samarbeidet mellom Norad og NHO innebærer en aksept for at det er viktig å legge til rette for at privat sektor kan blomstre, sa Norad-direktøren.

Hun mente det tidligere hadde rådet for stor skepsis og forsiktighet i bistandsforvaltningen overfor næringslivet.

NÆRINGS-LIV

Therese Nordvik.

FOTO: TOR AKSEL BOLLE

– Jeg har jo jobbet mange år i næringslivet hvor situasjonen er motsatt, og vet veldig godt at det ikke er gunstig når ubalansen mellom kjønnene blir for stor. Det er ikke bra verken for det faglige miljøet eller for dynamikken på arbeidsplassen, sier Brækken.

Hun tror prestisje og lønninger kan være noe av forklaringen til at menn i mindre grad søker på bistandsjobber.

– Jobber med mye prestisje, for eksempel på utekontorene, har jo

tradisjonelt vært mannsdominert. Hos oss er imidlertid dette ganske balansert nå, noe vi har jobbet for å få til. Når det gjelder organisasjonen som helhet har vi blant annet begynt å se på lønn som et virkemiddel for å trekke til oss flere menn, sier Brækken.

Best kvalifisert. Globalavdelingen i Utenriksdepartementet har blant annet ansvar for å ansette norske juniorekspert til FN. Dette er jobber som henger svært høyt, og blir et springbrett for å komme seg inn i bistandsbransjen. I 2004 ble det ansatt 42 kvinner og sju menn som norske juniorekspert.

– Jeg har ikke nøyaktige tall på kjønnsfordelingen, men det er jo nesten ikke menn som søker. Kvinnene er både klart flest og best kvalifisert, noe som også reflekteres i ansettelsene, sier førstekonsulent Unni Hagen.

Hun forteller at kvotering ikke er aktuelt fordi man vil ha de beste kandidatene, men i de to siste jobbannonsene har man oppfordret menn til å søke.

– Vi har forsøkt dette fordi vi ønsker flere menn. Men uten særlig hell. Jeg sitter med en ny bunke søknader nå, og jentedominansen er minst like stor som i forrige runde, sier Hagen.

65 prosent kvinner. I Norad er om lag 65 prosent av de ansatte kvinner. 70 prosent av de som ble tilsatt i perioden 2000-2003 var kvinner. Særlig til saksbehandler- og rekrutteringsstillinger, var det en stor overvekt av nyutdannede kvinner som hadde spesialisert sin utdanning direkte inn mot bistand. Til flertallet av disse stillingene var det kvinnene som var best kvalifisert – og de ble da også ansatt.

– Det er flest kvinner som søker på en del stillinger. Samtidig ser vi at flere menn søker på andre stillinger, det gjelder særlig faglige rådgiverstillinger, og når det kreves bred erfaring i tillegg til utdanning. Så bildet er nyansert, sier seniorrådgiver Astrid Lillethun i Personal- og administrasjonsavdelingen i Norad, som legger til at Norad i perioden etter omorganiseringen i fjor har rekruttert flere menn enn tidligere.

Ung, smart og idealistisk

• TOR AKSEL BOLLE

Hun er ung, velutdannet, språkmektig og har jobbet flere år som frivillig. 28-årige Ragnhild Therese Nordvik er en typisk representant for de mange unge velkvalifiserte kvinnene som jobber med bistand.

– Hvorfor jeg begynte å interessere meg for bistand? Jeg er Noradbarn, vet du, sier Nordvik og ler.

Faren arbeidet for Norad i Tanzania på åtti-tallet, og hun fikk tidlig inn tanker om rettferdighet og internasjonal solidaritet. Etter oppveksten i Ålesund ble det antropologistudier, deretter feltarbeid og sosiologistudier i Bolivia, arbeid for Operasjon Dagsverk, frivillig arbeid og lederverv i SAIH. For to

Ragnhild Therese Nordvik, SAIH.

år siden fikk hun så den jobben hun har i dag, som SAIHs prosjektansvarlig for Nicaragua.

Tross sin unge alder har Nordvik allerede mye erfaring, hun har høyere utdannelse og snakker spansk, engelsk og litt fransk. Hun synes jobben i SAIH er spennende og sier at hun helst vil fortsette å jobbe med bistand og solidaritet også i framtiden.

– Drømmejobben er å jobbe med urfolk og kunne være premisslevertandør i saker som har med urfolks rettigheter å gjøre, sier Nordvik.

Hun forteller om stor pågang fra unge mennesker, særlig jenter, som vil jobbe med bistand når hun er ute og representerer SAIH på høyskoler og universiteter.

– Det er jo veldig positivt, men mange har nok en litt naiv ide om hva bistandsarbeid er for noe. De tror gjerne det er litt mer reiser og spenning og litt mindre papirarbeid enn det faktisk er, sier hun.

Kostbare internasjonale konsulenter får gjennomgå i rapporten fra Action Aid.

FOTO: SCANPIX

Hard dom over jetsett-bistand

Nærmere to tredjedeler av internasjonal bistand når aldri fram til de fattigste. Det hevder organisasjonen ActionAid i en ny oppsiktsvekkende rapport.

• TOR AKSEL BOLLE

NY RAPPORT

Ifølge den internasjonale bistands- og utviklingsorganisasjonen er det overbetalte konsulenter og selskaper i vesten som skummer fløten av bistandsoverføringene.

Rapporten «Real Aid» er i hovedsak basert på bistandstall fra OECDs utviklingskomité DAC samt undersøkelser ActionAid har gjort i fire utviklingsland. Den er svært kritisk til hvordan giverlandene måler og innretter sin egen bistand. Rapporten konkluderer med at store deler av givernes pengeoverføringer er «uekte bistand», det vil si bistand som ikke kommer de fattigste til gode.

I enkelte land, som for eksempel Frankrike og USA er 80-90 prosent av bistanden slik «uekte» bistand, skriver rapportforfatterne. Videre pekes det på at G7-landene, de syv største økonomiene i verden, gjennomsnittlig gir kun 0,07 prosent av bruttonasjonalinntekten (BNI) i «ekte» bistand. Disse landene må altså tildobles bistanden sin hvis målet om 0,7 prosent av BNI skal nås.

Overbetalte. Ifølge ActionAid er det en rekke grunner til at om lag 60 prosent av dagens bistand ikke er «ekte»: Manglende fattigdomsinnretting, bundet bistand, høye administrasjonskostnader, bistandsmidler som brukes på flyktninger og innvandrere, samt at gjeldsslette feilaktig føres som bistand.

I rapporten pekes det også på at overbetalte internasjonale konsulenter stikker av med mye bistandspenger. Det vises for eksempel til at det ble brukt om lag 350 millioner kroner på å betale 700 utenlandske bistandskonsulenter i Kambodsja i 2002. Den samme summen kunne lønnet 160 000 kambodsjanske embetsmenn.

Credit Suisse. I et annet eksempel dokumenterer ActionAid hvordan den britiske statlige bistandsorganisasjonen DFID i løpet et halvt år brukte over 200 millioner kroner på å betale konsulenter fra banken Credit Suisse First Boston i India. Romilly Greenhill, som er en av de to hovedforfatterne bak rapporten, er svært kritisk til bruken av konsulenter som flyr verden rundt fra den ene fete pengesjekken til den andre.

– Det finnes helt klart en form for bistandselite eller bistandsjetsett. For å bli kvitt den overdrevne bruken av dyre konsulenter må givne i større grad holdes ansvarlige for pengebruken sin. Mottagerne burde også i økende grad få bruke sine egne eksperter og kontrollere penger til faglig bistand, sier Greenhill.

Mangel på åpenhet. Selv om givne stiller høye krav til ansvarlighet og åpenhet i mottakerlandene, så er den internasjonale bistanden verken preget av åpenhet eller ansvarlighet, mener rapportforfatterne. Givne i motsetter seg ofte tiltak som i større grad ville holde dem ansvarlig for forholdet mellom løfter og faktisk utbetalt bistand. Et problem er at giverlandene ofte er lite villige til å informere samarbeidslandene om hvor mye de faktisk har utbetalt til forskjellige prosjekter og programmer. I Tanzania unnlot for eksempel 20 av 39 givere å gi disse opplysningene til regjeringen i landet, selv om den gjentatte ganger ba om det. For at ikke bare mottakere, men også givere skal holde ansvarlig for bistanden foreslår ActionAid å opprette et uavhengig FN-organ som skal overvåke den internasjonale bistanden. De ønsker også at mer bistand gis gjennom multilaterale organisasjoner.

Det ble brukt 350 millioner kroner på 700 utenlandske bistandskonsulenter i Kambodsja i 2002. Den samme summen kunne lønnet 160.000 kambodsjanske embetsmenn.

– Dette vil kreve reformer også i FN og andre multilaterale organisasjoner. Men vi mener at det vil være lettere for utviklingslandene å forholde seg til få store givere enn mange små, sier Greenhill.

Norge får skryt. Norsk bistand får skryt i rapporten. Det påpekes blant annet at Norge gir 40 ganger så mye i reell bistand per innbygger som USA. Ifølge rapporten er allikevel hele 33 prosent av norsk bistand «uekte». Det gir Norge en sjetteplass, rett bak Sverige og Danmark, på listen hvor land rangeres etter andel «uekte» bistand. Irland er flinkeste i klassen, med bare 13 prosent. I bunn ligger USA med 86 prosent og Frankrike med 89 prosent.

Pensjonist-opprør i bistanden

«Grå pantere» krever nytenkning om giverdominans

Bistandens seniorer slår nå alarm om ødeleggende giverdominans innen internasjonal bistand til utviklingslandene. – Selve konseptet giver/mottaker danner et lite gunstig utgangspunkt for forholdet mellom frie nasjoner. Og når utgangspunktet er galt, blir resultatet ofte helt fatalt, sier ambassadør Bernt H. Lund.

BISTANDS-DEBATT

• GUNNAR ZACHRISEN

80-årige Bernt H. Lund, fronter pensjonistopprøret som de håper skal legge grunnlaget for en revitalisering av bistandsdebatten. Lund, som blant annet ledet «Norad-ambassadene» i Angola og Namibia og var øverste embetsmann i Departementet for utviklingshjelp, er et kjent navn i bistandskretser. Sammen med tidligere Norad-direktør Per Ø. Grimstad, tidligere leder for Norads kontor for private organisasjoner Eldny Bredde og den «nypensjonerte» Norad-veteranen Odd Ekeli, har han tidligere i år etablert en egen senior-«think-tank». Tankesmia skal bidra med erfaringsutveksling og refleksjon rundt bistand og utvikling.

Tør ikke debattere. – Bistandsbudsjettets kjøpekraft er en hovedårsak til den manglende kraften i bistandsdebatten. Folk som selv er en del av «bistandsindustrien» tør ikke å si hva de mener av frykt for å bli arbeidsledige. Det gjør derimot pensjonistene, fastslår Per Ø. Grimstad – mannen som satt i Norads direktørstol i åtte år før Tove Strand.

Ni år etter at Grimstad introduserte begrepet «mottakeransvar» i norsk bistand mener pensjonistene det er på tide at bistandstenkingen tar et skritt videre i retning av et mer likeverdig samarbeid mellom mottakere og givere.

Skaper usunne forhold. – Utviklingshjelp i den form den fikk etter annen verdenskrig, var nok en nødvendighet i krisesituasjoner eller som fødselshjelp til nye nasjoner, men som et varig grunnlag for internasjonale relasjoner, er det usunt, fastslår Bernt H. Lund som var departementsråd fra 1985-89 og spesialråd for bistand i 1990.

«Norad-pensjonistene» mener det må til en kritisk drøfting av de

Avtroppende Norad-direktør Tove Strand var på plass da de to bistands-estorene Per Ø. Grimstad og Bernt H. Lund (lengst til høyre) nylig la fram sine tanker om bistandssamarbeid.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Ordforklaringer:

Bilateral bistand

– stat-til-stat-relasjon mellom to stater der en er bistandsgiver og en annen er mottaker.

Twining – type bistandssamarbeid mellom norske kommuner og lokaladministrasjon i utviklingsland basert på utveksling av erfaringer og faglig ekspertise.

Think-tank – tankesmie, verksted for nye ideer.

prinsipper og holdninger bistanden er tuftet på, og tar til orde for uavhengige granskinger av usunn giverdominans i bistandsforhold.

– Vi ønsker at det bilaterale samarbeidet skal skje mellom to likeverdige nasjoner som hver for seg må ha rett til å stake ut sin egen framtid. Da må vi starte med å avdekke giver/mottaker-relasjoner med karakter av enveistrafikk fra giver til mottaker, sier Lund.

Bedre balanse. Han mener at det fortsatt er behov for stat-til-stat-bistand, men samtidig er det også mye å rette på dersom fattigdomsbekjempelsen skal skyte fart. Blant annet mener pensjonistene man bør se på muligheter for å oppnå bedre balanse i bistandsrelasjoner enn det som eksisterer i dag – eventuelt finne alternativer til tradisjonell stat-til-stat-bistand dersom prosjekter og programmer avvikles.

– Vi må finne eksempler på at likestillingen mellom partene faktisk lykkes. Jeg tror at det nye fredskorpset er basert på en ideologi om likestilling. Kan vi finne flere eksempler? Og kan vi overføre disse resultatene til andre deler av bistanden? Kunne vi forestille oss at «Twining»-begrepet fra kommunesamarbeidet ble innført mellom partnerne i stat-til-stat-samarbeidet også? spør Lund.

Dilemma. Samtidig som han leverer et sterkt forsvar for å plassere mottakeren «i førersetet», innrømmer han at en slik politikk også innebærer dilemmaer. – Oppgir vi giverdominansen, oppgir vi samtidig den påvirkningsmuligheten giverdominansen medfører. Dette er et dilemma dersom man ønsker å fremme norske interesser og synspunkter, men det er noe man må lære seg å leve med. Trolig er det langt viktigere at et li-

keverdig samarbeid vil gi bedre langsiktige resultater for begge parter, sier han.

Lund etterlyser en tydeligere vilje og evne fra bistandsbransjen til å fokusere på det primære målet for bistanden: å gjøre slutt på den ekstreme fattigdommen.

– La oss i de neste ti årene konsentrere oss om dette. Lykkes vi med det, er tiden inne for å erstatte stat-til-stat-bistanden med utviklings-samarbeid mellom likeverdige partnere, sier han.

Bistandsveteranen håper nå at utspillet vil bidra til at også andre og yngre aktører engasjerer seg i bistandsdebatten.

Les Bernt H. Lunds innlegg i fulltekst på www.bistandsaktuelt.no/forum.

Norsk bistand bidrar til trangere kår for svindlere i Madagaskar

En ny strategi for godt styre-sett og kamp mot korrupsjon utprøves nå i tre av Madagaskars 22 regioner

• HEGE RAMSON

– Å styrke rettsvernet og stoppe korrupsjon er nøkkelford for den nye regjeringens arbeid, sier nordmannen Petter Langseth som er korrupsjonsrådgiver ved presidentens kontor i Madagaskar. I sin stab har Langseth fem gassere og en nordmann.

Siden den nye folkevalgte presidenten Marc Ravalomanana ble innsatt i 2002 er det sjøsatt flere nye reformer og tiltak som tar sikte på å

”

Fortsatt er for mange dommere til salgs.

Petter Langseth, korrupsjonsrådgiver.

forebygge og bekjempe korrupsjon. Blant dem er kontoret Bureau indépendant de la lutte anti-corruption (BIANCO) som med økonomisk støtte fra Norge ble åpnet like før jul i fjor.

Mer risikofyllt. – En viktig hensikt med de ulike reformene er å gjøre korrupsjon mer risikabelt, forteller Langseth.

I samarbeid med andre statlige aktører i antikorrupsjonsarbeidet vil BIANCO påtvinge offentlige tjenestefolk etiske kjøreregler. Man er også i ferd med å få gjennomslag for en selvangivelse for offentlig ansatte. Dessuten driver man et omfat-

tende holdningsskapende arbeid i befolkningen.

Antall korrupsjonssaker i rettsvesenet og domfellelser har økt siden den nye regjeringen tok over. Nylig meddelte BIANCO at av de 105 sakene de har mottatt i år, har 78 ført til arrestasjoner.

– Men fortsatt er for mange dommere til salgs. Bevis forsvinner og saker blir avvist på feil grunnlag, sier han.

Rikt på ressurser. Madagaskar er fra naturens side et rikt land med blant annet gull, diamanter, fiskeressurser og antakelig olje. Til nå har utvinningen skjedd uten offisiell regu-

lering og skattlegging. Et mål for programmet er at rikdommen skal gi statlige inntekter, blant annet slik at offentlige tjenestemenns lønninger kan økes.

– Skal bestikkelser stoppes, må de uakseptabelt lave statlige lønningene økes, forklarer Langseth.

Fra norsk side er korrupsjonssatsingen et ledd i et opptrappet bistandssamarbeid med Madagaskar. I fjor inngikk Norge en samarbeidsavtale med Madagaskar, med hovedvekt på helse, utdanning og kamp mot korrupsjon, og nylig åpnet Norge en ambassade i hovedstaden Antananarivo.

Hege Ramson er norsk frilansjournalist.

KORRUPSJON

– Djevelen ligger i detaljene

Nigeriansk utviklingsekspert: Løfter til Afrika kommer ikke uten kostnader

– Tony Blair fortjener honnør for å ha tvunget Bush og G8 til å bry seg om Afrika. Men bak løftene om mer økonomisk støtte ligger også en åpenbar egeninteresse, sier Kayode Fayemi fra Nigeria.

• ELLEN HOFVANG

– I det minste på overflaten har Tony Blair fått amerikanerne interessert i tema som gjeldslette, handel og bistand, og ikke bare den altoverskyggende krigen mot terror, sier Fayemi.

Kayode Fayemi var en sentral menneskerettighetsaktivist under Nigerias kamp for demokrati og for å bli kvitt den eneveldige Sani Abacha.

Kayode Fayemi, nigeriansk utviklingsekspert.

Nå er det utviklingsspørsmål, knyttet til internasjonal gjeld og bistand og til forvaltningen av Nigerias verdifulle oljeressurser som opptar han. Fayemi er også rådgiver for Den afrikanske union på freds- og sikkerhetsspørsmål.

Fayemi ser svært positivt på løftene fra de rike landene om gjeldslette og bistand, selv om han understreker at det fortsatt gjenstår å se hvor mye av dette som materialiserer seg.

– Djevelen ligger alltid i detaljene, og her er det mange detaljer, sier han.

Strategisk. Først og fremst mener han det er åpenbart at særlig USA, med en rekke bilaterale initiativ overfor enkeltland i Afrika, har strategiske interesser bak sitt engasjement. Man kan ikke se USAs kamp mot terror uavhengig av kampen mot terror, og engasjementet i for eksempel Tsjad bunner neppe i at man er fornøyd med landets styresett.

– Det jeg frykter, og som jeg sy-

President Bush og statsminister Blair vil dytte Afrika mot Tusenårsmålene ved hjelp av gjeldslette. Etter nesten et år med uenighet om detaljene for gjennomføring av planene annonserte de på en pressekonferanse i Washington 7. juni at de var blitt enige.

FOTO: SCANPIX/AP

nes jeg ser antydninger til, er et tilbakefall til den kalde krigens kobling av bistand med militærstrategiske interesser, sier han.

Fayemi mener også det er mangler ved betingelsene som giverlandene setter for sin støtte til Afrika.

– De bunner i en altfor enkel analyse av hva Afrika trenger, og av en tilnærming til Afrika som ett. Men landene i Afrika er svært ulike, sier han.

Med to tunger. Godt styresett og kamp mot korrupsjon er de fremste betingelsene i gjelds- og bistandsavtalene, og Blair-kommisjonen plasserer dårlig styresett i hjertet av krisen i Afrika. Som gammel menneskerettighetsaktivist er dette prinsipper Fayemi støtter fullt ut. Han mener imidlertid de rike landene nærmest taler med to tunger og underminerer arbeidet for godt styresett for å oppfylle egne strate-

giske interesser.

– Vi lever i en globalisert verden. Styresett er ikke noe som bare påvirkes av krefter inne i landet selv, sier han.

Fayemi understreker at det har skjedd store framskritt de siste årene. Nesten 45 land i Afrika har innført demokrati det siste tiåret, og med Mbeki og Obasanjo i førersetet har kontinentet nå et helt nytt lederskap.

Skrapet overflaten. Selv om de rike landenes løfter til Afrika er positive, er det fortsatt svært langt igjen til man kan ha håp om å nå tusenårsmålene. Og det er når planene går etter i sømmene at «djevle i detaljene» virkelig titter fram.

– Man skrapet kun i overflaten. Ta USAs prisverdige initiativ mot hiv/aids. Når 80 prosent av pengene går tilbake til USA i form av konsulentlønninger og betaling for utstyr,

er ikke løftene helt hva de så ut som, sier Kayode Fayemi.

Det er ofte langt mellom lovet bistand og faktiske utbetalinger, noe presidentene fra Botswana, Ghana, Mosambik, Namibia og Niger påpekte da de møtte president George W. Bush i Det hvite hus nylig. De roste USA for å ville hjelpe Afrika, men etterlyste de lovede utbetalinger fra presidentens Millennium Challenge Account, fondet som skal gi økt bistand til land USA mener fører en god politikk. Det opprinnelige forslaget fra 2002 innebar at 5 milliarder dollar skulle utbetales gjennom «kontoen» innen 2006. Til nå et det kun utbetalt 117,500 dollar, ifølge Reuters.

Nøkkelland. – I tillegg har vi spørsmålet om hvilke land som skal kvalifisere for den nye gjeldsletten og bistanden, påpeker Fayemi.

Hans eget hjemland er et nøkkelland for utvikling i Afrika, men er involvert i en langvarig strid om gjeldslette. Landet har ønsket gjeldslette for å bruke mer penger på fattigdomsbekjempelse, men giverlandene har vært skeptiske til å slette gjeld til verden sjuende største oljeeksportør til tross for at inntekten per innbygger er svært lav. Korrupsjonsnivået i landet har heller ikke oppmuntret givene.

All ære til Blair! Nå kan det likevel gå mot en løsning. Den nye gjeldsplanen fra G7 (de rike landene) inkluderer ikke Nigeria, siden landet ikke kommer inn under HIPC-programmet (gjeldsletteprogram for de fattige gjeldstyngede land). Men G7 har eksplisitt lovet å forsøke å finne en rimelig avtale om restrukturering av Nigerias 31 milliarder dollar i gjeld innen givene møtes i Parisklubben i løpet av året.

Og tross de mange usikkerhetene knyttet til detaljene i Bush' og Blairs Afrika-initiativ, velger Kayode Fayemi å se det positivt:

– For tre år siden trodde vi knapt gjeldslette var mulig. All ære til Tony Blair for å ha brakt oss dit vi er nå, avslutter han.

De rike landenes nye gjeldsløfter

• ELLEN HOFVANG

Under Verdensbankens og IMF's årsmøter sist høst lovet G7-landene (G8 minus Russland) å finne en løsning for full gjeldslette til de fattigste landene innen utgangen av 2004. De kunne bare ikke bli enige om hvordan; Storbritannia ville selge deler av IMF's gullreserver, USA vill slette multilateral gjeld uten å kompensere de multilaterale organisasjonene. Med den nye planen, som ble vedtatt av finansministrene i London 11. juni, nådde man endelig et kompromiss.

Ambisiøs. G7s gjeldsplan er tilsynelatende meget ambisiøs. Den innebærer blant annet følgende:

■ Å slette all den multilaterale gjelden til de landene som fullfører gjeldslettebetingelsene i Verdensbankens HIPC-program, dvs. all gjeld til Verdensbanken, IMF og Afrikabanken. 18 land som har fullført programmet får slettet til sammen 40 milliarder dollar. Ni andre land kan få slettet til sammen 15 milliarder dollar når de er i mål med programmet.

■ G7 vil legge forslaget fram for årsmøtet i Verdensbanken/IMF i september og vil be om støtte fra de andre giverlandene i verden.

■ Gjeldsletten skal gjennomføres uten å svekke de multilaterale finansieringsinstitusjonene. Verdensbanken og Afrikabanken skal kompenseres «dollar for dollar» for midlene som avskrives, basert på en «rimelig byrdefordeling» givene imellom. Det er ikke enighet om å selge noe av IMF's gullbeholdning, men kostnaden for IMF ved å slette gjeld skal «dekkes gjennom bruk av eksisterende ressurser, uten å underminere fondets finansieringskapasitet».

■ Der ikke slike ressurser er tilgjengelige (Somalia, Liberia og Sudan) forplikter givene seg til å bidra med ekstra ressurser, og de ber om frivillige bidrag til et nytt fond.

■ Utviklingslandene må oppfylle betingelsene når det gjelder godt styresett, ansvarlighet og åpenhet og bekjempelse av korrupsjon. IMF og Verdensbanken skal rapportere til givene om framgangen på disse feltene for gjeldsløftene innfris.

Det er uklart i hvilken grad gjeldsletten kommer i tillegg til eksisterende og allerede lovet bistand, men en del av USAs bidrag er tilleggsmidler. Gordon Brown bekrefter overfor The Guardian at britenes bidrag ikke er helt nye midler, men del av det bistandsprogrammet som ble lansert sist høst. Storbritannias andel anslås til 130 millioner dollar de neste tre årene, og til sammen opptil 960 millioner dollar over det neste tiåret.

Til sammenlikning er Afrikas samlede gjeld er på 300 milliarder dollar. Tidligere i år avtalte giveland avskrivning av 30 milliarder dollar i gjeld bare til Irak, det tilsvarer tre fjerdedeler av det 18 av verdens fattigste land nå får ettergitt til sammen.

Gjeldsplanen innebærer en årlig lettelse i gjeldsbetjening på 1,5 milliarder dollar. Skal Afrika klare å nå tusenårsmålene kreves hele 25 milliarder dollar i økte årlige ressurser.

Lover mer bistand. En rekke land har dessuten forpliktet seg til å øke sin internasjonale bistand til fattige

”

Jeg frykter et tilbakefall til den kalde krigens kobling av bistand med militærstrategiske interesser.

Kayode Fayemi, nigeriansk utviklingsekspert.

Gjeldsplanen innebærer en årlig lettelse på 1,5 mrd. dollar. Men skal Afrika klare å nå målene kreves hele 25 mrd. dollar.

land for å gjøre det mulig å nå tusenårsmålene:

■ EU har vedtatt å doble sin bistand fram til 2015, slik at de da når målet om 0,7 prosent av BNI. Innen 2010 skal bistanden ha økt med 20 milliarder euro, og innen 2015 nå 90 millioner euro. Storbritannia og Frankrike lover å nå 0,7 prosentmålet hhv innen 2012 og 2013.

■ Japan har forpliktet seg til å doble bistanden til Afrika de neste tre årene.

■ USA har økt bistanden betydelig de siste årene, og står alene for 25 prosent av bistanden til Afrika Sør for Sahara. President Bush nektet imidlertid å være med på Tony Blairs forslag om nye 25 milliarder dollar i bistand til Afrika utover gjeldsplanen.

■ OECDs utviklingskomité DAC har summert løftene den siste tiden, og kommet til at det samlet er lovet minst 36 milliarder dollar ekstra innen 2010, på toppen av de 79 milliarder dollar som ble gitt i 2004.

Fare for sultkatastrofe i Niger

Gresshoppene spiste avlingen, så kom tørken – 3,5 millioner mennesker er truet

NIGER

Fjorårets gresshoppeinvasjon i Vest-Afrika var den verste på 15 år. Her er det senegalesiske barn som flykter fra svermen.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/PIERRE HOLTZ

– Niger er kanskje verdens største, mest glemte katastrofe, sier FNs nødhjelps-koordinator Jan Egeland til Bistandsaktuelt. Men foreløpig taler han for døde ører.

• TONE BRATTELI

Egeland peker på at mer enn tre og en halv million mennesker har et desperat behov for nødhjelp etter at gresshoppe-svermer av bibelske proporsjoner spiste opp alt grønt i dette ørkenlandet i fjor. Siden har det også vært tørke i landet som sammen med Sierra Leone ligger på bunnen av FNs levekårsindeks. Over 60 prosent av landets 13 millioner innbyggere lever for mindre enn én dollar dagen.

Jan Egeland, FNs nødhjelps-koordinator.

Den norske FN-toppen er bekymret. – I New York og Geneve har jeg lansert en nødhjelpsappell på beskjedne 100 millioner norske kroner for å få mat, jordbrukshjelp, vann og medisinsk nødhjelp til de aller svakestegruppene, sier han. – Ved inngangen til juni hadde vi fortsatt null respons fra verdens rike giverland. Fortsetter denne fortielsen og fornektelsen av katastrofen i Niger vil hundretusener sulte og dø før årets utgang.

Den stille krisen. Statsminister Hama Amadou har også rettet flere appeller til det internasjonale samfunnet om matvarebistand. Situasjonen blir kalt «den stille krisen».

Moira Eknes i CARE Norge sier til Bistandsaktuelt at situasjonen er kritisk. Organisasjonen har arbeidet i flere år i Niger.

– I utgangspunktet er jordbruket i Niger svært marginalt. Det er lite jordsmonn og stor sårbarhet overfor manglende nedbør eller overbeite. Likevel har de klart å unngå store matvarekriser i flere år, sier Eknes.

Det spesielle nå er at det har vært lite nedbør kombinert med et massivt angrep fra gresshopper. Opp til 40 prosent av avlingen skal være ødelagt. Gresshoppene ødela blant annet beiteområdene for kveget til nomadene. Dette kan lett føre til konflikter mellom bøndene og nomadene.

Trenger styrke. CARE er i ferd med å vurdere behovet for bistand i flere områder i Niger. Eknes sier at det som haster mest nå er å få plantet frø til neste års avling. I tillegg yter organisasjonen matvarehjelp.

– Bøndene trenger styrke før de går i gang med å plante, sier hun.

Baard Johannessen ved Senter for Utvikling og Miljø (SUM) opplyser at folk mangler mat og såkorn i Niger, og de har begynt å flytte fra landsbygda til byene. Nå venter de på regn. Så lenge ikke regnet kommer lider kveget. Dersom bøndene får såkorn i jorda nå, har de likevel ikke mat fram til innhøstingen i september og oktober.

Låne mat. Av de drøyt 3 millionene som sultet nå er om lag 800 000 barn under 5 år. For å avhjelpe krisen har regjeringen i Niger foreslått

NIGER

- Befolkning: 12,9 millioner.
- Hovedstad: Niamey.
- Areal: 1,27 millioner kvadratkilometer.
- Viktigste språk: Fransk, arabisk, hausa og songhai.
- Viktigste religioner: Islam og tradisjonell tro.
- Levekår: Nest nederst på FNs liste over verdens fattigste land.
- Levealder: 46 år for menn, 48 år for kvinner.
- Viktigste eksport: Uranium og landbruksprodukter.
- Sittende president: Mamadou Tandja. (Pensjonert oberst som vant valget for andre gang i desember 2004.)

Gresshoppene gjorde store skader på avlingene i flere vestafrikanske land. I løpet av to uker kan en gresshoppe bevege seg over 100 kilometer.

FOTO: SCANPIX/EPA/NIC BOTHMA

– Museveni er ikke interessert i fred

«Gi oss mat» står det på bollen til denne jenta som deltok i demonstrasjonen.

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO

at folk får «låne mat», opplyser regjeringens matforsyningskoordinator Seydou Bacari til FNs nyhetstjeneste IRIN.

Han opplyser at folk skal få låne tre sekker med 100 kilo korn i hver,

Over 2000 sultne mennesker samlet seg til en demonstrasjon i Nigers hovedstad Niamey 2. juni i år. Demonstrantene krevde gratis mat for å stagge sulten.

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO

slik at de skal klare seg fram til ny innhøsting i september og oktober. Prisen de vil sette på 100 kilo er om lag 120 kroner, halvparten av markedsprisen. Det er ikke bestemt om folk skal betale tilbake i varer eller penger.

Ekspertene framhever viktigheten av at bøndene i området holder jorda i hevd heller enn å finne betalt arbeid hos andre for å holde sulten fra døra. Så marginalt som jordbruket er i Niger må ikke noe landbruksareal gå til spille.

2000 i gatene. Myndighetenes opplyser at 42 000 tonn korn foreløpig er skaffet og at det er satt opp 1200 sentra hvor folk kan jobbe for mat eller penger. Han sier at regjeringen ikke er imot gratis distribusjon av mat, men at de verken har penger eller mat nok til å gjennomføre det.

I hovedstaden Niamey demonstrerte 2000 mennesker nylig og forlangte gratis mat. Landets fattigste prøver nå å overleve gjennom å spise ville planter og mat de finner på søppelplasser, heter det i rapportene fra området.

1 av 5 barn er underernærte

Som svar på den truende sultkatasstrofen i Niger har Leger Uten Grenser (MSF) mer enn tredoblet sin kapasitet for å behandle alvorlig underernærte barn.

En fersk undersøkelse organisasjonen har foretatt konkluderer med at umiddelbar matvarehjelp er det eneste som kan hindre en omfattende barnedød. Ett av fem barn i de utsatte områdene lider av akutt underernærning.

– Så langt i år har vi behandlet over 6000 alvorlig underernærte barn under fem år. Det er dobbelt så mange som vi behandlet i samme periode i fjor. Titusener av barn som

lider av «moderat» underernærning mangler behandling, sier Johanne Sekkenes som er MSFs operasjonsleder i Niger.

Undersøkelsen viser at dødeligheten allerede i april var foruroligende høy. To dødsfall per dag blant 10 000 barn under fem år er terskelen for en katastrofe, regner FN-eksperter. Dødeligheten i byene i de nordlige delene av regionene Maradi og Tahouna er nå oppe i henholdsvis 2,2 og 2,4 på denne skalaen.

Leger Uten Grenser krever nå at det må ytes gratis matvarehjelp i de byene som er hardest rammet av underernærningen.

Gresshoppe-penger fra UD

– Utenriksdepartementet mottok nødhjelpsappellen fra FN for om lag tre uker siden, og har den nå under vurdering, sier avdelingsdirektør i UD Merete Brattested til Bistandsaktuelt.

Brattested viser også til den ap-

pellens som kom fra FAO i fjor etter at gresshopper hadde spist opp store avlinger i Vest-Afrika. UD bevilget 5 millioner kroner til oppfølging av dette i fjor, og hittil i år har de bevilget 2,7 millioner kroner.

Så lenge president Yoweri Museveni har makten i Uganda, er det lite håp om å få i stand en reell fredsprosess mellom myndighetene og opprørerne i nord, mener observatører. De etterlyser klarere tale og tøffere krav fra giverne.

UGANDA

• BIBIANA DAHLE PIENE

– President Museveni ønsker ikke slutt på krigen. Han trenger konflikten med LRA for å skape et felles fiendebilde, der han framstår som den eneste som har en løsning på konflikten, sier lederen av den ugandiske organisasjonen Isis-WIC-CE, Jessica B. Nkuuhe, som arbeider med å rette søkelys på kvinners situasjon i krig.

Nkuuhe har reist mye rundt i Nord-Uganda og intervjuet kvinner om deres situasjon under den 19 år lange borgerkrigen mellom regjeringstyrkene og Herrens motstandshær (LRA). På et seminar i Oslo i begynnelsen av juni delte hun sine opplevelser med et lydhørt publikum.

– Uganda kan ikke gå framover uten at denne konflikten blir løst. Det er helt forferdelig at det har tatt så lang tid, sa hun.

1,6 millioner flyktninger. FN har betegnet situasjonen i Nord-Uganda som en av verdens største humanitære katastrofer. I dag er mer enn 1,6 millioner mennesker internflyktninger. Mange tusen er blitt drept eller voldtatt og lemlestet.

Til nå er mer enn 20.000 mennesker, de fleste barn, blitt bortført av LRA, til et liv som barnesoldater eller sekslaver. Herrens motstandshær er imidlertid ikke de eneste som har svin på skogen i Uganda. FNs torturkomité krevde nylig at ugandiske myndigheter må sette en stopper for det menneskerettighetsgrupper karakteriserer som utbredt tortur fra ugandiske sikkerhetsstyrker.

Fyrer opp. I fjor kom det i stand et nytt fredsinitiativ, ledet av fredsmekler og tidligere minister for Nord-Uganda, Betty Bigombe. I desember ble partene enige om en midlertidig våpenhvile, men samtalen brøt sammen i februar i år. Etter det har volden økt kraftig i området.

Norge forsøker sammen med FN og flere andre land å legge til rette for fredssamtalene, og i slutten av mai ble den norske FN-diplomaten Hans Jacob Frydenlund sendt til Uganda for å styrke Bigombes arbeid. Nkuuhe har imidlertid ikke mye tro på det nye initiativet.

– Myndighetene viser ingen vilje til en reell dialog. Det de gjør hver gang er å gi LRA et ultimatum, som at geriljaen skal innfinne seg på et visst sted på et visst tidspunkt, og så kunnngjøre det offentlig, mer eller mindre vitende om at LRA aldri vil godta et ultimatum. LRA svarer med nye angrep for å vise styrke. Slik fyrer myndighetene opp under konflikten, sier hun til Bistandsaktuelt.

– Dette skjedde blant annet i februar, da Museveni ga LRA en frist på noen få dager til å svare på regjeringens betingelser for fredsamtalene. Opprørerne holdt ikke fristen, men gjennomførte tvert imot flere angrep både på militære og sivile.

Også i 1993 ble det forhandlet fram en våpenhvile som ble effektivt torpedert da Museveni plutselig ga opprørerne sju dagers frist til å legge ned sine våpen.

Etter internasjonalt press åpnet han i 2002 på nytt for fredsforhandlinger. Men den gang sa han samtidig rett ut at han personlig er imot slike forhandlinger.

Hoppet av. – Et annet eksempel er da representanten som LRA sendte til samtalen, hoppet av. Museveni uttalte da at avhoppingen var et ledd i hans militære strategi. Men det er i tilfelle en strategi som ikke er egnet til å skape tillit mellom partene, understreker Nkuuhe.

Bakgrunnen for Musevenis manglende fredsvilje er ønsket om en grunnlovsendring som vil gi ham mulighet til å sitte som president livet ut, mener Nkuuhe. Etter planen skal det holdes en folkeavstemning om grunnlovsendringen til høsten, og Museveni ønsker å framstå som Ugandas sterke mann og den eneste som kan lede landet til fred.

Vi gjør alt vi kan for å få giverne til å legge press på våre myndigheter.

Jessica B. Nkuuhe

– Jeg tror at Museveni ønsker en militær løsning på konflikten. Da vil han framstå som sterk. En fredsavtale vil virke svakere, mener Nkuuhe.

Hun etterlyser større internasjonalt press på Museveni til å vise større politisk vilje i fredsforhandlingene.

– Vi gjør alt vi kan for å få giverne til å legge press på våre myndigheter. Det er jo også i deres egen interesse, påpeker kvinneaktivisten.

Etterlyser giverkrav. For å få en løsning på konflikten, må giverne i langt større grad komme på banen og stille klare betingelser til Museveni, fastslår Fafo-forsker og Uganda-kjenner Morten Bøås.

– Giverne må bli langt tøffere i denne saken og stille klare politiske krav. Noen bør fortelle Museveni i klartekst at han nå har muligheten til å gå inn i historien som den som skapte fred og demokrati i Uganda. Alternativet er en ny Mugabe om noen år, sier Bøås.

Han mener sterkere press fra giverne kan være det som skal til for å snu situasjonen, og viser til at halvparten av Ugandas statsbudsjett er giverfinansiert. Dermed har giverne stor mulighet til å sette makt bak kravene.

Stjeler land. Bøås understreker også at dersom konflikten skal få en varig løsning, må man se på fordelingen av landressursene i Nord-Uganda.

Etter at sivilbefolkningen ble drevet med tvang inn i flyktingleirene, verserer det mange rykter om at regjeringssoldatene har forsynt seg med store landeiendommer. I tillegg har de drevet med omfattende ulovlig hogst, ifølge Bøås.

I dag får ikke sivilbefolkningen lov til å dyrke jorda si, for å hindre at LRA stjeler maten.

– Dersom ikke landspørsmålet løses, vil krigen fortsette selv om LRA legger ned våpnene, mener Bøås.

Budsjettstøtte granskes i sju land

Turbulent start for storstilt bistandsevaluering

Et kobbel uavhengige internasjonale konsulenter skal nå granske hvordan budsjettstøtte fungerer som bistandsform i en rekke land. Men evalueringen har hatt startvansker, fordi oppdragsgiverne blander seg inn.

EVALUERING

• ELLEN HOFVANG

Daglig leder i Nordic Consulting Group, Jens Claussen, er eneste norske konsulent som er med i den omfattende internasjonale evalueringen av budsjettstøtte som bistandsform som startet høsten 2004.

– Det er knyttet betydelig politisk prestisje til evalueringen. For enkelte givere vil resultatet av evalueringen kunne bety at de må legge om sin bistandspolitikk, sier den norske samfunnsøkonomen.

Startfasen har vært turbulent, og oppdragsgiverne ville gjerne ha et ord med i laget. Det måtte tre rapportutkast og en ny prosjektleder til før alle givere ble enige om hvordan budsjettstøtte skulle defineres og dermed hva som egentlig skulle evalueres.

Fra skeptisk til ivrig. Claussen hører til dem som mener budsjettstøtte ikke er noe nytt virkemiddel. Såkalt betalingsbalansestøtte er gitt gjennom flere tiår. Både de nordiske landene og Verdensbanken ga denne type støtte gjennom flere tiår. Men for Storbritannias Department for International Development (DfID), som er toneangivende givreland i de siste årenes dreining mot budsjettstøtte, er dette en relativt ny bistandsform.

– Til langt ut på 1990-tallet mente britene at det var helt oppsiktsvekkende at noe land kunne overføre kontanter til et utviklingsland uten å binde det til spesifikke prosjekter, sier Claussen.

Vil påvirke innholdet? Nå er britene de ivrigste i klassen når det gjelder å argumentere for budsjettstøtte, og de som har gått lengst av de store givere i å legge om bistanden i denne retningen, noe som har skapt mye

BUDSJETTSTØTTEN EVALUERES

■ Norge og en rekke givere har de siste årene dreid bistanden i retning av mer budsjettstøtte og mindre vekt på enkeltprosjekter. Men gir det mer utvikling for pengene?

■ På oppdrag fra 16 givreland og flere multilaterale organisasjoner er 35 konsulenter nå i ferd med å evaluere budsjettstøtte-bistanden i perioden 1994-2004 til sju land: Burkina Faso, Malawi, Mosambik, Nicaragua, Rwanda, Uganda og Vietnam.

■ University of Birmingham leder prosjektet som i tillegg involverer fire konsultantselskaper. Arbeidet startet i november 2004 og skal være ferdig i mars 2006. Et utkast til samlerapport basert på landstudiene skal være ferdig i oktober/november i år.

■ Kostnaden ved evalueringsprosjektet er på i underkant av 20 millioner kroner, hvorav Norge bidrar med 1,3 millioner kroner.

Erfaringene med budsjettstøtte i sju land gjennom ti år skal gjennomgås. Vekstlandet Vietnam er blant de som granskes.

FOTO: GØRIL TRONDSEN BOOTH

diskusjon i Storbritannia.

DfID er den mest sentrale av givere i den internasjonale evalueringen av budsjettstøtte. Organisasjonen har ansatt to egne konsulenter som følger arbeidet tett, inkludert feltstudiene i ulike land.

Selv om givere som DfID har sterke oppfatninger om budsjettstøtte og gjerne uttrykker dem, vil Claussen arbeide for at evalueringsteamets konklusjoner skal være mest mulig uavhengige.

Ikke helt som før. Evalueringen vil trekke sammenlikninger mellom dagens budsjettstøtte og betalingsbalansebistanden fra 1980- og til dels 1990-tallet, eller såkalt «strukturtilpasnings-budsjettstøtte».

En foreløpig Malawi-rapport ble publisert i februar, og viser hvordan landets myndigheter gjennom ti år har økt utgiftene uten særlig hensyn til hvor inndekningen skal komme fra. Budsjettstøtten har gått opp og ned i kraftige bølgedaler etter som givergruppen vekselvis holdt den tilbake og deretter utbetalt. Det har vært store svakheter i dialogen mellom givere og Malawi. Blant resultatene er skyhøy rente og kvelertak på innenlandske investeringer.

– Å gi generell budsjettstøtte til et system uten budsjett disiplin, og som ikke har etterrettelige finanssystemer, bidrar ikke til å nå utviklingsmål, sier den norske konsulent.

Claussen mener problemene i Malawi ikke er et enkelttilfelle.

– Også i andre land, som Mosambik, ville jeg vært veldig forsiktig, sier Claussen som leder arbeidet med Malawi-studien.

Ytterpunkter. Om erfaringene fra Malawi er et ytterpunkt, utgjør Vietnam det andre. Landet er ikke spesielt avhengig av bistand, som utgjør en marginal del av økonomien. De er interessert i samarbeidet som følger med: i fagpersoner, kontakter og eksponering til andre lands måter å

drive sin forvaltning. Når budsjettstøtte presenteres med diverse former for kondisjonalitet oppfattes det som innblanding i økonomiforvaltningen.

– Akkurat nå vurderer Vietnam å be seks givere om å revurdere budsjettstøtte til et program på utdanningssektoren dersom programmet vil bety innblanding i landets egen økonomistyring, forteller Claussen.

Det kan Vietnam som et sterkt mottakerland gjøre. Svake mottakerland som Malawi, Tanzania eller Mosambik gjør det ikke.

Lite smarte mål. – Det interessante i denne evalueringen er ikke selve instrumentet, men å se på forholdet mellom giver og mottaker, sier Jens Claussen.

Han advarer mot den nye «trenden» med å koble budsjettstøtten direkte til resultater i form av velferdsindikatorer slik mange givere ønsker.

– Staten alene kan ikke garantere for utviklingen av velferdsindikatorer i et land. Skal man nå straffe et land og forårsake budsjettunderskudd for eksempel fordi det blir tørke? Eller for å sitere en finansminister jeg snakket med «EU vil gjøre Finansdepartementet ansvarlig for folks seksualvaner når de knytter deler av budsjettstøtten til krav om reduksjon i antall hiv-positive.»

Kapasitetsproblemer? Slike resultatindikatorer forteller heller ikke om det er budsjettstøtten eller andre faktorer som forårsaker en bedring. I Malawi ser man at landet øker bevilgningene til helsesektoren, men midlene kan ikke direkte spores til bedre helsetjenester. Det kan heller se ut som de har ført til økte reiseutgifter og godtgjørelser i offentlig administrasjon. Bedringen i enkelte helseindikatorer ser snarere ut til å ha bakgrunn i økningen av prosjektbistanden, blant annet i regi av frivillige organisasjoner, mener Claussen.

– Dersom det egentlig er kapasitetsproblemer i systemet som forhindrer en i å få resultater, så hjelper det ikke bare å overføre mer penger, fastslår den norske konsulent.

Evalueringen vil være ferdig neste vår.

”

Budsjettstøtte til et system uten budsjett disiplin og etterrettelige finanssystemer bidrar ikke til utvikling.

Jens Claussen, norsk konsulent i den internasjonale evalueringen av budsjettstøtte.

Ordforklaring:

Budsjettstøtte – bistand direkte til statskassen i et mottakerland. Basert på dialog giver-mottaker.

notiser

Sri Lanka: Munker mot tsunamibistand

Politiet i Sri Lankas hovedstad Colombo måtte bruke tåregass og batonger for å bryte opp et protesttog med buddhistiske munk forledet, melder BBC. Demonstrantene protesterte mot planene om en samarbeidsavtale mellom regjeringen og geriljaorganisasjonen Tamiltigrener (LTTE) om fordelingen av tsunamibistanden. I en kommentar sa presidenten at det ennå ikke er satt noen dato for når samarbeidet skal begynne.

Åpner krigsforbryterdomstol i Sudan

Myndighetene i Sudan vil åpne sin egen domstol for krigsforbrytere, kunngjorde justisminister Ali Mohammed Yassin nylig til BBC. Ifølge Yassin vil den nye domstolen begynne med å anklage 160 tiltalte fra Darfur-området.

– Domstolen vil være et alternativ til den internasjonale krigsforbryterdomstolen, sa Yassin. Ifølge BBC er det lite trolig at hovedmennene bak overgrepene i Darfur vil bli stilt for retten og Amnesty sier i en kommentar at denne domstolen helt mangler troverdighet.

Etiopia holder pusten

Overraskende valgutfall skaper politisk klimaskifte

Opposisjonen er på offensiven etter brakvalget i mai, til tross for arrestasjoner, husarrest, demonstrasjoner som kostet flere mennesker livet og et valgresultat som lar vente på seg. Veien videre kan bli blodig for Etiopia.

AFRIKAS HORN

• SYNNEVE ASPELUND

- Frykten som myndighetene har kontrollert befolkningen med er kraftig svekket. Folk er ikke lenger redde for å si at de støtter opposisjonen, noe som kom tydelig fram i demonstrasjonen 8. juni. Da følte myndighetene seg så truet at de drepte rundt 40 mennesker, såret 3-400 og arresterte opp mot 1000 som følge av demonstrasjonen. Spørsmålet er hvor mange demonstrasjoner som må ende i blodbad. Jeg tror vi vil få flere runder med protester som blir slått hardt ned på av regjeringen, sier Kjetil Tronvoll på telefon fra Etiopia.

Han er forsker ved Norsk senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo, og har fulgt den politiske utviklingen i Etiopia i 15 år. Valget den 15. mai karakteriserer han som unikt:

- Det er unikt i etiopisk sammenheng og unikt for denne regjeringen. Det er første gang at den sittende regjeringen har blitt sterkt utfordret i valg, og dens legitimitet er sterkt svekket uansett hva det endelige valgresultatet blir. Valget viste en enorm demokratisk mobilisering for opposisjonen, og ingen hadde trodd på forhånd at regjeringen ville gjøre det så dårlig, sier Tronvoll.

- Man visste at regjeringen var upopulær, men ikke så til de grader upopulær som det kom fram i valget. At befolkningen torde å utfordre maktapparatet slik de har gjort under og etter valget, er noe nytt.

Strid om resultat. Både opposisjonen og regjeringen har hevdet at de er valgets vinnere, men det endelige valgresultatet foreligger ennå ikke. Det antydes at resultatet kommer første uka i juli, men det kan fort gå mer tid. For anklagene om valgfusk hagler og 299 klagesaker skal nå behandles av den nasjonale valgkommisjonen.

Over 300 internasjonale valgobservatører var tilstede under valget, som til å begynne med ble sett på som vellykket blant annet fordi selve valgdagen forløp rolig. Etter kort tid kom det imidlertid fram at opposisjonen var blitt utsatt for trusler om kidnapping og drap, at de ble forhindret fra å gjøre arbeidet sitt rundt om i valglokalerne, at folk på landsbygda ble presset til å stemme på regjeringspartiet og at valgresultatet ble manipulert. Flere av opposisjonslederne er satt i husarrest og nærmere 3000 mennesker skal ha blitt arrestert, ifølge BBC. Begge sider har levert inn klager om valgfusk, men de fleste kommer fra opposisjonen.

Hundrevis av studenter har demonstrert mot det sittende regimet i landet de siste ukene. Myndighetenes svar har vært kontant: Åtte lastebiler fulle med arresterte studenter ble kjørt bort 6. juni i år.

FOTO: SCANPIX/AFP/LEA-LISA WESTERHOFF

Kjetil Tronvoll, forsker ved Norsk senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo.

En kvinnelig lege forteller om titalls drepte og sårede etter at regimets soldater åpnet ild mot demonstranter 8. juni i år. I rommet befinner det seg fem drepte.

FOTO: SCANPIX/AP PHOTO

Selv om enden på visa skulle bli at regjeringskoalisasjonen Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front (EPRDF) får flertall i parlamentet, så har opposisjonen tatt en kraftig jafs av maktkaka. De to opposisjonskoalisasjonene Coalition for Unity and Democracy (CUD) og United Ethiopian Democratic Forces (UEDF) har til nå hatt 12 av 547 seter i parlamentet, men vil etter foreløpige resultater fort kunne ende opp med et par hundre seter. Opposisjonen fikk spesielt stor framgang i byene - i Addis Abeba fikk opposisjonen alle plassene.

- Hvorfor kommer denne overraskende fremgangen for opposisjonen nå? - Først og fremst er det en kraftig protest mot det sittende partiet, som har hatt makten i 15 år og som lider av slitasje. Men det er også en kritikk av regjeringens etniske program, som har gjort at etnisitet er blitt en viktig del av politikken, sier Tronvoll. I et land med 72 millioner mennesker fordelt på over 80 folkegrupper kan en slik politikk fort skape konflikt.

Urolig framtid. For å roe ned den spente situasjonen og sørge for at arbeidet med klagen går riktig for seg, har opposisjonen og regjeringen skrevet under en avtale om felles ståsted i arbeidet med valgklagen. Likevel fortsetter de to partene å stå steilt mot hverandre.

- Regjeringen sier at den ikke vil gi fra seg makten uansett. Opposisjonen på sin side trekker paralleller til utviklingen i Ukraina og Georgia og sier at noe lignende vil skje i Etiopia hvis de ikke får den makten de nå har krav på ifølge valgresultatene, sier Kjetil Tronvoll. Men det gjenstår å se hvor samlet og modig opposisjonspartiene er, mener han. Dessuten har det internasjonale

Etiopias president Meles Zenawi føler presset fra opposisjonen.

FOTO: REUTERS/ANTONY NJUGUNA

samfunnet en finger med i spillet.

- Jeg tror de fleste internasjonale aktører uttrykker uoffisielt at regjeringen har tapt valget, men at mange av dem likevel vil foretrekke at statsminister Meles Zenawi og hans partikoalisjon får fortsette å styre landet - fordi han er den eneste som sikrer en viss stabilitet og fordi han sitter med makten over militæret, sikkerhetsstyrkene og mye av næringslivet. Etiopia er ennå ikke en demokratisk stat, og det vil være en utrolig utfordring hvis opposisjonen får regjeringsmakt, sier Tronvoll.

Zenawi har hatt en høy stjerne i vestlige land - blant annet nære bånd til Storbritannia og USA. Mange land har økt bistanden til Etiopia under hans tid som regjeringssjef. Norge er et unntak i den sammenheng: Etiopia gikk fra å være et av Norges hovedsamarbeidsland til å havne «et hakk ned», i kategorien samarbeidsland - på grunn av menneskerettighetssituasjonen og konflikten mellom Eritrea og Etiopia.

Kilder ved den norske ambassaden i Addis Abeba opplyser 14. juni at det offisielle tapstallet etter urolighetene uka før er 26, men at det går mange rykter om høyere tall rundt om i byen. BBC melder samme dag at 3000 mennesker foreløpig er arrestert.

Oljefondet eksporteres

Fattige Øst-Timor vil kopiere norsk suksess

Etter tre år med faglig bistand fra Norge har den gryende oljemasjonen Øst-Timor bestemt seg for å ta en viktig og omstridt beslutning. Den vil kopiere den norske modellen med oljefond og statlig oljeselskap.

ØST-TIMOR

• ELLEN HOFVANG

- Vi er i ferd med å etablere et oljefond etter norsk modell, og i løpet av året har vi trolig vedtatt å etablere et statlig oljeselskap, sa Mari Alkatiri under sitt norgesbesøk nylig.

Øst-Timors statsminister var gjest hos det norske oljedirektoratet som bistår verdens yngste stat i å få på plass lovgiving og forvaltningssystemer for en voksende petroleumssektor. På programmet sto også besøk hos Statoil og et eget seminar om hvordan Statoil ble etablert.

Under kampen for et fritt Øst-Timor fikk eksil-lederne ofte spørsmål om hva landet skulle leve av når de store årlige overføringene fra Indonesia uteble. «Olje» var svaret.

Siden frigjøringen for tre år siden er drømmen nå noen lange skritt nærmere virkelighet. Et betydelig gassfelt er satt i drift i Timorsjøen, der Australia og Øst-Timor deler inntektene. På timoresisk område er et mindre oljefelt åpnet, og snart lyses nye konsesjoner ut for et felt der man forventer store funn.

- Innen ti år vil oljeinntektene være viktigere for Øst-Timor enn bistand, sier Erling Kvadsheim, ansvarlig for samarbeidet med Øst-Timor i Oljedirektoratet.

I dag er Øst-Timor helt prisgitt internasjonal bistand, selv om inntekter fra petroleumsressursene har begynt å sive inn i statskassen. I løpet av få måneder skal det etableres et oljefond.

- Det er full åpenhet når det gjelder disse inntektene, forteller Erling Kvadsheim. Åpenhet og innsyn i forvaltningen er et viktig premiss også når det egentlige oljefondet snart er på plass.

Ingen fagfolk. Da oljedirektoratet startet prosjektet i 2003 fantes det så å si ingen på Øst-Timor med den nødvendige kompetansen på oljevirkosomhet. Nå får de ansatte i petroleumsenheten i energidepartementet utdanning utenlands for å sikre at Øst-Timor etter hvert selv har den nødvendige fagekspertisen. Til sammen har det unge departe-

Øst-Timors statsminister Mari Alkatiri møtte statsminister Kjell Magne Bondevik og norsk presse i Oslo 24. mai.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

mentet 12 ansatte.

- Vi visste at det var liten teknisk og økonomisk kompetanse, og utdanning er derfor en viktig del av prosjektet. Men også kunnskap om helt grunnleggende forvaltning og saksbehandling manglet. Våre rådgivere har derfor måttet gjøre en del av arbeidet selv, sier Kvadsheim.

Han understreker at kompetanseoverføring til Øst-Timor er det helt sentrale i prosjektet, men mener det vil bli nødvendig å forlenge prosjek-

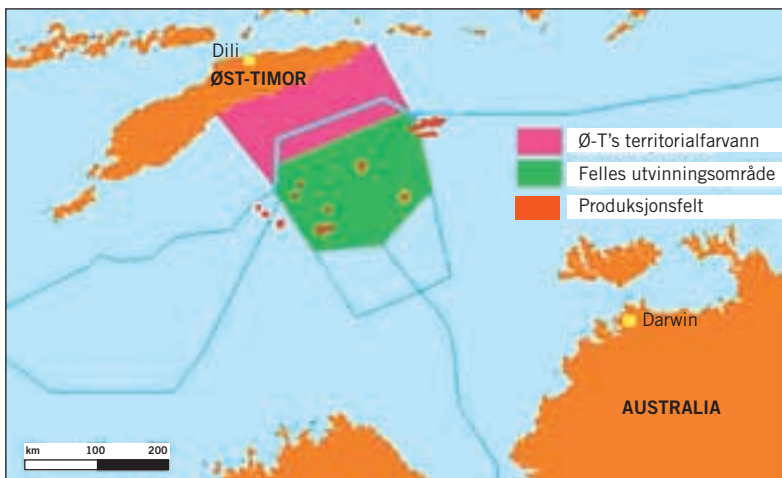
tet ut over den planlagte 6-årsperioden fram til 2008.

Dominerende giver. På grunn av mangelen på fagfolk i Øst-Timor, har eksterne konsulenter spilt en avgjørende rolle i utviklingen av det rammeverket for petroleumssektoren som landet nå begynner å få på plass. Mens land som USA, Australia og Portugal var inne i en tidlig fase, er Norge nå det helt dominerende giverlandet på denne sektoren, for-

”

Det er opp til Øst-Timors regjering å avgjøre sin modell, ikke en gruppe modell-økonomer i Washington.

Erling Kvadsheim, oljerådgiver for Øst-Timors regjering.

Det er i området markert med rosa at blokker nå skal lyses ut. Det grønne havområdet er grenseområdet mellom Øst-Timor og Australia, det såkalte Joint Petroleum Development Area, som administreres i fellesskap av de to landene. Flere felt er i produksjon her, det største er det ConocoPhillips-opererte gasskondensatfeltet Bayu-Undan.

Olje vil bli stadig viktigere bistandsformål

• ELLEN HOFVANG

Både statsminister Kjell Magne Bondevik og oljedirektør Gunnar Berge bekrefter at oljefond og -forvaltning er en stadig «hottere» sak i norsk bistand.

- Denne typen bistand vil det kunne bli mer av framover, sier Bondevik til Bistandsaktuelt.

Norge har allerede samarbeidsprosjekter på petroleumssektoren i flere bistandsland, i første rekke i form av institusjonssamarbeid gjennom oljedirektoratet. Også oljedirektør Gunnar Berge er entusiastisk og har tro på at dette vil bli en vekstsektor i bistanden.

Gunnar Berge, direktør i Oljedirektoratet.

- Norge har svært god ekspertise på dette feltet, og det er ekspertise som er etterspurt i mange land, sier Berge.

De norske erfaringene med å bygge opp en egen sterk oljeindustri og forvalte inntekter i oljefond er interessante for land som er i startfasen av storstilt olje- og gassvirksomhet. Oljedirektøren avviser derimot bestemt at det er interessene til norske oljeselskaper som ligger bak satsingen i utviklingsland.

- I et land som Øst-Timor handler det om å få lovgivingen på plass først, før det i det hele tatt åpnes for internasjonale selskaper. Hvorvidt

norske selskaper da vil komme inn gjenstår å se, sier han.

- Jeg er imponert over hva Øst-Timor har oppnådd på kort tid, sa Kjell Magne Bondevik etter møtet med Øst-Timors statsminister Mari Alkatiri.

Norge gir bistand til Øst-Timor på flere felter, og petroleumssektoren er blant de viktigste. Statsministrene fra de to landene mente begge at samarbeidet var svært vellykket, og Bondevik pekte spesielt på at Øst-Timor har lagt vekt på åpenhet og innsyn i forvaltningen av olje- og gassressursene.

telle Kvadsheim.

- Ingen andre land har den typen langvarig engasjement som er nødvendig her, sier han.

Omstridt. Den norske oljemodellen, med et sterkt statlig oljeselskap er ikke populær i institusjoner som Verdensbanken og IMF, men Kvadsheim mener innvendinger fra multilaterale institusjoner ikke kan stanse planene:

- Det må være helt opp til Øst-Timors regjering og parlament å bestemme dette. Det ville underkjenne Øst-Timors regjeringens rettigheter om en gruppe modelløkonomer i Washington skulle ta beslutningen, sier han.

Han peker på at Norge har gode erfaringer med statsoljeselskap og at så å si alle oljemasjoner har eller har hatt en form for statlig oljeselskap.

Grensestrid. Timorsjøen rommer noen av de største gassfeltene i Asia, men det er flere skjær i sjøen som må passeres før Øst-Timor kan få virkelig store inntekter herfra. Australia og Øst-Timor strides om ressursfordelingen i deler av området, og det har pågått forhandlinger gjennom flere år. Norske fagfolk har bidratt med underlagsdata og tekniske undersøkelser for å vurdere verdiene i området.

- Vi har en god dialog med Australia, og vil komme til enighet, svarer statsminister Mari Alkatiri rundt på spørsmål om framgang i forhandlingene. Han vil ikke si noe om når eller hva slags fordeling en avtale innebærer. Ifølge Erling Kvadsheim er imidlertid forhandlerne enige om et utkast til avtale som skal behandles av de respektive landenes politiske myndigheter.

Statsministeren uttrykker større bekymring over den fattige timoresiske befolkningens forventninger om raske inntekter:

- Folk er utålmodige og forventer mirakler. Men dette kommer til å ta tid, slår han fast.

NORSK OLJEBISTAND

■ De siste årene har det vært satset mindre på energisektoren innen bistanden, men denne trenden er nå i ferd med å snu både internasjonalt og i Norge. Mens vannkraft har dominert norsk bistand på energisektoren, planlegges nå flere nysatsinger innenfor olje og gass.

■ Ifølge Oljedirektoratet er det svært aktuelt å inngå samarbeid med både Sudan og Irak om forvaltning av petroleumsressurser.

■ Oljedirektoratet har institusjons- og faglig samarbeid med støtte fra Norad i følgende land: Nigeria, Angola, Sør-Afrika, Mosambik, Bangladesh, Vietnam, Øst-Timor og Nicaragua. Tilsammen ca. 180 mill. kr. (2001 - dags dato).

■ I tillegg har Norad støttet petroleumssektoren i Namibia, Uganda og Tanzania. I Uganda er et nytt program under planlegging, og det planlegges også bistand til prosjekter i Sudan, Madagaskar og São Tome and Principe.

Kilde: Oljedirektoratet (www.npd.no) og Norad

Nepal og Uganda er verst

Grove overgrep i flere norske hovedsamarbeidsland

Nepal er verstingen når det gjelder menneskerettighetsbrudd blant Norges sju hovedsamarbeidsland. Men også de andre seks har sine svin på skogen ifølge Amnestys nylig fremlagte årsrapport.

• TOR AKSEL BOLLE

Norges sju hovedsamarbeidsland for bistand - Nepal, Bangladesh, Mosambik, Tanzania, Zambia, Uganda og Malawi - har mye å rette på, framgår det av verdens mest kjente menneskerettighetsrapport. Tortur, mangel på ytringsfrihet, overgrep mot kvinner, drap og forsvinninger er en del av hverdagen i flere av landene.

Her er noen smakebiter:

Nepal. Etter at kong Gyanendra tok makten i februar har menneskerettighetssituasjonen, som ikke var god i utgangspunktet, forverret seg ytterligere. Etter maktovertagelsen ble en rekke journalister og aktivister arrestert eller satt i husarest. I april/mai ble flere demonstrasjoner for gjeninnføring av demokratiet brutalt slått ned av politiet. Over 1000 mennesker ble arrestert og fengslet uten tiltale. Ifølge Amnesty opererer landets sikkerhetsstyrker med økende forakt for loven og de står bak en rekke forsvinninger og tilfeller av tortur. Både regjeringsstyrkene og de maoistiske opprørerne står også bak en rekke tilfeller av drap, tortur og forsvinninger. Nepals menneskerettighetskomisjon rapporterte at 707 mennesker «forsvant» fra august 2003 til august 2004.

Bangladesh. Minst 147 mennesker ble drept i løpet av 2004 da de angivelig havnet i kryssild mellom sikkerhetsstyrker og kriminelle grupperinger. Den politiske opposisjonen i landet ble utsatt for trakassering og forfølgelser. Et granatangrep mot et politisk møte arrangert av det største opposisjonspartiet resulterte i 22 døde og flere hundre sårede. Hvem som sto bak angrepet er uklart. Menneskerettighetsaktivister ble angrepet en rekke ganger både av islamske grupperinger og av kriminelle gjenger. Vold mot kvinner er utbredt. En lokal organisasjon rapporterte for eksempel om 153 syreangrep på kvinner. I de få sakene som havnet i rettssystemet ble bare rundt ti prosent av de tiltalte funnet skyldig. Det ble også rapportert om en rekke overgrep, blant annet drap og voldtekter, mot stamfolk uten at det ble gjennomført noen etterforskning for å finne de skyldige.

Malawi. Valget i mai 2004 preget situasjonen i Malawi. Media, som er statskontrollert, ga ensidig støtte til det styrende partiet, United Democratic Front, under valgkampen.

Det ble rapportert om overdreven voldsbruk fra politiets side mot demonstranter og bruk av tortur mot arresterte. I mai åpnet politiet ild mot demonstranter og seks personer, blant andre ei ti år gammel jente, ble drept. Ingen etterforskning av saken ble gjennomført.

Mosambik. Amnesty trekker fram som positivt at det ble gjennomført

Lederen for Nepals journalistføderasjon **Bishnu Nisthuri** ble arrestert av politiet under en demonstrasjon 13. juni i år. Overgrep mot journalister har vært hyppige i fjellandet de siste månedene.

FOTO: SCANPIX/EPA/NARENDRA SHRESTHA

fredelige valg i 2004. Men EUs observatører meldte om flere uregelmessigheter under valget som kan ha påvirket fordelingen av plassene i parlamentet. Det var flere tilfeller av politisk vold og det ble også rapportert om en rekke tilfeller av politivold uten at myndighetene satte i gang etterforskning. Salg av barn og kvinner, særlig til prostitusjon og slavearbeid i Sør-Afrika, er et stort problem. Etter påstander om flere drap og forsvinninger i forbindelse med menneskehandelen i Nampula-provinsen satte myndighetene i gang etterforskning uten at den ga håndfaste resultater.

Tanzania. Nærmere en halv million asylsøkere fra Burundi og Rwanda ble nektet grunnleggende rettigheter og måtte bo i leire med svært primitive forhold. Omskjæring av kvinner er utbredt. På Zanzibar ble opposisjonspartiene trakassert og

media fikk ikke operere fritt. En lov vedtatt på Zanzibar i august definerer lesbiske handlinger som straffbare med en strafferamme på inntil fem år.

Uganda. Overgrep fra opprørsgruppen Lord's Resistance Army (LRA) skjedde daglig i første del av 2004. I februar angrep LRA en leir for flyktninger i Lira-provinsen og over 200 mennesker ble drept. På grunn av økt militær aktivitet fra regjerings-troppenes side sto LRA bak færre overgrep i andre halvdel av 2004.

Vold mot kvinner og barn er et stort problem. I hovedstaden Kampala alene ble det rapportert om over 600 voldtekter av barn mellom i august og september. Tortur brukes jevnlig av politiet, sikkerhetsagenter og av hæren.

Medias frihet er begrenset. I juni ble seks journalister arrestert etter ordre fra militærledelsen, de hadde

skrevet om rettsaken mot en tidligere militærtropp. Ved flere anledninger ble fredelige demonstrasjoner og møter arrangert av den politiske opposisjonen i Uganda avbrutt av politiet.

Zambia. Journalister, medlemmer av opposisjonen og av det sivile samfunnet ble trakassert og i en del tilfeller fengslet uten dom. I mai ble leder for organisasjonen Women for Change, Emily Sikazwe, truet med deportasjon til Malawi og at hun ville bli fratatt sitt statsborgerskap. Truslene kom angivelig på grunn av Sikazwes menneskerettighetsarbeid. I desember ble 11 medlemmer av parlamentet og 57 andre demonstranter fengslet etter at de demonstrerte til støtte for en ny grunnlov før valget i 2006. Flere opposisjonspartier ble også nektet å holde demonstrasjoner og møter.

”**Nepals sikkerhetsstyrker viser økende forakt for loven og står bak en rekke forsvinninger og tilfeller av tortur.**”

Amnesty International, årsrapport 2004.

Kan få konsekvenser for norsk bistand

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson åpner for at utviklingen i Nepal og Uganda kan få konsekvenser for norsk bistand dersom menneskerettighetssituasjonen ikke bedres.

Samtidig understreker ministeren at situasjonen er forskjellig i Uganda og Nepal både når det gjelder konfliktnivå og i forhold til styresett.

- I Uganda ble det ført en utviklingsrettet politikk på 90-tallet og rettighetssituasjonen bedret seg. Dessverre har dette bildet endret seg noe i den senere tid, sier Frafjord Johnson.

Må demokratisere. Utviklingsministeren forteller at man fra norsk side er særlig opptatt av forberedelsen til president- og parlaments-

valg som skal avholdes i Uganda til neste år. Hun vil forsøke å overbevise president Museveni om at en endring i grunnloven som åpner for at presidenten kan sitte enda en periode vil være svært uheldig for Uganda.

- Landets økonomiske og sosiale fremtid står på spill, og det vil være beklagelig om de ikke lykkes i demokratiseringsprosessen. Dersom det ikke skjer positive endringer, vil dette få konsekvenser for utviklings-samarbeidet med Uganda, sier Frafjord Johnson.

Ønsker samlet respons. Når det gjelder Nepal diskuterer Norge med andre givere hva som bør gjøres.

- Norge har vært klar i sin kritikk av kongens maktovertagelse og brudd på menneskerettighetene.

Verken president **Museveni** eller kong **Gyanendra** er veldig populære i Utenriksdepartementet for tida.

Når det gjelder reaksjoner ut over dette er vi midt inne i en prosess. En samlet strategi fra det internasjonale giversamfunnet vil ha størst effekt i forhold til nepalske myndigheter, poengterer Hilde Frafjord Johnson.

Kenyas krasseste karikatur

Øst-Afrikas mest kjente tegner går foran i kampen for ytringsfrihet

NAIROBI (b-a): Gado – tegneren som i hver utgave bringer sylskarpe «kommentarer» til Bistandsaktueltts lesere – er ikke spesielt lei seg for at presidentfruen i Kenya, Lucy, nylig klabbet til en journalist for åpent kamera. Slikt blir det stoff av!

• I KENYA:
TONE BRATTELI

Vi møter Gado på Thorn Tree Cafe på gamle Stanley hotell i hjertet av Nairobi. Dette er stedet der rastløse sjeler fra hele verden gjennom tiår har stukket innom etter safarier og ørkenvandring, og mange av dem har fulgt tradisjonen med å feste en papirlapp til kafeens berømte tre med en hastig beskjed til venner og kjente som kanskje kommer innom.

Gado liker seg der folk treffes og historier fortelles. Han er på jakt etter poenger til sin daglige avistegning i Kenyas største og mest seriøse avis Daily Nation. Avisa som klarte å holde ytringsfriheten i hevd selv under alle årene med Daniel Arap Moi ved roret.

– Men Moi snøt oss for førstedamen. Hun ble holdt skjult for oss. Lucy Kibaki derimot er mer synlig enn hva regjeringsmedlemmene liker, sier han med et tilfreds smil.

Setter dagsorden. Det var egentlig et varp Bistandsaktuelt gjorde da det nystartede fagbladet i 1998 fikk Gado som fast bidragsyter til spalten. Siden den gang er han blitt en mer og mer anerkjent og prisbelønt avistegner. Faste lesere av «Nation» forteller meg at det første de slår opp i avisa om morgenen er Gados strekkommentar til aktuelle begivenheter. Da er dagens diskusjonstema satt. Gado selv møter sjelden før fem om ettermiddagen i redaksjonslokalene. Da har den mest aktuelle saken skilt seg ut.

Hans egentlige navn er i seg selv en pusteøvelse: Godfrey Mwampembwa. Tanzania er hans hjemland, men da han var innom Nairobi i 1992 ble han nummer to i en avistegnerkonkurranse arrangert av «Nation». Dermed var det gjort. Han fikk tilbud om jobb.

Og angret ikke. Media var friere i Kenya enn i hjemlandet, og har gitt større spillerom for en meget skarp tusjpen.

Åpen kritikk. «Nation» var også den gangen – tross Moi-regimet – en av de mest profesjonelle aviser i hele Afrika.

– Det var en svært interessant tid, forteller Gado. – Som avistegner kunne jeg kritisere regjeringen på en mer åpen måte enn journalistene. Det er mer akseptert at streken tøyes lenger enn ordet. Jeg kan få fram hva en sak egentlig handler om. Så jeg setter strek på maktkamp, korrupsjon, debatten om ny konstitusjon – stort og smått.

Gados hovedbase er «Nation», men som frilanser leverer han til flere aviser og publikasjoner. Han gir også ut bøker, og er nå i gang med å eksperimentere med animasjon (tegnefilm). Blant annet håper han å slippe til i fjernsynskanaler

med sine politiske kommentarer.

Ikke pene og rene. – Du har vel ikke sluppet helt unna kritikk og kanskje

trusler fra dine «modeller»?

– Du vet, hadde alle vært rene og pene så hadde ikke jeg hatt noen jobb. Det er klart at jeg har fått kla-

ger fra regjeringen. Jeg er jo ingen portretttegner, jeg er en kritiker. Noen ganger kan jeg være tøff i streken, andre ganger sensitiv.

Gado minner om at han lever i et land der presidenten og regjeringen tradisjonelt ikke er vant til å bli særlig kritisert. Men tidene endrer seg. Klagen fra kenyanere om udugelighet i den nye regjeringen blir stadig mer høylytte, for ingen er lenger særlig redd for å kritisere. Ytringsfriheten har i det minste vunnet på regimeskiftet i 2002.

– Det hender nok fortsatt at en redaktør kan være litt skeptisk, eller at medlemmer av regjeringen blir irritert. Jeg har nok fått noen telefoner, fakser og e-post, men jeg er aldri blitt fengslet eller stoppet av politiet. Noen kolleger har opplevd det, sier tegneren.

Tanzanieren **Godfrey Mwampembwa**, fast tegner for de kenyanske avisene «Daily Nation» og «Sunday Nation», er en fryktet politisk kommentator.

”
Som avistegner kunne jeg kritisere Moi-regimet på en mer åpen måte enn journalistene.

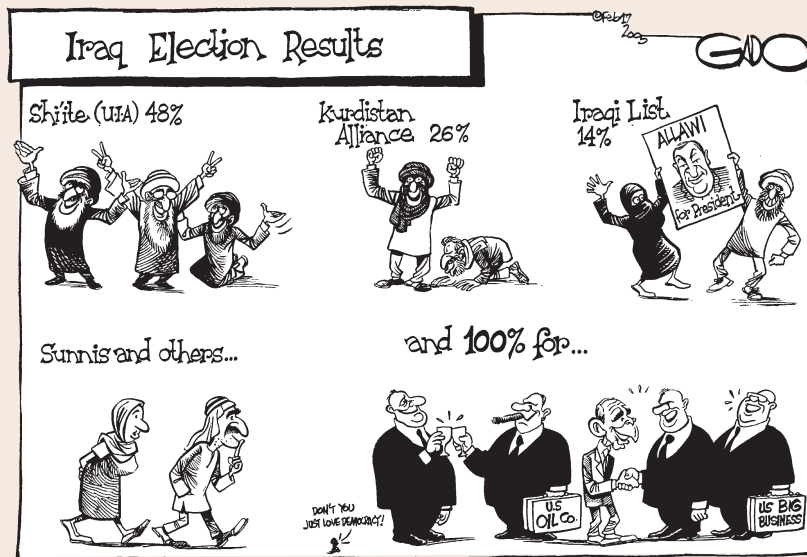
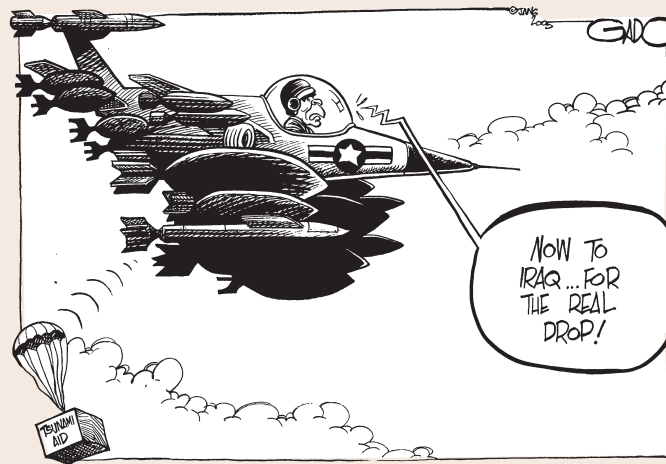
Godfrey Mwampembwa, avistegner.

FOTO: TONE BRATTELI

Presidentfruen Lucy Kibaki er Gados favorittmotiv.

BISTANDSAKTUELTS TEGNER

■ Godfrey Mwampembwa – eller Gado – ble født i Dar es Salaam, Tanzania, 6. august 1969. Nå bor han i Nairobi, Kenya med sin kone Stephanie og datteren Mwaji-Odete.

■ Gado er den mest brukte politiske karikaturtegneren i øst- og sentral-Afrika. Tegningene hans publiseres i en rekke aviser, både i Afrika og andre regioner.

■ Han er en fast bidragsyter til magasiner som New African (Storbritannia) and Courier International (Frankrike), samt Business Day og Sunday Tribune (Sør-Afrika). Tegningene hans har også vært på trykk i kjente aviser som Le Monde (Frankrike), Washington Times (USA) og Japan Times.

■ I 1996 fikk Gado prisen «The International Olympic Media Award in Print Media» og i 1999 ble han kåret til årets avistegner i Kenya.

Du finner Gados fyldige hjemmeside på: www.GADOnet.com

Bush-mann skaper uro

Frykt for at kristenkonserverativ moralisme får bredere fotfeste i aidskampen

Sjefen for USAs kontroversielle hiv/aids-satsing, **Randall Tobias**, har fått en sentral posisjon i Det globale fondet mot aids. Dermed kan den kristenkonserverative Bush-tenkningen sette enda sterkere preg på det internasjonale hiv/aids-arbeidet.

HIV/AIDS

• SYNNOVE ASPELUND

– Utnevnelsen av Tobias representerer et skifte og det blir viktigere enn noen gang å følge med på hva som skjer i Det globale fondet. Det er helt åpenbart at den amerikanske innflytelsen i Fondet blir tyngre nå, sier seniorrådgiver Sigrun Møgedal, som leder UD og Norads temagruppe på helse og hiv/aids. Randall Tobias skal lede komiteen for policy og strategi i Det globale fondet, som regnes som en svært sentral posisjon.

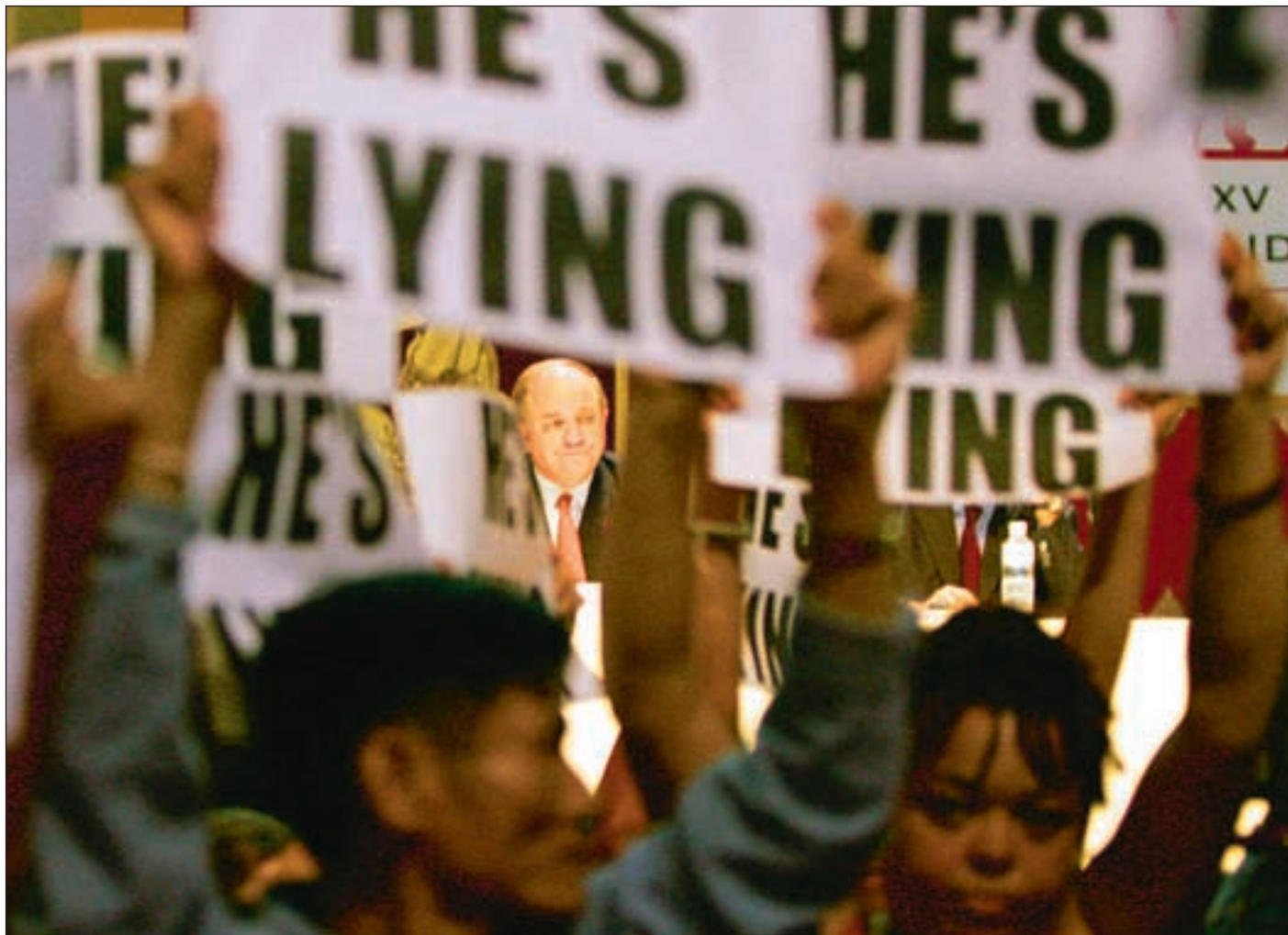
En fot i begge leire. Randall Tobias er en gammel venn av president George Bush. Da Bush lanserte sin hiv/aids-kampanje *Pepfar* (President's Emergency Plan for Aids Relief) i 2003 fikk Tobias sjefsjobben, blant annet på grunn av sin erfaring som sjef for legemiddelfirmaet Eli Lilly.

Pepfar og Det globale fondet er de to sentrale aktørene i det internasjonale hiv/aids-arbeidet og blir av mange sett på som «konkurrenter» og motpoler. At Randall Tobias i tillegg til å lede det kontroversielle *Pepfar*-arbeidet nå også skal ha et viktig verv i Det globale fondet, bekymrer både myndigheter og en lang rekke ikke-statlige organisasjoner i nord og sør.

Bekymringen går ikke bare på at Bush kan ha fått sin forlengede politiske arm i fondet, men at Randall Tobias har svært tette bånd til legemiddelindustrien og vil ønske å verne deres interesser. Dette kan for eksempel bety at det kan bli enda vanskeligere for fattige land å få kjøpt aids-medisiner som er billigere enn de som kommer fra USA.

Norsk skepsis. Norge, Sverige, Danmark, Irland, Holland og latinamerikanske land har åpent uttrykt sin bekymring over utnevnelsen av Randall Tobias.

– Vi har pekt på at vi ikke er helt trygge på at fondet fortsetter å være

USAs tidligere globale aidskoordinatør **Randall Tobias** ble møtt med protester fra delegater under den internasjonale aidskonferansen i Bangkok i juli i fjor. Både han og president Bush ble beskyldt for å lyve.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/ADREES LATIF

”

Vi er ikke helt trygge på at fondet fortsetter å være en ikke-politisert arena.

Sigrun Møgedal, leder av UD og Norads temagruppe på helse og hiv/aids.

en ikke-politisert arena. Fondet har vært preget av en dugnadsånd fram til nå, men det blir nok viktigere framover å jobbe med mer tyngde på de folkehelsefaglige spørsmålene og å skape gode allianser, sier Møgedal.

Avviser bekymringen. Direktøren for Det globale fondet, Richard Feachem, deler ikke bekymringen for at fondet nå blir mer preget av Bush-administrasjonens kristenkonserverative holdninger.

– Randall Tobias skal ikke ha en politisk stilling. Nøytralitet har vært viktig for hans forgjenger og andre komitéledere, og jeg er sikker på at Tobias vil fortsette denne nøytralitetslinjen. Det som er viktig for oss er ikke hvorvidt han er religiøs eller ikke, men at han er en mann som er effektiv og tenker resultater, sier Ri-

chard Feachem, som var i Norge i forbindelse med Mandela-konserten i Tromsø og for å sette fokus på hiv/aids-arbeidet i forkant av G8-møtet i juli.

Richard Feachem, direktør for Det globale fondet.

«Dyktig administrator». – Men hvilket signal sender det at det er sjefen for *Pepfar* som skal ha en såpass sentral posisjon i Fondet?

– Signalet er at USA plasserer en av sine dyktigste administratorer hos oss, og det er jeg glad for.

– Skjønner du at andre som står utenfor frykter at utnevnelsen av Randall Tobias betyr en direkte kanal for

Bush inn i et fond som er ment å være samlende og politisk nøytralt?

– Jeg ser på helheten og mener at den er mer balansert. Vi har en svært bred representasjon av ulike grupper i Fondet, blant annet er de andre nyutnevnte komitélederne fra EU, Kamerun og India.

USA i Fondet. *Pepfar*-støtten gis i tråd med amerikanske kristenkonserverative verdier og vektlegger blant annet avholdenhet framfor kondombruk. Som Bistandsaktuelt skrev i forrige nummer mener kritikerne at *Pepfar* har en altfor enkel og religiøs tilnærming til hiv/aids-utfordringene og at ideologi går foran helsefaglige vurderinger.

Det globale fondet jobber mer langsiktig, etter folkehelsefaglige kriterier og har en sterk representasjon av det sivile samfunnet. *Pepfar*

Brasil vender Bush ryggen

HIV/AIDS

• SYNNOVE ASPELUND

Uenighet om arbeid blant prostituerte gjorde at Brasil takket nei til 40 millioner dollar i bistand fra USA. Brasil er det første landet som offisielt har tatt til motmæle mot Bush-administrasjonens hiv/aids-politikk.

Årsaken er at de brasilianske myndighetene ikke vil gå med på betingelsene USA setter for støtten. Bush krever at hiv/aids-organisasjoner som mottar amerikansk støtte skal undertegne en erklæring hvor de fordømmer prostitusjon. Brasil – som går for å være blant de mest progressive landene i bekjempelsen av hiv/aids – har rettet mye av sitt forebyggende arbeid nettopp mot de prostituerte i landet.

En åpen, inkluderende holdning overfor såkalte høyrisiko-grupper

”

Vi kan ikke kontrollere aids med teologiske og fundamentalistiske prinsipper.

Pedro Chequer, sjef for Brasils aids-program.

som prostituerte, homofile og sprøytenarkomane har preget brasiliansk aids-politikk. Nå mener brasilianske myndigheter at kravene fra Washington vil sette kjepper i hjulene for arbeidet deres.

Innblanding. – Vi kan ikke kontrollere aids med teologiske og fundamentalistiske prinsipper. Bush-politikken er en innblanding som skader Brasils ståsted i forhold til mangfold, etiske prinsipper og menneskerettigheter, sier Pedro Chequer, sjef for Brasils aids-program og leder i kommisjonen som sa nei til videre amerikansk støtte, til Wall Street Journal.

Han mener regjeringen skal klare å finansiere hiv/aids-arbeidet på egenhånd, og understreker at

støtten fra USA var en relativt liten andel av pengene landet bruker i bekjempelsen av hiv/aids.

Få kan si nei. USAs aidsarbeidere i Brasil og andre land har gratulert myndighetene med det de karakteriserer som en modig avgjørelse.

– Å motta støtte på slike vilkår som USA setter ville være fullstendig i strid med de brasilianske retningslinjene for aids-programmet, som har fungert veldig godt i årevis. Vi deler ut kondomer og driver mye forebyggende arbeid blant sexarbeidere, og antall smittede har stabilisert seg og vist en nedgang siden 1980-tallet, sier Sonia Correa til avisa *The Guardian*.

Correa er brasiliansk aids-aktivist og en av lederne i International

Working Group on Sexuality and Social Policy.

Lojalitetsparagraf. – USA gjør det samme i andre land – de presser og tvinger – men ikke alle land har mulighet til å si nei, sier hun.

Men det er ikke lenger bare myndighetene i hardt rammede hiv/aids-land som får merke kravene fra den høyre-religiøse Bush-regjeringen. Også amerikanske ikke-statlige organisasjoner må nå skrive under en erklæring mot prostitusjon og sexhandel. Hvis ikke, kan de glemme statlig støtte. Organisasjonene frykter at en slik «lojalitetsparagraf» vil bidra til at de mister tilliten blant de mest risiko-utsatte, og at det vil bidra til økt stigmatisering av mennesker som allerede er svært utsatte.

Afrikas hiv-barn mangler gode tilbud

støtten er direkte knyttet til president Bush og det er usikkert hva som skjer den dagen han går av.

Det Globale fondet har 300 prosjekter i 130 land, mens Pefpar jobber i 15 land. USAs aids-støtte til andre land enn disse 15 går via Fondet rundt en tredjedel av Fondets penger kommer nettopp fra USA.

- Bush knytter klare verdipolitiske betingelser til sin aids-bistand. Strider ikke dette mot Fondets prinsipper?

- USAs penger til fondet er like frie for bindinger som de norske kronene i Fondet er. Mens myndigheter kan sette krav til penger de gir direkte til andre land, så mister de den muligheten når pengene går via Fondet, sier Richard Feachem.

Han understreker at Fondet også ser på distribusjon av kondomer og informasjon om sikker sex som viktig, men at atferdsendring er viktigere. Avholdenhet og trofasthet er kanskje nyttig for noen grupper, men den store utfordringen er å angi gripe den ufrivillige sexen, volden mot kvinner og aksepten av atferd som setter kvinner i fare. Som en del av dette arbeidet må kvinners stilling styrkes og de må få bedre muligheter for å beskytte seg mot ufrivillig sex og smitte, understreker Feachem.

«Må kunne samkjøres». Til tross for grunnleggende forskjeller, så er det noe samarbeid mellom Pefpar og Fondet. Sigrun Møgedal og Richard Feachem er enige om at en sterkere koordinering av hiv/aids-arbeidet mellom de to institusjonene er ønskelig.

- Spesielt når det gjelder medisinering av aids-pasienter er det gode muligheter for nærere samarbeid, sier Feachem.

Et tettere samarbeid innebærer både en risiko og et potensial, me-

ner Møgedal. Et potensial fordi det er store pengesummer som kan hjelpe mange og fordi det er i tråd med ideen om harmonisering av

Sigrun Møgedal, leder av UDs og Norads tema-gruppe på helse og hiv/aids.

hiv/aids-bistanden. Risikoen er USA og Pefpars ønske om å «kjøre sitt eget løp»:

- USA har i praksis vært lite opptatt av samspill og helhetlig innsats. Det er viktig at vi klarer å bli enige om én felles politikk i hvert land og at denne politikken er fundert i landene selv. Hvis

Pefpar gjør at vi ikke får til en bred innsats i kampen mot hiv/aids, er det alvorlig, sier Møgedal.

- Da har verden klart å mobilisere mye penger, men uten å få bra resultater.

AIDS-FOND

■ **The Global Fund:** Et globalt fond for å bekjempe hiv/aids, malaria og tuberkulose. Fondet kanaliserte penger fra offentlige og private givere, basert på avgjørelser som givene tar i fellesskap med mottakere, frivillige organisasjoner og representanter for dem som er rammet av sykdommene.

■ **Pefpar:** President Bush sitt initiativ for å bekjempe hiv/aids ble lansert i 2003. Over en femårsperiode skal USA bruke 15 milliarder dollar på å hjelpe noen av de landene i verden som er hardest rammet av hiv/aids.

Amerikansk sololøp i Zambia

• SYNØVE ASPELUND

Strie strømmer av aids-millioner har plassert myndighetenes eget helsearbeid på sidelinjen i Zambia.

USA satser stort på hiv/aids-arbeidet i landet. I fjor ble det utbetalt 82 millioner dollar, i år er beløpet økt til hele 115 millioner dollar. Pengene går stort sett via andre kanaler enn det etablerte, nasjonale helsevesenet.

- Amerikanerne er toneangivende på hiv/aids i Zambia, og det som særmerker arbeidet deres er bruken av frivillige organisasjoner. Lokale, amerikansk-støttede organisasjoner spiller nå en stor rolle, og det på bekostning av myndighetene, sier ambassadør Terje Vigtel.

Offiselt er Zambia positive til USAs sterke innflytelse, men ifølge Vigtel er det ikke bare enkelt for myndighetene å se at amerikanerne får så stort spillerom. Han mener zambiske myndigheter er redde for å ytre seg kritisk i saken på grunn av de store summene som er involvert.

Utvanner helsevesenet. At tyngden i Zambias helsearbeid flyttes fra myndighetene og over til organisasjoner skaper flere dilemmaer: helsepersonell forsvinner fra offentlig sektor og over til bedre USA-betalte jobber i organisasjonene, Zambia får i praksis mindre mulighet til å utforme sin egen helsepolitikk og det blir mindre fokus på et bredt,

helhetlig helsearbeid.

Den norske ambassadøren viser til at USA tilbyr lønninger som er langt høyere enn det helsearbeiderne får i det offentlige apparatet, og mange har skiftet jobb.

Terje Vigtel, ambassadør i Zambia.

- I et land som Zambia, med få gode helsearbeidere, får dette konsekvenser. Selv om det er bra at mange jobber med hiv/aids, så går det ut over andre viktige helseutfordringer. Det tradisjonelle sykehusarbeidet og for eksempel arbeidet med malaria får mindre fokus, sier Terje Vigtel.

Norge trekker seg? Et problem er også det kortsiktige perspektivet i det amerikanske hiv/aids-arbeidet.

- Dette er en sjokkterapi på fem år, med vekt på kjappe resultater, sier Vigtel.

Norge vurderer nå om det lenger er noe poeng i å fortsette den norske hiv/aids-bistanden til Zambia, siden feltet nå betegnes som overfinansiert. Norske støtte går i hovedsak til oppbygging av det nasjonale hiv/aids-rådet NAC, men nå blir rådets rolle trolig mye mindre på grunn av USAs bruk av andre kanaler.

BULAWAYO (b-a): Mye gjenstår før hiv-positive barn og unge kan forvente et medisinsk behandlingstilbud på linje med voksne. Behandling av barn med aids i det sørlige Afrika er fortsatt helt i startgropen.

• I ZIMBABWE: WILSON JOHWA

HIV/AIDS

Ofte for de som får behandling livsforlengende antiretrovirale medisiner (ARV) er komplikasjonene på lengre sikt fortsatt i stor grad ukjente. Mangel på erfaring og tilbud av spesifikke barnedoser er en vesentlig utfordring.

- Det finnes veldig lite kunnskap om behandling av barn internasjonalt, og det drives minimalt med forskning, sier Lynde Francis som driver et senter i Zimbabwe med 200 hiv-positive barn. - Jeg tror årsaken blant annet er at det ble akseptert at et barn med hiv kom til å dø, tilføyer hun.

Tre millioner. Anslagsvis tre millioner barn i Afrika sør for Sahara, verdens hardest rammede område, var hiv-positive i 2003, ifølge FNs program for HIV/AIDS (UNAIDS) og Verdens helseorganisasjon (WHO). Det samme året ble 700.000 nye barn under 15 smittet. 89 prosent av dem bor i Afrika sør for Sahara.

Sør-Afrika er det landet i verden som er hardest rammet av hiv med fem millioner smittede, inkludert over 250.000 barn under 14 år. Her ser behandlingen av barn ut til å skyte fart etter lanseringen av regjeringens satsing i 2003.

Positiv studie. Men barnelegen Tammy Meyers, som arbeider på Sør-Afrikas største sykehus, sier at utenfor landets viktigste medisinske senter får barna fortsatt ikke den behandlingen de skulle ha.

- Jeg tror satsingen på barn må omfatte en spesialist på nesten alle områder. Der hvor det ikke er tilfellet, skjer det lite eller ingen behandling, tilføyer hun.

Barneavdelingen ved Chris Hani Baragwanath Sykehus behandler over 500 barn som en del av regjeringens program. Meyers deltar i et team som gjennomførte en studie på 262 av barna. Resultatene viser at 18 av dem døde mens de deltok i behandlingen, men ifølge forskerne døde ingen av barna på grunn av de antiretrovirale medikamentene de tok.

Offentliggjøringen av resultatene skjedde etter at landets helseminister Manto Tshabalala-Msimang hadde gjentatt sin skepsis overfor ARV-medikamentene. Samtidig som ministeren angriper WHO for å presse Sør-Afrika til å øke satsingen på ARV, fastholder hun at medisiner har livsfarlige negative bivirkninger. Som alternativ anbefaler hun bruk av løk, sitron, rødbeter og olivenolje for å styrke pasientenes immunforsvar.

Ingen medisiner. I Zimbabwe hevder regjeringen at de bare har ressurser til å skaffe ARV-medisiner til 10.000 mennesker. Men barn er ikke blitt nevnt eksplisitt i dette landet hvor 300.000 mennesker trenger behandling.

- Det finnes bare ingen medisi-

ner, sier hivlegen Lynde Francis. En del av forklaringen er ifølge henne at Zimbabwes antiretrovirale program (fra 2004), var basert på en søknad om 218 millioner dollar til Det globale fondet for bekjempelse av hiv/aids, tuberkulose og malaria. Men søknaden ble avslått.

Andre zimbabwere stiller spørsmål ved regjeringens reelle vilje til å bekjempe sykdommen. De viser til det nylig inngåtte kjøp av kinesisk-produsert militært materiell, inkludert fire kampfly, som kostet om lag 120 millioner dollar. Det skjer i en situasjon der knapt noen føler at landet står overfor en ytre trussel.

Utfordringer. Behandling av barn bør heves over økonomiske prioriteringer, mener aktivister. Ifølge Ruedi Luthy, som driver en ARV-klinikk for barn og ungdom med sveitsisk støtte byr behandlingen av barn på alvorlige utfordringer.

- Barns kliniske tilstand er annerledes, diagnostiseringen er annerledes og ofte vanskeligere, samtidig som medisinerne ofte bare er tilgjengelige for voksne, sier han. Siden barn ikke bare er «små voksne» når det gjelder sykdommen og behandlingen, trengs det tilleggs-kunnskaper for å øke antallet antiretrovirale program, men det finnes ikke.

Klinikken hennes sørger for «omfattende behandling» for HIV/AIDS-pasienter. Behandlingen omfatter også medisiner til dem som ikke har råd til medisinsk behandling. De yngste pasientene er tre måneder gamle.

- Det er helt fantastisk å se hvor bra det går med de fleste barna - til og med etter bare en periode på fire uker, sier Luthy.

Om lag 250 barn. I Bulawayo, landets nest største by, står den spanske avdelingen av Leger uten grenser for mesteparten av ARV-behandlingen.

Siden i fjor, da regjeringen lanserte sitt nasjonale program, har Leger uten grenser forpliktet seg til å sørge for antiretrovirale medisiner til 1500 smittede mennesker i den første fasen av programmet. Minst en tiendedel av de som vil dra nytte av det, er barn. For tiden får om lag 250 barn disse medisinerne, ifølge koordinator Alexandre Boon.

- I Afrika har ingen barn blitt behandlet i mer enn tre, fire eller fem år fordi medisinerne ikke var tilgjengelige før. Unntaket kan være noen pasienter som har fått behandling privat, men da dreier det seg om et meget lite antall, tilføyer han.

Går på skolen igjen. Barnet til Angeline Dube (50) deltar i denne behandlingen. Hennes 11 år gamle datter, Patience, begynte med ARV-medisiner i februar.

- Vi visste ikke hva som feilte henne. Hun hadde lungebetennelse, og faren hennes døde i 2003. Jeg var også syk og hun hadde samme symptomer som meg, sier hun.

Etter nesten tre måneders behandling har Patiences helse blitt bedre, og nå går hun regelmessig på skolen.

Wilson Johwa er zimbabvisk journalist.

UD avviser kritikk av miljøbistand

Statssekretær Leiv Lunde mener miljøorganisasjonene overdriver

Miljø- og utviklingsorganisasjonene mener de «på bakgrunn av grundig dokumentasjon» nå har fått gjennomslag i UD for sitt syn om at miljø nedprioriteres og feilrapporteres i bistanden.

– Det er jeg helt uenig i, sier statssekretær Leiv Lunde til Bistandsaktuelt.

• TOR AKSEL BOLLE
OG ELLEN HOFVANG

MILJØBISTAND

«Norsk miljøbistand er kraftig synkende, volumet er sterkt overdrevet og feilaktig presentert i bistandsmyndighetenes rapportering og bistanden er lite strategisk og systematisk innrettet».

Det er den krasse konklusjonen i en rapport som nylig ble overlevert Utenriksdepartementet fra Verdens Naturfond (WWF) og flere andre miljø- og utviklingsorganisasjoner.

Rapporten utdyper den kritikken som ble rettet mot norsk miljøbistand i forbindelse med Stortingsmelding 35 om utviklingspolitikken som ble behandlet av Stortinget i januar.

Den kommer på et tidspunkt da UD er midt oppe i arbeidet med den nye handlingsplanen for miljø i bistanden som Stortinget har pålagt dem å utarbeide. Slik WWF ser det, har de nå etter mange diskusjonsrunder fått gjennomslag for sitt syn:

– I de siste samtalene med Utenriksdepartementet har vi ikke fått noen substansielle innvendinger, og vi går ut fra at de nå tar konklusjonene i rapporten til etterretning, sier Rasmus Hansson, generalsekretær i WWF.

Prioriteres tross nedgang. Leiv Lunde, statssekretær i Utenriksdepartementet, ser det ikke slik.

– Vi deler ikke konklusjonene i rapporten og mener de overdriver ganske betydelig i sin kritikk. Med hensyn til feilrapportering gjør de grundig arbeid, men utgangspunktet deres er subjektivt, sier Lunde.

KrF-politikeren mener det er krevende å rapportere på dette feltet, ikke minst med overgangen til nye bistandsformer, men at det ikke foregår noen systematisk overrap-

Mer enn én milliard mennesker har ikke tilgang til rent drikkevann. WWF og andre miljøorganisasjoner mener at Norge har satsset for lite på vannbistand de siste årene. Bildet viser kvinner som bærer vann til landsbyen sin i den indiske delstaten Gujarat. FOTO: AJIT SOLANKI/API/SCANPIX

portering slik organisasjonenes rapport konkluderer med når de hevder 40-50 prosent av miljøtiltakene er feilkategorisert. Lunde mener organisasjonene overser at det også underrapporteres miljøtiltak. Selv om han erkjenner at miljø som andel av bistand viser en viss nedgang de siste årene mener han dette ikke kan tolkes som en lav prioritering av miljø:

– Miljø har vært prioritert høyt og vil prioriteres framover, og kvaliteten på innsatsen vil alltid være

viktigere enn eksakt volum, sier han.

Utfordringer gjenstår. Problematikken er et kjent felt for statssekretæren. Som ECON-konsulent var han allerede for ti år siden med på en evaluering som konkluderte med at det var en lite helhetlig innarbeiding av miljøaspekter i bistanden fra Norads side, en kritikk som nå gjenntas i organisasjonenes rapport.

– Det vi gjør nå er å ta på alvor konklusjonen i rapporten fra den

gang. Å integrere miljøhensyn i overordnet politikk er det vanskeligste og det viktigste, og her gjenstår det fortsatt utfordringer, sier Lunde.

Han mener likevel det er gjort store framskritt de siste ti årene, både i systemer for integrasjon og når det gjelder å styrke utviklingslandenes egen miljøforvaltning og kapasitet til selv å gjøre de vanskelige omkring miljøprioriteringer.

Trenden brutt. I rapporten mener organisasjonene å kunne påvise at

– Miljødimensjonen av bærekraftig utvikling er for lavt prioritert

• TOR AKSEL BOLLE
OG ELLEN HOFVANG

MILJØBISTAND

Mangeårig miljøforhandler for Norge, Peter Johan Schei, kritiserer manglende satsning på miljø i norsk bistand. Han mener Utenriksdepartementet må hente inn kompetanse utenfra om de skal lykkes med en ny handlingsplan for miljø i bistanden.

– Miljødimensjonen av bærekraftig utvikling er ikke høyt prioritert i norsk bistand. Den nye stortingsmeldingen om utviklingspolitikken gjenspeiler ingen sterk satsing på miljø. Derimot var det som kom fra Stortinget etter behandlingen av meldingen mer opplytende, sier Schei.

Han er nå direktør for Fridtjof Nansens institutt, har tidligere ledet Direktoratet for naturforvaltning og har arbeidet med internasjonale miljø og utviklingsspørsmål i FN,

”
Det er ikke den optimale fagkompetansen som er satt til å utarbeide miljøhandlingsplanen.

Peter Johan Schei, direktør ved Fridtjof Nansens Institutt.

særlig knyttet til biologisk mangfold, bioteknologi og skog.

Manglende kompetanse. Schei er nå spent på hva som vil komme ut av arbeidet med den handlingsplanen for miljø i bistanden som Stortinget har bedt om. Et godt resultat er betinget av at Utenriksdepartementet bringer inn kompetanse utenfra, mener han.

– At ikke Miljøverndepartementet er mer aktivt med i arbeidet med handlingsplanen er beklagelig. Det ser ikke ut til å være den optimale fagkompetansen som er satt til å utarbeide planen, sier Peter Johan Schei.

Han mener fagmiljøer både på forsknings- og organisasjonssiden burde vært trukket med i langt sterkere grad enn hva som har vært tilfelle.

Dårlig samarbeid. Instituttlederen mener det er flere grunner til at det gjennom en årrekke har vist seg så vanskelig å få miljøspørsmålene integrert i bistanden:

Peter Johan Schei, direktør ved Fridtjof Nansens Institutt.

samt et altfor dårlig samarbeid mellom Utenriksdepartementet og Miljøverndepartementet. Men også

– Det er for liten forståelse for miljøspørsmål generelt i Norad, og dette feltet har heller ikke vært høyt nok prioritert på politisk nivå, sier han.

Schei peker også på manglende dialog mellom bistandsforvaltningen og fagmiljøene,

naturvernssiden må ta sin del av ansvaret.

– Ofte har man nøyd seg med å forlange at «vi må verne natur», uten å forklare hvordan miljødelegger rammer de fattige, og hvilke viktige økosystemtjenester naturen gir, sier Schei.

Ikke bra nok. Schei peker på at dreiningen i bistanden mot større grad av generell budsjettstøtte og sektorprogrammer kan forklare noe av nedgangen i miljøinnsatsen. Det blir mer opp til mottakeren å prioritere midler, og miljø kan fort ende blant taperne.

– Fattigdomsstrategiene (PRSP-ene) er gjennomgående mangelfulle når det gjelder miljø, og baserer man bistandspolitikken ensidig på disse kommer man ikke til å nå tuseårs målet om bærekraftig utvikling, sier han.

miljøbistanden har sunket fra ca 17 til ca 13 prosent av samlet bilateral bistand i perioden 1999-2003. Trenden er den samme for ulike typer miljøbistand, og på tvers av sektorer. Også bistanden til vann og sanitær-området og til biologisk mangfold-tiltak, som skulle være to prioriterte områder i bistanden, går ned. Rasmus Hansson mener mye av forklaringen ligger i mangel på konkrete mål og virkemidler for å omsette miljøretorikken til praktiske bistandstiltak.

– Vi må få en vurdering av hva miljøbistand er, hvilke mål man har og hvordan de skal nås. Det nytter ikke å snakke om bærekraft på globalt plan hvis du ikke vet hva du skal gjøre på grasrota i Tanzania, sier han.

Uten spesifikke mål og indikatorer frykter han miljø vil nedprioriteres på nytt.

Bistandsaktuelt har innhentet 2004-tallene for de sektorene miljøorganisasjonene har gjennomgått, og tallene viser en stabilisering eller oppgang fra bunnivået i 2002-2003 (se figurene). Hansson mener det ikke svekker konklusjonene i rapporten, men viser at kritikken fra organisasjonene nytter.

Nye bistandsformer. Rasmus Hansson og Leiv Lunde peker begge på at omleggingen av bistanden i retning av mer sektor- og budsjettstøtte, og større konsentrasjon om enkelte sektorer og land, kan svekke miljøsidene i bistanden. Når utviklingslandene selv skal prioritere i en situa-

sjon som ofte er preget av store gjeldsbyrder og knapphet på ressurser på alle sektorer, kommer ofte ikke miljø øverst på lista. Innsatsen både på miljøfeltet og vannsektoren har vist seg krevende å opprettholde og ikke minst synliggjøre når bistanden kanaliseres som budsjettstøtte.

– Miljøorienteringen i norsk bistand og den økte vekten på mottakeransvar og nye bistandsformer gir oss tøffe utfordringer, sier Lunde. Han mener den riktige veien å gå likevel er å styrke arbeidet for å få mottakerlandene selv til å prioritere miljø høyere, og utfordrerer frivillige organisasjoner til å være med og øke miljøbevisstheten i utviklingslandene. Samtidig vurderes mulighetene for en eksplisitt satsing på miljø i enkelte mottakerland i forbindelse med den handlingsplanen som nå utarbeides.

God dialog. Både Lunde og Hansson ser fram til et videre samarbeid i arbeidet med handlingsplanen for miljø i bistanden, men med noe ulikt utgangspunkt:

– Vi har en god dialog, og setter pris på det grundige arbeidet organisasjonene gjør. Men vi er uenige om mange ting og kommer nok til å ha tøffe fighter også i tiden framover, sier Leiv Lunde.

– Vi oppfatter virkelig at det er stor enighet mellom oss og UD nå, og at vi endelig sammen kan få til det krafttaket som er nødvendig for å styrke miljøbistanden sier Rasmus Hansson.

Vi deler ikke konklusjonene i rapporten og mener de overdriver ganske betydelig i sin kritikk.

Leiv Lunde, statssekretær i Utenriksdepartementet, KrF.

Vanskelig å dokumentere ekstrasatsning

• ELLEN HOFVANG OG TOR AKSEL BOLLE

Økt satsing på miljø og 375 millioner kroner i tilleggsmidler lovet statsminister Kjell Magne Bondevik fra talerstolen på miljøtoppmøtet i Johannesburg i 2002. Men hvordan dokumentere tilleggssatsing når den samlede satsingen på miljø går ned?

Internasjonalt er Norge blant de strengeste når det gjelder å refse land som driver «dobbel bokføring» av bistandsmidler, det vil si at de oppfyller nye løfter ved å hente penger fra eksisterende bistandsmidler. Men historien om de 375 millionene i tilleggsmidler som skulle brukes til miljøsatsing i treårsperioden etter Johannesburg-møtet vekker ingen jubel blant miljøinteresserte.

– Den viser heller at det kan være lettere å refse andre enn å få til ekstrasatsninger på hjemmebane, sier en bistandsarbeider.

Finurlig prosess. Løftet fra norsk side var at det skulle brukes mer og «friske» penger på vann, energi, helse, landbruk og biologisk mangfold – forkortet WEHAB etter de engelske betegnelsene. Dette var områder som på toppmøtet ble trukket fram som spesielt viktige. Siden Norge allerede prioriterer bistanden til helseformål, ble det bestemt at denne sektoren skulle holdes utenfor tilleggssatsingen.

Men spørsmålet om hva tillegget skulle måles ut fra gjensto. Det var fra starten klart at pengene ville komme som en del av den allerede planlagte opptrappingen av bistandsbudsjettet, og de var dermed ikke noe tillegg til den samlede bistanden. Problemet ble forsterket av at tilleggsmidlene for WEHAB ikke ble avsatt som noen egen post i bistandsbudsjettet, men skulle hentes fra ordinære poster – først og fremst den såkalte regionbevilgningen for Afrika. For de ansvarlige for prosjektsamarbeidet ble dermed tilleggssatsingen en konkurrent til andre gode tiltak.

Statistikktrøbbel. Det som kompliserte bildet ytterligere var at WEHAB-temaene ikke gjenspeilet de ordinære statistikk-kategoriene i bistanden. Man satt altså med et løfte om 375 «tilleggsmillioner» som skulle inngå i den alt planlagte bistandsøkningen, tas fra ordinære budsjettposter, og komme som tillegg til en bistandsatsing som man ikke førte samlet statistikk for. På toppen av det hele skulle man av hensyn til målet om konsentrasjon av bistanden i så stor grad som mulig benytte midlene til utvidelse av eksisterende prosjekter.

I kjølvannet av Johannesburg-møtet begynte Norad et arbeid med å sette opp oversikter over «samlet WEHAB-satsing», men jobben var så omfattende og måtte baseres så mye på skjønn at etter det første året, 2003, ble arbeidet avsluttet.

– Siden WEHAB-satsingen ikke passer til den ordinære DAC-rapporteringen må man basere seg på skjønn i vurderingen av hva som er tilleggsmidler, bekrefter politisk rådgiver for Utviklingsministeren, David Hansen (KrF).

Han forklarer at det av denne grunn har medført metodiske problemer å rapportere på den totale WEHAB-satsingen.

Må komme på toppen. Det finnes likevel noen kriterier. Prosjektene må ligge innenfor de prioriterte områdene, eller de kan være prosjekter med en bredere målsetting der en eller flere av WEHAB-målsettingene er integrert. Prosjektene skal være nye, de skal være startet etter Johannesburg-møtet, eller det skal være en ny fase av et prosjekt/program.

– Dette skal komme på toppen av innsatsen som gjøres fra før, understreker David Hansen.

Men så vidt Bistandsaktuelt har klart å bringe på det rene, finnes det ingen samlet oversikt over innsatsen som «gjøres fra før», utover tallet fra 2003. Den statistikken som er tilgjengelig, viser at bistanden på henholdsvis vann og biodiversitet har sunket i absolutte tall mellom 1999 og 2003. En økning fra 2003 til 2004 bringer vannbistanden opp mot samme nivå som i 2002 – til 217 millioner, og biodiversitetsbistanden opp på 2000-nivå, med 67 millioner. På disse områdene kommer dermed «tilleggssatsingen» som kompensasjon for en redusert totalinnsats.

Liste fra UD. Fra Utenriksdepartementet får vi en liste over prosjekter som inngår i WEHAB-tilleggssatsingen på 375 millioner. Men listen sier ikke noe om hva dette «kommer i tillegg til».

Den viser utbetalinger på henholdsvis 62 og 117 millioner kroner for de to første WEHAB-årene og planlagte utbetalinger på 201 millioner kroner for 2005. Det gjøres oppmerksom på at det kan bli foretatt justeringer i listen, og ved nærmere ettersyn er det klart at listen snarere gjenspeiler en rapportering i ettertid av prosjekter som kan defineres innenfor «tilleggs-kriteriene» enn planlegging av en strategisk tilleggssatsing på miljø. I etatsrapporten fra UD til Norad for 2003 rapporteres det om WEHAB, men da er utbetalingen for 2003 ikke 62, men 41 millioner kroner. De 20 millionene ekstra for 2003 som er kommet med på lista fra 2005, skyldes i første rekke at man har lagt til en Norfund-investering i småkraftverk på 13 millioner kroner.

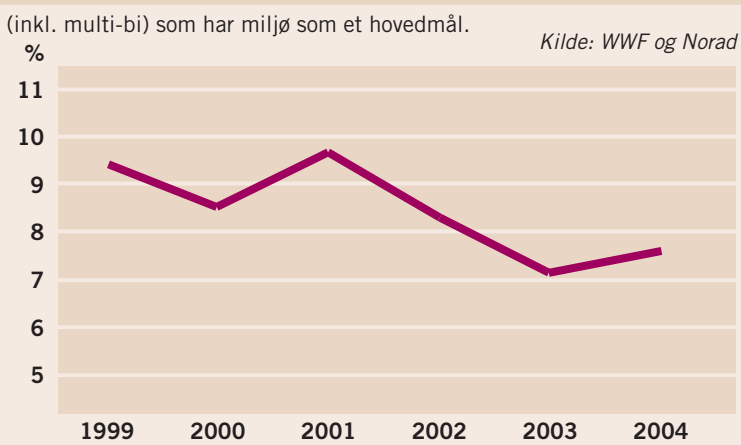
– Departementet har foreløpig valgt å regne vannkraftprosjekt på under 10 MW, det vil si mini-kraftverk, som addisjonelle, forklarer David Hansen.

Ikke spesielt for Norge. Tross de store metodiske utfordringene mener Hansen at lista over spesifikke prosjekter, sammen med tallet fra 2003, dokumenterer den norske tilleggssatsingen.

– Vi mener det vil være mulig å se at tilleggsbevilgningene kommer på toppen av den ordinære WEHAB-satsingen, sier han, og mener problemene heller ikke er noe spesielt for Norge:

– Givere som kom med tilsvarende løfter i Johannesburg har de samme utfordringene som oss, sier David Hansen.

ÅRLIG ANDEL AV DEN BILATERALE BISTANDEN

Dette skal komme på toppen av innsatsen som gjøres fra før.

David Hansen, politisk rådgiver i Utenriksdepartementet.

Han deler statssekretær Leiv Lundes oppfatning om at det aller viktigste er å styrke miljø- og ressursforvaltningen i mottakerlandene. Men Schei mener utenriksdepartementet har alt for stor tro på multilaterale organisasjoner i dette arbeidet.

– Det er for lett å gi penger til internasjonale organisasjoner uten dokumentasjon for hvordan ressursene utnyttes. Man har for liten peiling på hvordan pengene brukes, sier Schei.

Ekstrapenger må telles. Som internasjonal miljøforhandler har Schei fulgt mange runder med tautrekking om hva som skal regnes som «addisjonelle midler», noe som er byråkratspråk for «tilleggsmidler». Han understreker viktigheten av å dokumentere addisjonalitet også i forbindelse med WEHAB-satsingen.

For at dette skal være tilleggsmidler må den samlede satsingen øke, understreker han. Schei mener at dersom den samlede norske satsingen på de fire utvalgte WEHAB-områdene har gått ned i den perioden man har lovet tilleggsmidler, så er det et klart løftebrudd i forhold til Johannesburg. Dersom det er slik at satsingen relativt sett har gått ned, fordi øvrige områder på bistandsbudsjettet har økt, er spørsmålet mindre åpenbart:

– Det er fortsatt beklagelig, selv om dette kanskje formelt er innenfor det som ble lovet i Johannesburg, sier han og fortsetter:

– Norge har gått i bresjen mot dobbel bokføring, og det er svært viktig at Norge virkelig gir tilleggsmidler der man har lovet det og at denne ekstra innsatsen blir dokumentert, sier Schei.

Urfolk frykter tallfokus

Mener hastverk for å nå FNs tusenårsmål kan gjøre vondt verre

NEW YORK (b-a): Skal målet om en halvering av antall fattige innen 2015 nås, må FN konsentrere seg om de som er lettest å løfte ut av fattigdommen. Det kan gå på bekostning av urfolk, frykter urfolksorganisasjoner verden over.

Mange urfolksgrupper opplever å bli diskriminert av storsamfunnet. I India har de organisert seg for å stå sterkere.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

TUSENÅRSMÅLENE

• I USA:
SYNNØVE ASPELUND

Urfolks kamp for land, naturressurser og tospråklig utdanning er komplisert og politisk kontroversiell. Dessuten er urfolk ofte de fattigste blant de fattige – noe som gjør det ekstra vanskelig for denne gruppen å bedre sine livsvilkår.

– Det er flott at verdenssamfunnet vil ta et krafttak for å redusere fattigdommen, men spørsmålet er hvordan det gjøres. Ved å være så opptatt av antallet fattige kan det bære galt av sted. De mest sårbare og marginaliserte gruppene er vanskeligst å gjøre noe med, og kan fort bli satt til side. De «nestfattigste» er lettere å få over på den pene siden av statistikken, sier Victoria Tauli Corpuz fra Filippinene. Hun er nyvalgt leder av FNs Permanente forum for urfolkssaker, som nylig holdt sin årlige sesjon i New York. Temaet var urfolk og FNs første tusenårsmål; utrydding av ekstrem fattigdom og grunnutdanning for alle.

Tapper naturressurser. Men urfolksmiljøene er ikke bare bekymret for at andre fattige får oppmerksomhet på bekostning av urfolk. De frykter også at tusenårsmålene vil bety tap av land og naturressurser.

– For å redusere fattigdommen i tråd med FNs tusenårsmål må man ha en økonomisk vekst. Dette vil blant annet innebære mer utvinning av olje og gass, mineraler og råvarer, og i mange tilfeller dreier dette seg om en ytterligere tapping av ressurser på urfolks territorier. Dette er en alvorlig trussel, sier Victoria Tauli Corpuz.

Hun trekker fram sitt hjemland, Filippinene, som eksempel:

– Regjeringen tenker at måten å komme ut av den økonomiske krisen på, er å ta ut den eneste rikdommen som er igjen, nemlig mineralene. Konflikter oppstår fordi de fleste av disse mineralrike områdene er bebodd av urfolk, og fordi vi

har en lov om gruvedrift som er i strid med lovverket for urfolks rettigheter. Når urfolk står mot store gruveselskaper ser vi dessverre at det er urfolk som taper, sier hun.

Kvalitet i skolen. Sentralt i FNs arbeid mot 2015 er også målet om grunnutdanning for alle. Nok et mål som fokuserer på kvantitet framfor kvalitet, hevder kritikerne. Selv om antall barn som fullfører grunnutdanning øker, betyr ikke det at de nødvendigvis har fått en god skolegang som vil gagne dem. Dette gjelder i sterk grad for urfolk, som er opptatt av at de må få tospråklig utdanning – både på sitt eget språk og på storsamfunnets språk.

– Hvis våre barn kun får skolegang på storsamfunnets premisser, kan resultatet bli at utdanningen frarøver dem kultur og identitet. Hva hjelper det at de fullfører grunnutdanning hvis den innebærer at de glemmer hvem de er, spør Victoria Tauli Corpuz. Hun oppfordrer FN til å fokusere på kvaliteten og innholdet i grunnutdanningen, mer enn på hvor mange barn man kan klare å sluse gjennom et skolesystem. Tanken om «utdanning for alle» er ikke nok for urfolk – retten til utdanning på morsmålet må også være med.

”

Vi har ikke blitt konsultert i utformingen av tusenårsmålene, selv om de i høyeste grad angår oss.

Victoria Tauli Corpuz, leder av FNs Permanente forum for urfolkssaker.

Vil bli hørt. For å hindre at tusenårsmålene gjør vondt verre, ønsker urfolk en sterkere deltakelse i debatten om fattigdomsbekjempelse.

– La oss få diskutere sakene på våre egne premisser og hør på våre innspill når nasjonale planer for utdanning skal lages eller når nye naturressurser skal tas i bruk. Vi har ikke blitt konsultert i utformingen av tusenårsmålene, selv om de i høyeste grad angår oss, sier Victoria Tauli Corpuz.

Lederen for Permanent forum for urfolkssaker har tro på at det går an å justere tusenårsmålene i en retning som bedre ivaretar urfolk. Høytstående representanter fra ulike FN-organisasjoner og regjeringer deltok på konferansen i New York, og det ble fra flere hold understreket at urfolks spesielle rettigheter

må ivaretas på en bedre måte enn det gjøres i dag.

Må ha fokus på jord. – Vi har sett at hensynet til urfolk har manglet i utviklingslandenes fattigdomsstrategier. Jeg kan godt forstå at urfolk er bekymret for at arbeidet med tusenårsmålene heller ikke vil ta nødvendige hensyn og dermed ikke ha en klar rettighetstilnærming, sier Turid Arnegaard, Norads rådgiver i urfolksspørsmål.

Hun understreker at urfolks fattigdomssituasjon svært ofte er knyttet til manglende tilgang på jord.

– Tusenårsmålene kan vanskelig nås uten at det fokuseres på jordrettigheter, men siden kampen for land og naturressurser er så politisk sensitiv i mange land kan det lett bli ignorert, sier Arnegaard.

FNS PERMANENTE FORUM FOR URFOLKSSAKER:

- Rådgivende og koordinerende organ for urfolksspørsmål opprettet i 2000
- Direkte underlagt FNs Økonomiske og sosiale Råd (ECOSOC)
- Forumet er det første permanente FN-organet der statlige og ikke-statlige representanter får delta på lik linje
- Norge var en av pådriverne for etableringen av Permanent forum og eks-sametingspresident Ole Henrik Magga ledet forumet den første perioden
- Hvert år siden 2002 har forumet arrangert en ti dagers sesjon der representanter for urfolk og regjeringer møtes for å diskutere urfolks situasjon.

Mugabes dager er talte – men hvem tar ansvar for framtida?

BULAWAYO (b-a): Mens zimbabwiske myndigheter raserte slumbyer og markeder og gjorde tusener husløse i forrige måned, ble en ny bok lansert med fokus på hvordan landet kan reddes.

• I ZIMBABWE:
WILSON JOHWA

Med bulldosere og flammer har politiet rasert hundrevis av ulovlig oppsatte hjem og markedsboder siden slutten av mai. Den offisielle begravelsen var å bli kvitt uautoriserte bygninger og få bukt med svartebørshandelen, som myndighetene hevder er skyld i mangelen på ben-

sin og andre varer.

Resultatet er økende spenning, sinne og frustrasjon i befolkningen. Mange som har tapt alt spør seg hvorfor regjeringen har vendt seg mot sitt eget folk, særlig når det er deres egen politikk, spesielt landreformprogrammet, som er den direkte årsaken til økningen i den uformelle handelen.

Både i og utenfor Zimbabwe spekuleres det nå på om president Mugabe denne gangen har gått for langt. Det vanligste kommentaren i disse dager er «dette kan da ikke fortsette!». Og stadig flere zimbabwere mener at en folkereisning mot Mugabe er nødvendig. Budskapet blir hvuset fram mellom venner eller kommer som anonyme SMS-mel-

dinger på folks mobiltelefoner.

Journalisten Geoff Hills bok «Hva skjer etter Mugabe?», som nylig ble lansert i Sør-Afrika, tar det for gitt at Mugabes dager er talte. Men ifølge Hill er det tragisk at ingen av dem som høylydt agiterer for endring, som USA og EU, har lagt planer for hvordan Zimbabwe skal kunne friskne til.

– Mugabe er 81 år gammel og vil ikke sitte for alltid. I Afrika kan forandringer skje veldig fort, og det vil være trist å miste sjansen til å gjenoppbygge landet bare fordi man ikke tenkte på det tidnok, fremholder han.

Hill, som har jobbet som journalist i Zimbabwe og Sør-Afrika i en årrekke, mener det er svært vesentlig

å ha planene klare dersom man skal unngå at én despot blir erstattet av en annen. For å illustrere poenget, peker han på Zambia, Malawi og Kenya, der de som erstattet Kenneth Kaunda, Kamuzu Banda og Daniel arap Moi er blitt beskyldt for å gjenta sine forgjengers gjerninger.

Imidlertid mener forfatteren at den største utfordringen vil være å få de rundt 3,5 millionene zimbabwere som nå bor i utlandet, til å reise hjem igjen, og sørge for at de får seg arbeid. Hill tror også at en sannhets- og rettferdighetskommisjon vil være nødvendig for å hindre at hundrevis av torturofre søker hevn for sine lidelser.

Wilson Johwa er zimbabwisk journalist.

ZIMBABWE

Stadig flere zimbabwere mener at en folkereisning mot Mugabe er nødvendig.

Målet om utdanning for alle kan nås

AV JAMIL SALMI, VERDENSBANKEN

UTDANNING

TIL TROSS FOR overveldende bevis for at utdanning kan stoppe spredning av hiv/aids, øke økonomisk vekst og dermed bidra til å hjelpe folk ut av fattigdom, er det fortsatt over 100 millioner barn i verden som ikke går på skole. Selv om verdens ledere er enige om at Tusenårs-målet om grunnutdanning for alle skal nås innen 2015, har internasjonal bistand til utdanning kun økt beskjedent siden 2002.

Som reaksjon på dette lanserte givere og utviklingsland i 2002 initiativet «Utdanning for alle - Fast Track Initiative (FTI)». Formålet var å sikre at Tusenårs-målet om grunnutdanning for alle faktisk nås i 2015. Verdensbanken spilte en sentral rolle i etableringen av FTI og fikk følge av alle de største donorene innen utdanning, til sammen mer enn 30 bilaterale, regionale og internasjonale utviklingsorganisasjoner.

I ET LESERINNLEGG i siste utgave av Bistandsaktuelt tar Kari Vestbø opp noen viktige problemstillinger i forhold til FTI og Verdensbankens rolle. Jeg vil gjerne benytte anledningen til å klargjøre noen momenter i forhold til den kritikken som Vestbø kommer med.

Først og fremst er det viktig å være klar over hvilken enorm oppgave det er å sørge for grunnutdanning til hvert eneste barn i verden. Det er en oppgave som det er umulig å lykkes med for noen organisasjon uten omfattende støtte fra de store giverlandene.

FTI bygger på felles forpliktelser. Giverne bidrar med koordinert og økt økonomisk støtte samt teknisk bistand. Dette er bistand som er forutsigbar og åpen. Mottagerlandene har på sin side gjort det klart at de ønsker å prioritere utdanning og å utvikle skikkelige utdanningsprogrammer. Ved å få givere, det sivile samfunn og utviklingsland til å jobbe mot det samme målet har FTI bidratt til å øke bistandens effektivitet gjennom samkjøring og harmonisering.

Vestbø peker helt korrekt på at FTIs målsettinger ikke vil kunne oppnås gjennom en prosess som styres og eies av Verdensbanken. Det er nettopp derfor FTI det siste året har utviklet seg fra å være et toppstyrt program og globalt fond til å bli en prosess som er basert på landspesifikke og landstyrte programmer hvor alle giverne støtter det samme landprogrammet. FTI blir implementert på landnivå gjennom landstyrte programmer. På den måten unngår man fragmentering og skaper i stedet samkjørte tilnærminger til de enkelte landenes utfordringer. FTI gjør at nye og eksisterende givere, gjennom eksisterende bilaterale og multilaterale kanaler, trygt kan bidra med økt og mer effektiv bistand til de landstyrte utdanningsprogrammene.

FTI STØTTER utviklingslandenes kamp for å oppnå Tusenårs-målet om grunnutdanning for alle gjennom å oppmuntre tilnærminger på tvers av sektorer og gjennom å oppmuntre til at nasjonale utdanningsplaner innlemmes i landenes Poverty Reduction Strategies (PRSP). FTI er solid fundert på landnivå hvor de lokale giverne har ansvar for å hjelpe landet med å utvikle en god sektorplan for å få bedre resultater. De lokale giverne vurderer også den finansielle bærekraften til landprogrammene og bidrar til å mobilisere ressurser.

Etiopia er ett av 15 land som har fått støtte fra Fast Track-initiativet.

FOTO: PER KR. LUNDEN

debatt

Framgangen på landnivå blant de landene som støttes av FTI har vært betydelig. De fleste landene kan vise til tydelige forbedringer når det gjelder tilgang, effektivitet og nasjonal ressursmobilisering til grunnutdanning. Internasjonale bistandsforpliktelser til landprogrammer i de 12 landene som støttes av FTI økte fra om lag 1,9 milliarder kroner i 2003 til over 2,5 milliarder kroner i 2004. Men internasjonal bistand til grunnutdanning i fattige land har dessverre ikke økt fort nok. Riktignok har utviklingslandenes lån fra Verdensbankens International Development Association (IDA) økt fra om lag 3,2 milliarder kroner årlig i 2002 til om lag det dobbelte i 2004. En del givere, spesielt Norge, Nederland, Storbritannia og Frankrike, har også økt sin bistand til dette området. Men det er ikke nok. Under halvparten av internasjonal bistand går til de fattigste landene og av samlet internasjonal bistand er det kun om lag tre prosent som går til grunnutdanning i de fattigste landene.

Fra og med april 2005 har 15 land fått støtte fra FTI til sine utdanningsplaner: Burkina Faso, Etiopia, Gambia, Ghana, Guinea, Guyana, Honduras, Madagaskar, Mauritania, Moldova, Mosambik, Nicaragua, Niger, Vietnam, og Yemen. I tillegg er det 25 nye land som kan få støtte til sine planer i løpet av 2005/2006. Men en utvidelse av FTI vil kreve økt finansiell støtte fra giverne og større vilje til reform i mottagerlandene.

DEN GLEDELIGE nyheten er at vi har sett at det er mulig å skape framgang når det finnes politiske vilje og ressurser. Fra 2000 til 2002 økte antallet barn som får grunnutdanning i Afrika sør for Sahara med 17 millioner, fra 83 prosent til 95 prosent. En tolv prosent økning på to år er oppsiktsvekkende, særlig tatt i betraktning at man bare klarte en ti prosents økning fra 1990 til 2000. En slik kraftig vekst på bare to år viser at målet om grunnutdanning for alle innen 2015 er mulig å oppnå.

Bistand som brukes effektivt har stor innvirkning. I Nicaragua gjorde 22 millioner kroner fra FTI det mulig for 70 000 ekstra seksåringer å gå på skole og forbedret lærernes materiell. I tillegg økte antallet barn som får mat på skolen hver dag fra 200 000 i 2004 til 800 000 i 2005.

Fra 2000 til 2002 økte antallet barn som får grunnutdanning i Afrika med 17 millioner.

Artikkelen er et svar på Kari Vestbø's innlegg i forrige utgave. Dette innlegget finner du på www.bistandsaktuelt.no.

Marokkaneren Jamil Salmi er avdelingsdirektør for utdanning i Verdensbanken og utdanningsøkonom.

I Gambia gjorde en støtte på 25 millioner kroner det mulig for myndighetene å kjøpe tusenvis av bøker som bidro til å gi første- til fjerdeklassinger på landsbygda et langt bedre undervisningstilbud. I Yemen brukes 60 millioner kroner på å forbedre kvaliteten på undervisningen samt å bidra til at flere jenter møter opp på skolen. 14 000 lærere er allerede utdannet, 86 nye skoler er bygd og kvinnelige lærer får opplæring

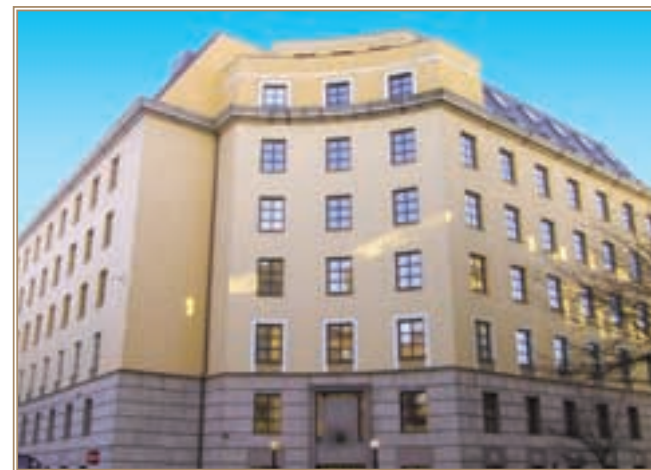
og arbeid.

Vår utfordring er å opprettholde økningen i bistanden til grunnutdanning samtidig som kvaliteten forbedres og vi sikrer oss at barna fullfører skolegangen sin. For at vi skal klare det og nå Tusenårs-målet om grunnutdanning for alle innen 2015, må imidlertid både giverland og utviklingsland øke sin finansielle, faglige og politiske innsats på dette området dramatisk.

ANNONSE

KIRKENS NØDHJELP

KONTORER TIL LEIE I SPENNENDE FELLESSKAP!

Bernhard Getz gt 3, nær Tinghuset

Kirkens Nødhjelp flytter inn i nyoppussede lokaler i Oslo og har kontorareal for utleie.

- Gunstig prisnivå.
- Muligheter for effektiv bruk av fellesfunksjoner.
- Areal: Fra 30 – 800 m²
- Adresse: Bernhard Getz gt 3, nær Tinghuset
- Standard: Totalrehabilitert bygg som kan tilpasses leietakere, moderne ventilasjon.
- Parkering: Svært kort vei til Ibsen p-hus
- Innflytning: 01. oktober 2005

For nærmere informasjon:

Kontakt HWG Realist
v/Odd Hyttedalen:
Telefon: 22 99 47 70
Mobil: 90 05 29 93
odd.hyttedalen@realist.no

Realist
Næringsmegling

Vil ikke være lønnsledende

Norske organisasjoner avviser at de «stjeler» fra det offentlige i fattige land

Norske hjelpeorganisasjoner holder et moderat lønnsnivå og ønsker ikke å tappe offentlig sektor i samarbeidsland for viktig arbeidskraft. Det sier organisasjoner som Kirkens Nødhjelp og Redd Barna.

SYKEPLEIER-FLUKT

• GUNNAR ZACHRISEN

I forrige utgave av Bistandsaktuelt presenterte vi historien om sykepleiere og leger i det fattige afrikanske landet Malawi som flykter fra det kriserammede og ressursfattede offentlige helsevesenet. Flukten går i to retninger – enten ut av landet eller fra det offentlige og over i privat sektor. I sistnevnte sektor er det særlig de utenlandskfinansierte bistandsorganisasjonene og deres partnerorganisasjoner som «stjeler» livsviktig nøkkelpersonell fra det offentlige helsevesenet.

Unngår topplønninger. – Vi er bevisste på at organisasjoner som oss ofte har lønnsbetingelser som ligger over hva myndighetene kan tilby. Derfor er vår policy å unngå å være lønnsledende, sier utenlandssjef i Kirkens Nødhjelp Knut Christiansen.

Knut Christiansen, utenlandssjef i Kirkens Nødhjelp.

Ifølge Christiansen søker organisasjonen å ha et mellomnivå innenfor «NGO-sektoren» hva gjelder lønn og frynsegoder for lokalt ansatte. Han understreker at KN sammenligner seg med andre bistandsorganisasjoner, ikke FN-organisasjoner eller vestlige lands ambassader som ofte opererer med lønninger langt over hjelpeorganisasjonene.

– Innimellom fører denne policyen til at vi taper i kampen om de aller best kvalifiserte kandidatene, sier Christiansen.

To sykepleiere ansatt. Tross «moderasjonslinja» i Kirkens Nødhjelp, arbeider det ved organisasjonens landkontor i Malawi to sykepleiere med bakgrunn fra det offentlige helsevesenet. Begge har administrative oppgaver.

– Jeg innrømmer at dette kan høres ut som en selvmotsigelse, men Kirkens Nødhjelp i Malawi skal ha en viktig rolle i arbeidet med utdan-

Nøkkelpersonell innenfor det offentlig helse- og utdanningsvesenet lokkes av bedre lønninger i utenlandske bistandsorganisasjoner. Det rammer de fattige som er helt avhengige av gratis offentlige tilbud.

ILLUSTRASJONSFOTO: KEN OPPRANN

ning av lokalt helsepersonell. Da har vi også vært nødt til å rekruttere et minimum av kompetanse for å sikre en god faglig tilrettelegging, sier Christiansen.

Kirkens Nødhjelp har per i dag til sammen 461 ansatte på globalt nivå, hvorav drøyt halvparten befinner seg i Afrika.

Kan ikke diskvalifisere. Assisterende generalsekretær i Redd Barna, Tove Wang, innrømmer også at spørsmålet om rekruttering av personell med bakgrunn i det offentlige er «en vanskelig balansegang». Organisasjonen samarbeider ofte tett med utdanningsdepartementer om konkrete prosjekter og programmer og blir på den måten godt kjent

med offentlige ansatte.

– Vi henter ikke aktivt inn folk fra det offentlige, men samtidig kan vi heller ikke si at kvalifiserte søkere fra det offentlige ikke får jobb hos oss. Det ville blitt helt feil å diskvalifisere dem for all framtid. Derimot er vi bevisst på å se konsekvensene av våre ansettelse i en bredere sammenheng enn bare å se på fordelene for egen organisasjon.

Kontakter etaten. – Har en slik konsekvensvurdering noen gang ført til at dere ikke har ansatt en søker?

– Det er jeg ikke sikker på, men vi har i hvert fall vært igjennom slike vurderinger, og det har hendt at vi har kontaktet den aktuelle etat for å diskutere saken, sier Wang.

Hun forteller at Redd Barna i enkelte tilfeller har inngått såkalte sekonderingsavtaler med offentlige etater i utviklingsland. Avtalene har innebåret at en offentlig ansatt har fått jobb for organisasjonen i en periode – med litt høyere lønn enn fra det offentlige.

– Hva med lønn generelt? Har dere tilpasset lønnsnivået for å unngå å rekruttere fra det offentlige?

– Nei, da ville vi ha tapt mot alle andre organisasjoner i landet. Lønnsmessige ligger vi vanligvis på et middels nivå blant de internasjonale organisasjonene, men langt under lønnsnivået FN tilbyr lokalt ansatte, sier Wang.

Redd Barna har til sammen 466 ansatte, hvorav 270 i Afrika.

”

Vår policy er å unngå å være lønnsledende.

Knut Christiansen, utenlandssjef i Kirkens Nødhjelp.

”

Kanskje var det sant en gang for mange år siden, men det er det ikke i dag.

Heatherwick Ntaba, helseminister i Malawi.

Malawiske helsetopper avviser Bondeviks anekdote

• GUNNAR ZACHRISEN

LILONGWE/OSLO (b-a): Helsepersonellkrisen i Afrika er ille, men ikke så ille som det KrF-toppene i regjeringen vil ha det til. Det fastslår helseeksperter i Malawi.

«I Manchester alene er det flere malawiske leger enn i Malawi», heter det i et leserinnlegg i Aftenposten søndag 12. juni. Innlegget er undertegnet av statsminister Kjell Magne Bondevik og sto på trykk samme helg som finansministrene i G8-landene møttes i London. Også utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson har benyttet den samme

spissformuleringen ved flere anledninger, blant annet i en kronikk i International Herald Tribune 1. desember i fjor og på en internasjonal pressekonferanse i Oslo 9. juni.

– Nei, så ille er det ikke. Kanskje var det sant en gang for mange år siden – den gang mange malawiske leger dro til Manchester for å utdanne seg, men det er det ikke i dag. Ikke etter at vi fikk vår egen legeutdanning her i landet, sier Malawis helseminister Heatherwick Ntaba og han får støtte fra sin departementsråd i Helsedepartementet, Dr. W Sangala. Også flere britiske helseeksper-

ter i Malawi avviser overfor Bistandsaktuelt «vandrehistorien fra Manchester», som trolig stammer fra reportasjer i britiske aviser.

I den prestisjetunge publikasjonen om helsepersonellkrisa «Human Resources for Health. Overcoming the Crisis.» fra 2004 framgår det at finnes 599 leger i Malawi. I samme publikasjon, utarbeidet av Rockefeller Foundation og Harvard University, er for øvrig saken omtalt på denne kortfattede måten: «Det finnes masser av anekdoter. Det påstås å være flere malawiske leger i Manchester enn i Malawi...»

notis

Pliktjeneste for leger og sykepleiere

Norges utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson tok på en pressekonferanse 9. juni i år til orde for at helsepersonellkrisen måtte løses gjennom «pakker» av tiltak – med særlig vekt på å holde på arbeidskraften i utviklingslandene. Blant tiltakene hun mente burde vurderes var en kobling av gratis studiestipender og fem års pliktjeneste – etter norsk modell.

«Riktig» vekst for Afrika

AV JANVIER D. NKURUNZIZA

Afrika har høyest andel fattige i hele verden, og er en av de to regionene der fattigdommen ikke har gått ned de siste tjue årene. FNs økonomiske rapport for Afrika i 2005 viser at andelen av fattige i verden som lever på mindre enn én dollar om dagen ble halvert fra 40 til 20 prosent. Men i Afrika økte andelen noe, fra 45 til 46 prosent. I 2003 lå fattighetsraten i Afrika 17 prosent over verdens nest fattigste region, Sør-Asia.

I erkjennelsen av sammenhengen mellom økonomisk vekst og fattighetsreduksjon, anslo de som snekret sammen FNs tusenårsmaal at å halvere fattigdommen i Afrika innen 2015 ville innebære en gjennomsnittlig økonomisk vekst på kontinentet på minimum sju prosent. Om afrikanske land vil nå dette målet, er et åpent spørsmål.

Siden midt på 1990-tallet har veksten i afrikanske økonomier vært større enn verdensgjennomsnittet. Ifølge Verdensbanken var gjennomsnittsvæksten i Afrika i perioden 1996-2002 på 3,6 prosent, sammenlignet med det globale snitt på 2,7 prosent. I 2004 var den afrikanske veksten i snitt på 5,1 prosent, den høyeste på åtte år. Vekstraten i år og til neste år er anslått å bli henholdsvis 4,7 og 5,2 prosent.

Disse gjennomsnittstallene skjuler imidlertid store forskjeller mellom landene. I 2004 sto for eksempel Tsjads vekst på hele 39,4 prosent i skarp kontrast til Zimbabwes økonomiske nedgang på minus 6,8 prosent.

Imidlertid er det hevet over tvil at afrikanske økonomier har kommet seg etter de mørke nedgangstiden på 80-tallet. Det store spørsmålet er derfor: Hvorfor slår ikke veksten ut på fattighetsstatistikkene?

En grunn er at selv om vekstene er høye sammenlignet med internasjonale standarder, er de fortsatt for lave til å ha skikkelig effekt på fattigdom. Forholdene er i utgangspunktet så dårlige at bare svært høy og varig vekst kan gi merkbar reduksjon av fattigdommen. Afrika har aldri oppnådd målet om en vekst på sju prosent, som altså er nødvendig ifølge Tusenårsmaalene.

LUSAKA (b-a): Forskningsinstitusjoner i Zambia merker stadig bedre effekten av hjerneflukten fra afrikansk helsevesen.

• NEWTON SIBANDA

Senter for forskning på tropiske sykdommer (TDRC) i Ndola, Zambias nest største by, har lært opp en rekke forskere. Nå står senteret overfor et alvorlig tilbakeslag. De ferdig opplærte forskerne forlater senteret på jakt etter grønnere beite andre steder.

Av de 20 forskerne som er utdannet her siden senteret sto ferdig, har TDRC kun greid å beholde mindre enn halvparten. Senteret har også lært opp to statistikere på høyt nivå, som begge har dratt til bedre betalte jobber andre steder.

TDRC ble etablert i 1970 som et partnerskap mellom Verdens helse-

tett på afrika

La oss ta Etiopia som eksempel, for å understreke nødvendigheten av varig høy vekst. Med et brutto nasjonalprodukt per innbygger på rundt 100 dollar, vil en økonomisk vekst på sju prosent innebære at gjennomsnittsetiopianeren øker sin inntekt med sju dollar i året. Det kan høres bekjedeut ut. Men dersom veksten holdes på sju prosent, ville BNP per innbygger være doblet før tiåret er omme.

Svært få land i Afrika har vekstrater som lever opp til Tusenårsmaalene. I 2004 hadde bare seks land - Tsjad, Ekvatorial Guinea, Liberia, Etiopia, Angola og Mosambik - en vekst på mer enn sju prosent. Bare fire land har greid å holde en vekstrate på sju prosent eller mer over en femårsperiode.

I tillegg er det meste av veksten generert av kapital snarere enn av arbeid. Denne veksten innen kapitalintensive sektorer har begrenset virkning på fattighetsreduksjonen. Dersom fruktene av den økonomiske veksten skal nå de fattige må det primært skje gjennom jobbskaping.

Og faktisk skyldes veksten i Afrika de siste årene trolig økt oljeek-

Som kontinent er Afrika i dag på andreplass blant verdens regioner når det gjelder inntektskonsentrasjon.

Copyright: Project Syndicate, 2005.

sport og høye oljepriser. Åtte av de ti beste vekst-landene er enten oljeeksportører eller i en post-konflikt-situasjon. Veksten i sistnevnte gruppe kan forklares med at veksten i tidligere år har vært ekstremt lav.

Som kontinent er Afrika i dag på andreplass blant verdens regioner når det gjelder inntektskonsentrasjon. Dette tyder på at veksten de siste ti årene stort sett er kommet de rike til gode.

For å bekjempe sin fattigdom må Afrika streve etter å øke sin vekst ytterligere og holde høye vekstrater i en lang periode. I tillegg må det bli større balanse mellom kapitalintensive og arbeidsintensive aktiviteter. Men å oppmuntre til arbeidsintensive industrier, som kan gi jobber til de fattige, må ikke gå på bekostning av kapitalintensiv industri.

Dessuten må inntektsfordelingen i Afrika bli mer rettferdig. Dette er vanskelig, fordi skjev fordeling som regel er et produkt av landets historie. Men det er ikke umulig, især ikke for de afrikanske landene som har lyktes i å modernisere sine politiske institusjoner.

Janvier D. Nkurunziza er økonom og jobber for Avdelingen for økonomisk og sosial politikk i FNs økonomiske kommisjon for Afrika i Addis Abeba, Etiopia.

Skal økonomisk vekst komme de fattige til gode må det primært skje gjennom jobbskaping, skriver artikkelforfatteren. Bildet viser markedsselgere i Lilongwe.

FOTO: KEN OPPRANN

hvem? hvor?
hva i all verden?

- Hvem er dette?
- Hvilken organisasjon har fått TV-aksjonen 2005, og hva er tema?
- I hvilken stor by i Sør-Afrika finner man de fleste sørafrikanere av indisk avstamning?
- Hva heter Den himmelske freds plass på kinesisk?
- Hvor er Tripoli hovedstad?
- Hva heter presidenten i Kina?
- Hva er Sør-Amerikas største øy?
- Hvilken by er Marokkos største?
- Hva heter den latinske musikkstilarten som deler navn med ordet for saus?
- Hva heter Egypts viktigste havneby?
- Hva heter fengselet der de verste amerikanske overgrepene i Irak har foregått?
- Når og hvorfor ble Verdensbanken opprettet?
- Hva heter den britiske finansministeren som er en pådriver for utvikling i Afrika?
- I hvilket afrikansk land var det nylig massearrestasjoner på universitetet i hovedstaden etter protester mot valget?
- Hva kalles den høyt utviklede billedskriften fra oldtidens Egypt?
- Hva er Norfund?
- Hva heter hovedstaden på Fiji?
- Hva er Via Dolorosa i Jerusalem?
- Hva symboliserer fargen i det saudiarabiske flagget?
- Hvilke tre religioner dominerer i Kina?

Svarene finner du på side 27.

Viktig forskning taper på forskerflukt fra Zambia

organisasjoen (WHO) og zambiske myndigheter, og skulle primært forske på malaria. Hjerneflukten fra senteret har i hovedsak gått i retning av internasjonale organisasjoner som WHO, både i og utenfor Zambia.

- Innen regionen er Botswana og Sør-Afrika de vanligste reisemålene, men forskerne drar over hele verden, sier doktor Kafwembe ved senteret.

- Vi forsøker å følge opp en organisasjon som prøver å få personellet til å dra tilbake, gjennom å gi dem en belønning, sier han.

TDRC var først ute med å advare myndighetene om at resistensen mot klorokin var økende. Det skjedde på 80-tallet, da klorokin ble ansett som et vidundermiddel mot malaria.

Selv om malariaforskning har vært senterets rygggrad, har TDRC også drevet forskning på hiv/aids, underernæring og parasittsykdommen innvollsorm (schistosomiasis).

Av 20 forskere som er utdannet ved senteret, har man kun greid å beholde mindre enn halvparten.

For eksempel greide TDRC å lage en billig metode for å fange tsetsefluer, og redusere fremkomsten av sovesyke i Kampumbu-området nord i Zambia, der sykdommen var særlig utbredt.

Dessverre forlot WHO's eksperter på sykdommen prosjektet, og undersøkelsen måtte stoppes. TDRC forsøker nå å mobilisere ressurser og kapasitet til å gjenoppta forskningen på dette området.

For å forhindre forskerflukten er senteret i forhandlinger med sine støttespillere om å gi tilleggslonn til sine vitenskapsfolk.

- Vår styrke har til nå vært å belønne forskere i prosjektene samtidig som de får lønn fra staten. I øyeblikket har vi fire malariaprojekter på gang som er støttet av WHO, sier Kafwembe.

Myndighetene i Zambia erkjenner at de har et alvorlig problem, og har satt til side ca. 45 millioner kro-

ner (K32 billion) til økonomiske incentiver for leger og annet helsepersonell. Pengene skal blant annet brukes til å kjøpe biler til leger.

- Vårt ønske er å dekke legenes grunnleggende behov. Indirekte kan dette demme opp for hjerneflukten, sier helseminister Brian Chitwo.

- Dersom jeg drar til Botswana, vil jeg ha råd til å kjøpe en bil etter bare en måned, fremholder han.

Ifølge helseministeren skal prosjektet etter hvert utvides til også å omfatte sykepleiere og annet helsepersonell.

Programmet startet med støtte fra Nederland for å anspore leger på landsbygda til å bli i jobben. Dette har bidratt til å bremse legefukten fra disse områdene.

(Oversatt og tilrettelagt av Bibiana Dahle Piene.)

Newton Sibanda er zambisk journalist.

Bred mobilisering mot naturkatastrofer

AV BJØRN JOHANNESSEN,
UTENRIKSDEPARTEMENTET

ETTER TSUNAMIEN

Dersom planarbeidet skrider fram som forutsatt, vil det på et møte i Paris senere i juni bli vedtatt opprettet et regionalt varslingsystem for Det indiske hav. Systemet skal etter planen være i funksjon fra 2007, og regi og ansvar for koordinering er tillagt UNESCO og organisasjonens Intergovernmental Oceanographic Commission (IOC). Forestående vedtak vil markere den formelle sluttstrek for en prosess som har pågått i mer enn et år.

Selv om tsunami-tragedien 2. juledag i fjor ga varslingsarbeidet en egen dynamikk favner prosessens bakteppe og dens målsettinger langt videre. Land i sør- og sør-øst-Asia har lenge ønsket at det i Det indiske hav skal utvikles et motstykke til varslingscenteret for Stillehavet. Dette senteret ble på initiativ av IOC etablert i Hawaii i 1966, som et av mange svar på jordskjelvet i Chile seks år tidligere. Dagens bestrebelser har sitt utspring i en stadig økning av antall naturkatastrofer, som årlig berører om lag 200 millioner mennesker og forårsaker tap av liv samt enorme materielle skader. Ikke minst utviklingsland har fått merke at flom, tørke, vind, skred, jordskjelv og vulkanutbrudd rammer med stor hyppighet, og ødeleggelsene skjuler kostnader som jevnlig overstiger ordinær internasjonal bistand. De umiddelbare konsekvenser kjenner vi; infrastruktur ødelegges, antall fattige og nødhjelpstrengende øker, flere påføres gjeld, trauma og funksjonshemninger, og faren for overgrep mot individer og anslag mot eiendom øker.

Mye av dagens oppmerksomhet er naturlig nok viet tsunamien og eksisterende tsunami-relaterte varslingsystemer. Den ambisiøse målsettingen strekker seg imidlertid lenger; det regionale oppsettet for Det indiske hav skal være et ledd i oppbyggingen av et globalt overvåkings- og varslingsystem som skal omfatte innsamling, registrering, bearbeidelse og formidling av data knyttet til farer og risiki ved ulike ty-

kronikk

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes gz@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

per naturkatastrofer.

Om enn det siste års forhandlinger har vist stor enighet mellom landene som omgir Det indiske hav, og mellom disse og FN/vestlige givere, er det kjent at noen land ser ulikt på hva som skal være varslingsystemets format og dets grad av overnasjonal styring. I første rekke Australia, India, Indonesia og Thailand har ønsket å begrense den overordnede styring til fordel for sterke nasjonale varslingsenheter. Og det er denne modellen som nå følges opp. På sikt behøver ikke dette gi et dårligere resultat enn det som finnes i Stillehavet, men opplegget vil bl.a. medføre at de omtalte land, og noen få til, forholdsvis raskt vil få på plass operative nasjonale systemer, mens oppbyggingen i andre land vil måtte få en svakere fremdrift. Dette i hovedsak som følge av mangel på faglige og økonomiske ressurser i en del av de berørte land. Bra er det derfor at tsunamivarslingssentralene på Hawaii og i Japan, i en overgangsperiode på inntil to år, vil påta seg varslingsarbeidets førstelinjetjeneste.

Det er ellers av stor betydning at samtlige land som deltar i prosessen har forpliktet seg til ikke bare å bidra til bevisstgjøring på lokalplan, men også med utveksling av data og annen relevant informasjon. Ikke minst det sistnevnte er UNESCO/IOC innstilt på aktivt å følge opp; en del omstridte grenseforhold og påstander om ulike typer data-sensitivitet fremmer ikke alltid åpenhet og utveksling på dette felt.

Parallelt med varslingsarbeidet for Det indiske hav har det internasjonale samfunnet vedtatt omfattende målsettinger for reduksjon av naturkatastrofer fram mot 2015. Av særlig betydning var den omfattende FN-konferansen i

Dagens bestrebelser har sitt utspring i en stadig økning av antall naturkatastrofer, som årlig berører om lag 200 millioner mennesker og forårsaker tap av liv samt enorme materielle skader.

Kobe i januar i år, og viktig blir også de nasjonale oppfølgingplanene som vedtakene i Kobe forutsetter. Norge deltar på mange plan i prosessen, og hva gjelder opplegget for Det indiske hav har vi foruten å yte økonomisk støtte, lagt vekt på å bidra til en bredest mulig forståelse av forebyggings- og varslingsarbeidets ulike sider. Mens mange synes ganske ensidig opptatt av de tekniske sidene ved arbeidet, har vi fra norsk side vært opptatt av å se en mest mulig virkningsfull forebygging av naturkatastrofer i et bredt utviklingspolitisk perspektiv. Dette tilsier et skarpt fokus bl.a. på forskning, miljø-hensyn, arealdisponering, rettslige forhold, og på samspillet mellom myndigheter, det sivile samfunn og privat sektor.

Dernest har vi understreket den betydning informasjon og bevisstgjøring har i lokalsamfunn. Selv det mest avanserte varslingsystem har begrenset verdi om ikke data som fremskaffes, bearbeides og formidles raskt når ut til, og blir forstått av, berørte befolkningsgrupper og lokalsamfunn. Positivt er det at denne tilnærmingen etterhvert har vunnet bred forståelse; de vedtak og erklæringer som prosessen så langt har avstedkommet har i økende grad betonet også ikke-tekniske aspekter ved forebyggingsarbeidet.

UNESCO/IOC vil om kort tid ha utarbeidet en fullstendig oversikt over hva som kreves av investeringer og driftsmidler i hvert av landene ved Det indiske hav for at de på sikt skal kunne inngå som tilnærmet likeverdige parter i et regionalt varslingsnettverk. Foreløpige anslag viser investeringsbehov i størrelsesorden 30 millioner dollar, med årlige behov for nær 2 millioner dollar til å dekke driftskostnader. I tillegg til tidligere økonomisk støtte til den varslingsprosessen som står foran sin foreløpige avslutning, har Norge har gitt tilsagn om 12 millioner kroner fordelt på tre komponenter i det varslingsopplegget for Det indiske hav. Støtten er øremerket IOCs/ UNESCOs ledeste av prosessen, arbeidet med vannstandsmålere og innsats i regionens svakest stilte land.

Gjennom disse føringene søker norske myndigheter å styrke det overordnede koordineringsarbeidet samtidig som man vektlegger tidevannsmåling, et felt hvor det finnes betydelig norsk kompetanse bl.a. i Statens kartverk. Dessuten søker man å redusere den ubalanse som ligger i landenes svært ulike muligheter til, faglig og økonomisk, å utvikle funksjonelle og bærekraftige nasjonale systemer – slik nettverket forutsetter.

Det pågående varslingsarbeidet følges med betydelig interesse av mange norske fag- og næringsinteresser. Dette er naturlig og positivt gitt den kompetanse og de erfaringer som flere norske selskaper har på dette feltet, opparbeidet bl.a. i land som omgir Det indiske hav. Både UD og NORAD har en bred dialog med ulike norske interesser, hvorav noen også har vært representert på de internasjonale møtene – med observatørstatus. Formodentlig vil noen av interessentene, gjennom partnerskap med aktører i andre land, også være i bildet når varslings- og overvåkingssystemer fortløpende skal bygges opp i landene som omgir Det indiske hav.

Mye står på spill og ødeleggelsene blir gjerne voldsomme når naturkreftene slår til på sitt mest intense. Etablering og god drift av varslings- og overvåkingssystemer er viktig, men de beste resultatene oppnås dersom en slik innsats skjer parallelt med styrking av infrastruktur, utdanning, helse, miljø- og rettsforhold i de mest berørte landene. I en slik sammenheng er det også av stor betydning å medvirke til at bevissthet omkring naturkatastrofer i økende grad blir en del av planarbeid, utviklingsstrategier og budsjetter også i våre samarbeidsland. En bred og best mulig koordinert tilnærming, basert på de aktuelle myndigheters prioriteringer og gjennom opplegg som aktivt inkluderer og mobiliserer lokalbefolkningen, vil på sikt skape mer robuste samfunn som vil stå sterkere den dagen de utfordres av naturkreftene.

Samtidig som vi fra norsk side fortsatt holder en høy profil i vårt humanitære arbeid, og bl.a. bistår i forebygging av naturkatastrofer og med lindring når anslagene rammer, blir det viktig å videreføre pågående støtte til gode varslingsfremstøt samt styrke vår hjemlige beredskap. Sistnevnte omfatter for øvrig enheter som også har vist seg svært tjenlige i forbindelse med naturkatastrofer i andre land. De vedtak og erklæringer som det siste året har utgått fra internasjonale møter om forebygging av naturkatastrofer er ikke juridisk bindende for land og organisasjoner, men angir internasjonale moralske forpliktelser til å bistå folk og lokal- samfunn. Og våre forpliktelser til å engasjere oss i dette arbeidet blir såvisst ikke mindre ved det faktum at det gjerne er befolkningsgrupper som generelt er blant de mest sårbare og nødstilte som blir naturkreftenes første og mest tallrike ofre.

Bjørn Johannessen er seniorrådgiver i Utenriksdepartementets seksjon for humanitære spørsmål.

For å forebygge naturkatastrofer er det minst like viktig med informasjon og beredskap i lokalsamfunnene som teknisk avanserte varslingsystemer mener artikkelforfatteren. Bildet viser srilankiske fiskere som forsøker å reparere båtene sine etter at tsunamien rammet landsbyen deres.

FOTO: KIM LUBBROOK EPA/SCANPIX

Steiner som koster liv og helse

AV MWANSO MILLINGA

TANZANIA

Tanzania er utvinning av edelstener en viktig inntektskilde. Jeg var med de fattige gruvarbeiderne et par hundre meter under jorda. Dette er en livsfarlig vei til utvikling.

Vi går under jorda. Lyset forsvinner snart, men hodelyktene gjør at vi kan navigere. Vi går nedover og innover. Jeg er ingen stor mann, men her er det trangt og støvete. Lufta er tung å puste i. Gruvegangene er støttet opp med stokker, men jeg ser at det har rast flere steder. Vi befinner oss dypt nede i jorda ved landsbyen Mirerani, ikke langt fra Arusha nord i Tanzania.

Her og bare her finnes den verdifulle edelsteinen Tanzanite. I dette området utvinnes det Tanzanite for hundretalls millioner av kroner, men industrien er preget av lovløshet og livsfarlige arbeidsforhold. Mer eller mindre offisielle tall sier at over 200 gruvarbeidere har omkommet i gruvene i løpet av de siste ti år. De virkelige tallene er trolig mye høyere. I tillegg kommer folk som er skutt eller slått til døde. Nesten ingen som arbeider i gruvebransjen går inn i området ubevæpnet. Her står det nemlig store verdier på spill.

Selv kommer jeg væpnet bare med kamera. Jeg har forhandlet i ukevis med kontaktene mine for å få lov til å komme ned i gruvene. Gruvarbeiderne i Mirerani kaller «slanger». De er vanligvis under 20 år gamle eller i begynnelsen av 20-årene. Mennene er magre, sterke og desperate. Ingen vil stå fram med navn, og de fleste vil ikke la seg fotografere. Mange av gruvarbeiderne har en kriminell fortid og ser dette som eneste mulighet til å skaffe seg litt penger for å bygge opp et noenlunde anstendig liv igjen. Målet er å

Arbeiderne kalles «slanger». De er små og påstås å tåle den oksygenfattige lufta i de trange og farlige gruvegangene.

FOTO: MWANSO MILLINGA

finne noen store edelstener som de kan gi til arbeidsgiveren, og komme unna med noen småstener i lomma som de selv kan selge i byene.

Jeg tar bildene mine både under og over jorda og sitter igjen med portretter av mørke, grimete og slitne ansikter. Det er mer enn 20.000 mann som jobber i gruvene i Mirerani. De bor i brakkebyer i gruveområdet og engasjeres for korte perioder av gangen. Arbeidet er hardt og farlig. Jord og stein må graves ut for hånd, og det finnes nesten ikke oksygenmasker og sikkerhetsutstyr som i gruvene i Sør-Afrika. Heiser og transportbånd finnes heller ikke. Her brukes tau og stiger. Det største problemet er at det ikke

Det betales om lag 5500 norske kroner for hvert gram foredlet stein.

er laget noe geologisk kart over området. Ingen har skikkelig oversikt over hvor det er gravd gruveganger. Det vil si at det stort sett jobbes på lykke og fromme.

Det hender nok en sjelden gang at en gruvarbeider greier å smugle ut noen steiner av gruvene for eget salg, men kontrollen er streng. Gruvarbeiderne tjener jevnt over dårlig, og de aller færreste klarer å legge seg opp penger i det hele tatt.

Overskuddet av Tanzanite-handelen blir liggende hos handelsmenn i storbyene og utenlandske oppkjøpere. Det blir trolig utvunnet rundt fem tonn Tanzanite i året, og prisen har gått kraftig opp i de siste

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Mwanzo Millinga er fotograf og daglig leder av Majorityworld Tanzania. Hans bilder fra gruvene i Mirerani er presentert i en egen fotoutstilling i Tanzania. Utstillingen har ført til at det nå arbeides for å bedre arbeidsforholdene for gruvarbeiderne.

Tanzanite – en edelstein som bare finnes i ett område i Nord-Tanzania.

FOTO: MWANSO MILLINGA

årene. Nå betales det om lag 5500 norske kroner for hvert gram foredlet stein på det internasjonale markedet. Det har ingen fortalt gruvarbeiderne i Mirerani.

Gados verden

Tanzanieren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Tibet – sett fra innsiden

LITTERATUR

Det er en helt spesiell dokumentar-bok den kinesiskfødte forfatteren Xinran har skrevet. Da hun arbeidet som journalist i Nanjing i 1994 kom hun ved en tilfeldighet i kontakt med kvinnen Shu Wen. Historien hun fikk gjennom dette møtet bringer oss inn i livet i Tibet på en måte som knapt noen bok har gjort tidligere.

Historien til Wen starter i 1958. Hennes mann Kejun – som hun bare hadde vært gift med i hundre dager – lar seg verve til Folkets Frigjøringshær og blir sendt til Tibet. Der blir han borte. Wen bestemmer seg for å dra til det store fjelllandet og lete etter sin elskede. Hun skal bli der i tretti år.

Vi følger Wen gjennom alle disse årene. I flere av dem lever hun sammen med en nomadefamilie som flytter i takt med årstidene, og hun blir en del av dem. Hun kler seg som en tibetaner, spiser som dem og arbeider som dem. Wan mister følelsen av tid og rom. Dagene fylles med de samme oppgavene, og landskapet er stort og mektig uansett hvor de beveger seg. Det går lang tid mellom hver gang de møter noen andre mennesker.

Etter hvert kommer Wen også nærmere tibetanernes tro og livsfilosofi. De på sin side deler det de har med henne, og hjelper henne å lete etter mannen og etter hvert også en venninne som forsvinner under dramatiske omstendigheter. Letingen bringer henne til de tretten hellige fjell.

I møtet med de enorme hellige fjellene opplever Wen en tradisjon som kalles himmelgraven – en tradisjon så fjernt fra hennes egne kulturelle røtter at hun knapt kan forsones seg med den. Døde mennesker parteres, legges ut i himmelgraven og blir spist av gribbene. I Tibet er det en ære å komme så nær himmelen. Det er denne tradisjonen som

bokanmeldelse

Xinran:
«Himmelgraven»,
Gyldendal 2005.

har gitt boka tittel.

Etter den lange reisen finner Wen ut hva som faktisk hendte med hennes brudgom, og hun vender tilbake til Kina. Allerede i den tibetanske byen Lhasa forstår hun at mye

har skjedd i hjemlandet under hennes lange fravær. Lhasa er full av kinesere, det er trengsel, fremmede lyder og lukter. Wen har levd fullstendig isolert fra aviser, radio og brev hjemmefra. Hun kjenner ikke til kulturrevolusjonen og andre stormkast som har funnet sted i Kina. Og hun kommer til slutt tilbake til sin fødeby uten å kjenne den igjen.

Dette er et portrett av en helt spesiell kvinne. Drevet av kjærlighet og savn ofrer hun alt for å finne han som forsvant så plutselig. Ved å for-

telle historien sin til Xinran får vi et innblikk i livet på de store slettene og høye fjellene i Tibet også sett gjennom tibetanske øyne. Et enestående dokument.

Xinran har mange spørsmål som hun aldri fikk stilt til Wen. For også hun forsvant etter at de hadde snakket sammen. Xinran håper at fortelleren Wen skal finne denne boka og vite at hennes spesielle historie blir fortalt videre til lesere over hele verden. Det er den verdt.

TONE BRATTELI

ANNONSE

FLYKTNINGREGNSKAPET 2005 som lanseres på «Verdens Flyktningdag» – den 20. juni, er et unikt oppslagsverk for alle som jobber med flyktninger og asylspørsmål

- **Komplett statistikk over verdens flyktninger**
- **Temaartikler om glemte konflikter**
- **Analyse av globale og regionale trender**
- **Bakgrunnsartikler om 83 land**
- **Oversikt over begreper, konvensjoner og regelverk**
- **200 illustrerte sider med foto, kart og grafikk**

ANNONSE

Verdensdelene

70x100 cm

Sett 429,-

opphengslist følger med

(+ mva og frakt)

BESTILL NÅ PÅ:

plansjer.no

FLYKTNINGHJELPEN
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

Flyktningregnskapet 2005 kan bestilles i bokhandel eller via Flyktninghjelpens hjemmesider, www.nrc.no. Veil. kr 180,-

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Bernt G. Apeland er ansatt som ny kommunikasjonsjef i Norges Røde Kors, og blir dermed avdelingsleder for Kommunikasjon og verdier. Bernt G. Apeland tiltrer i sin nye stilling i løpet av juni.

Han har ti års fartstid i Røde Kors, og kommer nå fra stillingen som spesialrådgiver i generalsekretærens stab. Han har hatt flere oppdrag for det internasjonale Røde Kors i utlandet, og har også tidligere jobbet i kommunikasjonsavdelingen. Før han kom til Røde Kors jobbet Apeland som journalist i Dagbladet og VG.

Ane Tusvik Bonde (28) er ansatt i Human Rights House Foundation som prosjektleder med ansvar for etablering av menneskerettighetshus i Aserbajdsjan og Hviterussland. Hun er statsviter fra Universitetet i Oslo og har de siste to årene vært Amnesty Norges Russlands-koordinator med spesielt ansvar for et undervisningsprosjekt i Murmansk om menneskerettigheter. Hun har tidligere vært redaksjonssekretær for Nordisk tidsskrift for menneskerettigheter.

Ane Sigurdsson Mygland begynte 1. april som daglig leder i Bistandstorget. Hun har nettopp kommet hjem fra to års opphold i Ecuador hvor hun blant annet koordinerte et kurs i grunnleggende evaluering for Bistandstorgets medlemmers partnere i Colombia, Bolivia, Ecuador og Peru. Mygland har jobbet som internasjonal konsulent i Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner fra 1998-2003. Før dette var hun informasjonssekretær i Latin-Amerikagrupperne i Norge. Hun er utdannet cand.polit fra Universitetet i Bergen, med hovedfag i samfunnsgeografi om økoturisme i Costa-Rica.

Lege **Ingvil Sørbye** er valgt til ny styreleder i Leger Uten Grenser. Sørbye tar over etter **Atle Fretheim**, som har vært Leger Uten Grenser styreleder siden september 2002. I 1999 arbeidet Sørbye med Medecins Sans Frontieres (MSF) i Øst-Timor. Året etter jobbet hun for organisasjonen i Afghanistan, mens landet fremdeles ble styrt av Taliban. Hun satt også i Leger Uten Grenser styre fra 2001 til 2003, det siste året som nestleder. Sørbye var da også talsperson for MSFs kampanje for tilgang til medisiner. Til daglig jobber hun på Aker universitetssykehus i Oslo.

Kristin Rannem (19) ble valgt til leder av Operasjon Dagsverk (OD) på Elevorganisasjonens årsmøte i mars. Hun har tidligere sittet i ODs hovedkomité og ledet distriktskomiteen i Nord-Trøndelag.

Linda Lothe er ansatt i et 1-årig vikariat som informasjons- og administrasjonskonsulent for Operasjon Dagsverk. Hun er medieviter med erfaring fra dokumentarfilmproduksjon og frivillig arbeid for Latin-Amerikagrupperne i Norge.

Øystein Meland (29) tiltrådte fra 2. april som ansvarlig redaktør i Verdensmagasinet X. Han hadde før dette vikariatet i stillingen siden juni 2004. Meland er utdannet i medievitenskap og har arbeidet som frilansjournalist i fire år. Han har også bakgrunn fra bl.a. Amnesty International og sitter i styret for Global.no.

Inger Synnøve Barth Bredeesen (36) er fra 2. mai tilsatt i engasjement som redaksjonssekretær i Verdensmagasinet X. Hun er utdannet i statsvitenskap og har de siste to årene arbeidet som frilansjournalist. Bredeesen har tidligere jobbet i NRK, P4 og Kirkens Nødhjelp og vært aktiv i blant annet Redd Barna og Amnesty International.

Bjørg Skotnes er tilbake som daglig leder i FOKUS etter to år i EU-kommisjonen. Skotnes har vært ansatt i FOKUS siden 2000, hun er cand.polit og har i tillegg landbruksutdanning og prosjektlederkompetanse.

Anita Sæbø er ansatt i engasjement ut året i halv stilling som webredaktør/informasjonskonsulent i Atlas-alliansen. Hun har toårig informasjonsutdanning fra Volda. Sæbø er i ferd med å fullføre hovedfag i statsvitenskap, med feltstudier i Zambia. Hun har dessuten studert bistandsrelaterte emner ved Universitetet i Amsterdam. Sæbø har bakgrunn fra både Redd Barna og Atlas-alliansens TV-aksjon i 2002.

Gerd Knutsen (55) ble 3. juni tilsatt som ny innenlandssjef i Norsk Folkehjelp. Hun går inn i stillingen etter **Dag Terje Andersen** som skal tilbake som stortingsrepresentant. Knutsen har de siste

to årene drevet eget konsulentfirma, og har spesialisert seg på rådgivning i forhold til arbeidsmiljø (HMS). Hun har for øvrig bred ledererfaring fra toppledernivå i offentlig sektor, blant annet Statsbygg og NSB. Hun har også jobbet innenfor FN-systemet med etableringen av det norske UNPD-kontoret. Knutsen har et bredt frivillig engasjement som aktiv lokalpolitiker.

Nytt styre oppnevnt i NORFUND. Utenriksdepartementet har oppnevnt følgende styre i Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (NORFUND): Einar Steensnæs, Hauge-sund (leder), Borger A. Lenth, Koppang (nestleder), Grete Faremo, Oslo (medlem), Marianne Damhaug, Oslo (medlem), Åsa Sildnes, Averøy (medlem), Knut Borch, Tromsø (varamedlem), Ove Christian Bugge, Kolbotn (varamedlem). Styret oppnevnes med virkning fra og med 1. juni d.å, og har en funksjonstid på fire år. Ettersom Steensnæs for tiden er stortingsrepresentant, vil nestleder fungere som styrets leder

frem til Steensnæs har trådt ut av Stortinget. Han vil dermed først tre inn i NORFUNDs styre den 1. oktober i år.

Linkages between Politics and Society in Developing Countries
 Videreutdanning/masterkurs, 10 studiepoeng

Senter for utvikling og miljø og Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo

Formålet med kurset er å introdusere og stimulere til kritisk analyse av de nye forholdene mellom politikk og samfunn med vekt på konflikter og demokrati. Eksempler fra Latin-Amerika, Afrika og Asia. Forelesningene er delt opp i forskjellige temaer. Det er mulighe-ter for å delta kun på enkelte temaer. Kurset går på engelsk.

Tid: 10.- 14. oktober 2005
 Kursavgift: 4000,- hele kurset/ 1000,- pr dag
 For mer informasjon om dette kurset:
www.uio.no/studier/emner/sv/statsvitenskap/STV4347B/index-eng.html
 Se for øvrig: www.sum.uio.no/academics/index.html
 Eller kontakt SUM v/Ann-Christin Johnsgård,
 e-post: a.c.johnsgard@sum.uio.no
 Tlf: 22 85 89 00

UNDPs (FNs utviklingsprogram) nordiske kontor søker Kommunikasjonsmedarbeider/Liaison Officer til vårt Oslo-kontor

UNDPs nordiske kontor søker en selvstendig og engasjert kommunikasjonsmedarbeider til vårt Oslo-kontor. Stillingen er en åremålstilling på maks fire år. Kommunikasjonsmedarbeideren har ansvar for UNDPs informasjonsarbeid i Norge. Å spre kunnskap og engasjement omkring FNs tusenårs mål vil stå sentralt. Du vil også arbeide med myndighetskontakt, og representere UNDP i Norge.

Stillingen medfører noe reising, blant annet må du være innstilt på å tilbringe ca. 5 dager i måneden i København.

Fullstendig utlysning finner du på www.undp.no
 Kortfattet søknad med CV sendes på e-post til Marie Beyer: Marie.Beyer@iapsu.org

Søknadsfrist 1. juli 2005

UNDP er FNs globale nettverk for utvikling og er tilstede i 166 land. Ved å koble sammen lands kunnskaper, erfaringer og ressurser, hjelper mennesker til selv å forbedre sin livssituasjon.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Leder av FNs Tusenårsmåls-kampanje, amerikaneren Jeffrey Sachs.
 2. FOKUS (Forum for kvinner og utviklingsspørsmål) med tema bekjempelse av vold mot kvinner.
 3. Durban.
 4. Tienanmen.
 5. Libya.
 6. Hu Jintao.
 7. Ildlandet (Tierra del Fuego).
 8. Casablanca.
 9. Salsa.
 10. Aleksandria.
 11. Abu Ghraib.
 12. I 1944 for å finansiere gjenoppbyggingen av Europa etter andre verdenskrig.
 13. Gordon Brown.
 14. Etiopia.
 15. Hieroglyfer.
 16. Statlig fond for investeringer i utviklingsland.
 17. Suva.
 18. «Smertens vei», veien der Jesus bar korset.
 19. Islam.
 20. Konfusianisme, buddhisme og taoisme.
- Alt riktig:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 2. september

ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Sendes til:
bistandsaktuelt,
 Norad, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Navn:

Gate/pb. adresse:Leil. nr.....

Postnr./sted:

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

Gjeve gjester på Gjerdrum

Nå tygger ku nr. 581 saftig soya fra Mosambik

På en gård i Akershus koser ku nr. 581 seg med nytt fôr: saftig soya fra Mosambik – spesialbestilt fra Norge. Bonde Ole Kristian Skallerud håper importen både kan bidra til utvikling for Mosambik og gi god melk til tørste nordmenn.

• TOR AKSEL BOLLE

MUL-IMPORT Det var usedvanlig folksomt på Smedstad gård i Gjerdrum forleden. Et titalls journalister var der, ledelsen for Felleskjøpet var der og utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson var der.

Grunnen til presseoppbudet og det celebre besøket var at bonden nylig hadde mottatt verdens første kraftfôr produsert med soyabønner fra Mosambik som proteintilskudd.

Soyaen er dyrket av småbønder i Mosambik, på spesialbestilling fra det norske bondesamvirket Felleskjøpet. I første omgang er det kjøpt inn 90 tonn, men på sikt håper Felleskjøpet å komme opp i hele 50.000 tonn per år. Importen er et resultat av et samarbeid mellom Felleskjøpet, mosambikiske landbruksorganisasjoner og Selskapet for Norges vel, samt støtte fra Norad. Foreløpig har 3500 småbønder i Mosambik fått opplæring og såkorn og har kunnet sette i gang med soyaproduksjon.

Tålmodighetsprøve. Gjennom prosjektet ønsker Felleskjøpet å bidra til at fattige bønder i Mosambik kan tjene penger på å selge en vare som Norge uansett må importere – nemlig soya. I dag er det Brasil og USA som produserer mesteparten av soyaen som brukes i norsk kraftfôr.

Prosjektleder Kai Roger Hennem forteller at det var innføringen av «Null for MUL»-ordningen høsten 2002 som for alvor satt fart i prosjektet. Ordningen innebærer at verdens fattigste land kan eksportere varer til Norge uten at de blir tollbelagte.

– Vi så på mulighetene for å importere varer fra MUL-landene og falt ned på Mosambik som samarbeidsland og soya som et godt egnet produkt. Soyaen fra Brasil og de andre landene som er store produsenter er nemlig tollbelagt, mens soyaen fra Mosambik er tollfri, sier han.

Selv om 90 tonn med utmerkede soyabønner nå endelig er på plass i Oslo legger ikke Hennem skjul på at soyaens reise fra mosambikanske jorder til kumagene på Gjerdrum har vært både lang og kronglete.

– Det har vært en tålmodighetsprøve. Vi har møtt på masse problemer og utfordringer underveis, blant annet i forhold til opplæring av bøndene i Mosambik, riktig type såkorn, transport og mye annet, sier han.

Statsråd **Hilde Frafjord Johnson** viser soyabønner fra Mosambik. Bonde **Ole Kristian Skallerud** (bak) og Felleskjøpets direktør **Lars Fredrik Stuve** fulgte seremonien.
FOTO: ROMERIKES BLAD/GEIR EGIL SKOG

3500 småbønder i Mosambik har fått opplæring og såkorn.

Ku nr. 581 tok det celebre besøket med stoisk ro.
FOTO: TOR AKSEL BOLLE

Penger til de fattigste. Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson er begeistret for soyaimporten.

– Jeg vet at bøndene i Mosambik er glade for denne muligheten til å øke inntektsgrunnlaget sitt. Jeg synes også det er veldig bra at man bruker en samvirke-modell som gjør at de lokale bøndene er sikret at de sitter igjen med en rettfærdig andel av fortjenesten, sier hun. At mesteparten av pengene blir hos småbøndene er viktig også for bondekollega i Norge, Ole Kristian Skallerud.

– Jeg er fornøyd med at vi som bønder i Norge kan være med å hjelpe bønder i Mosambik. For meg er det også viktig at soyaen fra Mosambik ikke er genmanipulert. På den måten er vi med på å sikre norske forbrukere trygg mat, sier Skallerud.

FAKTA

- Samlet norsk import av landbruksvarer fra MUL-land var i 2003 83 millioner kroner.
- Anslått verdi av soyaimporten fra Mosambik er på 85 millioner kroner – forutsatt at importen er på 50 000 tonn.
- Det er bevilget 4,5 millioner kroner over statsbudsjettet til prosjektet, og Felleskjøpet har bidratt med et tilsvarende beløp over en treårsperiode.

Nye toll-regler kan ødelegge

• TOR AKSEL BOLLE

Om kuene på Gjerdrum i framtida kommer til å drøvtygge soya fra mosambikiske småbønder avhenger av langt mer enn Felleskjøpet og en villig utviklingsminister. Det dreier seg i stor grad om internasjonal handelspolitikk.

Administrerende direktør i Felleskjøpet, Lars Fredrik Stuve, er bekymret. Han frykter at kommende forhandlinger i Verdens Handelsorganisasjon (WTO) vil kunne medføre at tollsatsene på soya fra land som Brasil og USA blir lavere. Disse landene produserer langt billigere enn mange fattige utviklingsland og vil med lavere toll trolig utkonkurrere soyaen fra Mosambik.

– Selv i dag, uten toll, er soyaen fra Mosambik én krone dyrere per kilo enn soya fra Brasil. Hvis tollsatsene går ned, vil det bli enda vanskeligere for MUL-landene å være konkurransedyktige, sier han.

Og både Stuve og de nyutdannede soyabøndene i Mosambik har grunn til bekymring. Selv om Norges linje i WTO-forhandlingene primært er å beskytte norsk landbruk og Norge i utgangspunktet derfor ikke støtter krav om tollnedsettelse for spesielle produkter som soya, så blir tollen trolig redusert. Det mener statssekretær Sylvi Graham (H) i Utenriksdepartementet.

Statssekretæren påpeker at mange utviklingsland ønsker redusert toll på landbruksprodukter samt at dette er et viktig krav fra land som USA, Canada og Australia.

– Sannsynligheten er derfor stor for at det blir redusert toll for soya, men hvor stor tollreduksjonen blir er det for tidlig å si noe om, sier Graham.

Hun mener imidlertid at det ikke er en løsning å hindre noen utviklingslands markedsadgang for å hjelpe andre.

– Det vi må gjøre er å bistå de minst utviklede landene slik at de også kan utvikle seg til å bli konkurransedyktige, sier hun.